

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

**vyznamenaný medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně
a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání,
Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa
Sovětskou armádou**

VOJENSKÁ MYSL

Helena BATŮHOVÁ - 79-10

*(za grafickou úpravu
roky do stran)*

odpracování 67 hodin

9-10

TŘICÁTÝ DEVÁTÝ ROČNÍK

ÚČINNĚJI ZAJINTERESOVAT ČLOVĚKA NA INTENZIFIKACI VÝCVIKU

Celoarmádní stranický aktiv potvrdil, že i pro ČSLA v plné míře platí strategická linie vytyčená XVII. sjezdem KSČ. Její celospolečenskou naléhavost opětovně akcentovala i následující zasedání ÚV KSČ, především pak 7. a 9. zasedání. Ve spojitosti s urychlením přestavby v armádě se realizací linie intenzifikace zabývala celoarmádní porada náčelníků politických orgánů. V referátu na této poradě náčelník HPS ČSLA zdůraznil, že přechod od kvantity ke kvalitě vyžaduje obrát v zapojení lidského faktoru, radikální změnu ve využití samostatnosti, angažovanosti a iniciativy lidí. Právě tomuto problému se chci v článku blíže věnovat. Vysvětlit, že základní příčinou negativních tendencí ve vývoji efektivnosti výcviku je nedoceňování a nevyužívání tvořivého potenciálu lidí. Že je to řídicí praxe, která degraduje nezřídka aktivní subjekt na úroveň ostatních pasivních (věcných) vstupů výcviku, dále rovnostářství a nivelizace v oceňování pracovních výsledků a úroveň současného vojenského-spodářského mechanismu nepodněcuje tvořivou aktivitu člověka.

Výcvik jako proces spotřeby a transformace vstupů

Výcvikový proces je součástí společenské spotřeby jako konečného období celého reprodukčního procesu. Proto i v této specifické oblasti platí ekonomické zákony (úspory času, růstu produktivity práce) a projevují se důsledky jejich konkrétního působení. Na tomto nic nemění fakt, že vojenská spotřeba vypadá z reprodukčního procesu a nepřispívá k akumulaci národního bohatství. Právě naopak – skutečnost, že v průběhu bojové přípravy vojsk je opakovaně pohlcována určitá část společenského produktu, podtrhuje naléhavou potřebu zvyšování hospodárnosti a výslednosti výcviku. To především z celospolečenského hlediska.

Neefektivní výcvik nemá jen zpětné negativní dopady směrem k národnímu hospodářství, ale především dovnitř ČSLA. Promítá se do rostoucí deficitnosti všech vstupů, neuspokojivých podmínek pro reprodukci pracovní síly příslušníků armády, do nižší úrovně vycvičenosti, růstu dodatečných nákladů atd. Proto bylo na celoarmádním stranickém aktivu zdůrazněno, že jedním z klíčových požadavků je dosažení rozhodujícího obrátu v intenzifikaci výcviku: „**Nemůžeme se do budoucna spokojovat s tím, když stanovené cíle a kritéria vycvičenosti jsou dosahovány za cenu prodloužení času na výcvik a mnohonásobně většího vynaložení sil a prostředků, místo aby tomu bylo naopak.** Je to také důležité z toho

hlediska, protože právě malá efektivnost a kvalita zaměstnání vede neustále k tomu, že velitelský sbor pracuje po večerech, sobotách a nedělích, a také není čas pro volno vojáků, regeneraci jejich duševních a fyzických sil.“

Snižovat nároky na vycvičenost a bojeschopnost nemůžeme, ale musíme dosahovat co nejlepších výsledků v plánovaném a ještě lépe v kratším čase, to je cesta, kterou musíme jít.

Abychom kvalifikovaně a koncepčně zformulovali konkrétní strategii obratu, musíme zcela přesně vědět, jaký je vlastně charakter působení jednotlivých vstupů výcvikového procesu. Jaké postavení má mezi těmito vstupy práce, na základě jakého vnitřního programu a pod vlivem jakých vnějších podmínek ji subjekt dává.

Obsahem výcviku je dynamický proces transformace vstupů na cílové výcvikové efekty. Je třeba zdůraznit, že tyto jednotlivé vstupy (hmota, energie, prostor, čas, informace a práce) nejsou stejnorodé, funkčně rovnocenné a vzájemně izolované. Proto s nimi nelze ani v teorii, ale především ve vojenské praxi nakládat mechanicky jako s homogenními kvalitami a činiteli, které jsou vzájemně zastupitelné. Prvních pět vstupů je v předmětné podobě (technika, materiál, PHM, motohodiny, kilometry) pro každé plánovací období konkrétně stanoveno a limitně zadáno. Jejich velikost a kvalitu nelze měnit a ani zvyšovat. Objektivně je dána množstvím těchto věcných vstupů, fyzikálními, chemickými a biologickými charakteristikami materiálu a též určena stavem vědeckotechnického pokroku. Takticko-technické a fyzikální chemické parametry vojenské techniky a ostatních objektivních vstupů jsou jednoznačně dány, a proto je nelze měnit. Je možné pouze jejich účelné a hospodárné využití. **Všech pět prvních vstupů představuje ve svém souhrnu omezené zásobníky zcela pasivních vstupů.**

Rozhoduje tvořivá práce a ne pasivní vstupy

Zásadně jinými parametry se v porovnání s předchozími věcnými vstupy vyznačuje šestý vstup, a to je **práce**. Je to kvalitativně vyšší vstup, který má tu vlastnost, že prostřednictvím kladných a záporných zpětných vazeb bezprostředně řídí velikost, kvalitu a dávkování všech ostatních vstupů výcvikového procesu. Jen práce dokáže aktivizovat objektivní prvky výcviku, uvádět je do stavu individuální funkčnosti a systémové součinnosti. Ona jediná má schopnost asimilovat je, transformovat na konečné efekty vycvičenosti a účelné je spotřebovat.

Jaký má význam toto konstatování z pohledu praxe? Lze velikost průtoku práce do výcvikového procesu libovolně, ad hoc a řídicími akty měnit?

Práce představuje tok, který sice nelze na vstupech výcvikového procesu pohotově měnit velitelskými a vůbec vnějšími zásahy. Přesto je možné relativně neomezeně zvyšovat její pružnost, pohotovost, racionalitu vynakládání a tím celkovou účinnost tohoto spotřebního procesu. **Schopnost zvětšování toku, užitečnosti a produktivní síly práce je vázána na konkrétního člověka – nositele pracovních schopností.** Je hluboce zakotven do funkční struktury jeho osobnosti, obsažena v mechanismech zajišťujících racionální chování člověka v systému konkrétních společenských, ekonomických a bezprostředně pracovních vztahů.

Proto jen a pouze tento konkrétní, autentický člověk může všechny své možnosti a rezervy odhalit, mobilizovat a uvědoměle využít!

Jen uvědomělá a tvořivě aktivní práce může učinit bojovou připravenost výsledkem cílevědomého, rovnoměrného a vysoce efektivního procesu výcviku a výchovy.

Je zcela přirozené, že tyto závěry se mohou jevit pouze jako elementární poučky marxistické teorie práce a pracovního procesu. To je však jen první, velmi zběžný a pragmatický pohled. Sama teoretická koncepce strategie urychlení a celá dosavadní praxe představby hospodářského mechanismu jsou založeny právě na radikální změně postavení a úlohy člověka v systému společensko-ekonomických vztahů, na podněcování jeho angažované aktivity a tvořivosti. „**Leninská charakteristika socialismu jako živé tvořivosti mas dovedená do současných závěrů,**“ uvedl ve zprávě předsednictva ÚV KSČ na 9. zasedání

generální tajemník ÚV KSČ soudruh M. Jakeš, „pro nás znamená, že skutečné zapojení našich lidí do aktivní tvořivé činnosti v této etapě vyžaduje kulturu politické práce založené na demokratických tradicích naší strany, důvěře a vážnosti k lidem, jejich inteligenci i kritickému myšlení, ale i jejich socialistické morálce.“

Program vynakládání práce je zakotven v osobnosti člověka.

Problém racionálního rozhodování člověka o tom jak naložit se svými vlastními potenciemi, operačním prostorem, zásobou času a informací je organickou součástí každodenní lidské praxe. Ta opakovaně potvrzuje, že člověk jako uvědomělý reprezentant svých osobních (kolektivních a společenských) zájmů není indiferentním účastníkem těchto rozhodovacích situací. On sám a s ním i celá společnost (socialistická) jsou bytostně zainteresováni na efektivním vynakládání své práce a všech ostatních zdrojů. Na tento klíčový princip uvědoměle racionálního chování poukázal již ve svých prvních rukopisech K. Marx: „**Hospodaření s časem, na to se konec konců redukuje veškerá ekonomie. I společnost musí účelně rozdělovat svůj čas, aby dosáhla produkce přiměřené jejím celkovým potřebám, právě tak jako musí jednotlivec správně rozdělovat svůj čas, aby získal vědomosti v potřebných proporcích nebo, aby dostal různým požadavkům na svou činnost.**“

Co tedy tvoří základní, neodvozený model, na jehož bázi řídí subjekt velikost, kvalitu a dávkování své živé, bezprostřední práce do výcviku, respektive jakékoli předmětné činnosti vůbec. I zde se lze obrátit k Marxovi, který podstatu tohoto mechanismu odhalil ve svých ekonomických dílech, především v Rukopisech „Grundrisse“ a v Kapitálu.

Závěry z těchto knih vyzněly zcela jako jednoznačný ekonomický determinismus – to za prvé. Jsem si také vědom toho, že uvědomělá lidská činnost není řízena pouze mechanismy optimalizace chování, je současně též specifickým projevem konkrétních společensko ekonomických vztahů. A v neposlední řadě nepřehlídíme ani ten fakt, že projevy působení uvedeného programu nejsou v chování člověka vždy bezprostřední a zřetelné. Mohou být korigovány či dočasně tlumeny vědomou psychickou regulací, aktivizací volních procesů, osobním zapálením pro danou aktivitu, působením společenského vědomí a klimatu atd.

Všechny tyto závažné skutečnosti však nevyvrací a nemohou změnit ten fakt, že princip ustavičného porovnávání výdajů a příjmů, nákladů a výsledků společenské výroby, vynaložených zdrojů a dosažených efektů zůstane vždy a na všech úrovních organizace lidské společnosti jednou z nejdůležitějších zásad regulování jejího rozvoje. Tím spíše to pak platí i pro společnost socialistickou.

Vraťme se opět k programu racionálního vynakládání práce člověkem. Ten soustavnou analýzou kladné (záporné) zpětné vazby vyhodnocuje, zda a v jaké kvalitě je (není) obsah a forma jeho činnosti účelná, společensky žádoucí a oceňovaná. Na základě výsledku porovnání buď svoji práci umocňuje, stupňuje svou aktivitu a tvořivost, sahá až do svých rezerv, nebo svou činnost utlumuje. Právě tento zpětný informační kanál pro nás představuje nejvýznamnější a nejpoužitelnější ze všech kanálů. Tvoří nejdůležitější orientační informační a stimulační vazbu napojenou přímo na člověka na vnitřní program jeho racionálního chování. Právě přes tuto zpětnou informační vazbu je třeba člověka funkčně provázat s výsledky jeho práce v pozitivním i negativním smyslu. Právě v bezprostředním ekonomickém napojení vojáka – hospodáře na odborné a ekonomické výsledky jeho činnosti je cesta k zaangažování všech jeho schopností, uvědomělosti, aktivity a tvořivosti.

Stimulujeme k vyšší racionalitě – a jak k ní stimulovat?

Program racionálního chování člověka založený na porovnávání výdajů a příjmů sám o sobě nestimuluje, ale také nedestimuluje aktivní vynakládání společenských zdrojů. Řečeno jinými slovy – příslušník armády není ve většině případů hospodárný či neohospodárný jen proto, že a priori takový je a chce takovým subjektem být. O tom, zda se hospodárně chová a zda je zacílen na výslednost své práce, rozhodují především mechanismové podmínky, které jej, prostřednictvím uvedené zpětné vazby, více či méně k racionalitě vojenských činností stimulují, respektive nestimulují.

Ekonomické chování člověka ve výcvikovém procesu je určováno především ekonomickým prostředím, tím jak jsou nastaveny parametry vojenskohospodářského mechanismu. Zda jsou cílevědomě nasměrovány na konkrétního příslušníka armády, na člověka, který zcela přirozeně a spontánně vyhodnocuje a porovnává náklady své práce s výsledky. Anebo na reálného člověka tento mechanismus nasměrován není a celou jeho „osobnostní výzbroj“ (specifické schopnosti, přirozenou činnost, akční sílu jeho charakterového zaměření atd.) ignoruje, nezapojuje a nevyužívá.

K tomuto závažnému problému se na celoarmádní poradě náčelníků politických orgánů vyslovil ve svém referátu i náčelník HPS ČSLA, že: „**Hlavní důraz byl kladen na techniku, materiální podmínky výcviku, voják byl objektem řízení, často jen kolečkem v mechanismu armády. Jeho osobnost, morální profil, sociální zabezpečení a další nebylo dočtenováno. To postupně odstraňujeme, aniž se nám to vždy daří.**“

Jak tedy příslušníka armády se všemi jeho skrytými či částečně mobilizovanými schopnostmi zapojit do zvyšování efektivnosti výcviku? Jak využít onu zpětnou informační vazbu ke stimulování jeho samostatnosti a vyšší tvořivosti?

Řešení tohoto složitého a komplexního problému není možné hledat izolované a výlučně za použití prostředků ekonomické vědy či ostatních disciplín, bez aktivního přispění praxe. To je evidentní. Zároveň je však nutné připomenout, že pokud se radikálně nezmění fungování vojenskohospodářského mechanismu, všechna naše ostatní opatření zaměřená na aktivizaci intelektuálního a duchovního potenciálu ČSLA budou narážet na zakořeněné a posilované stereotypy pasivní spotřeby.

Současný mechanismus hospodaření s přidělenými zdroji je v ČSLA charakteristický reprodukováním napjatých bilancí mezi přidělovanými prostředky a úkoly, které jsou adresovány podřízeným stupňům; nezřídka i nereálnosti plánů bojové přípravy v porovnání se skutečnými možnostmi jednotek a útvarů; nepřevoditelností uspořádaných vstupů do následujícího plánovacího období a nemožností jejich užití na tom stupni, kde úspory vznikly; principy a normami tvorby, rozmísťování, distribuce a spotřeby zásob a materiálních prostředků, které ne zcela odrážejí současné požadavky na vysokou efektivnost, kvalitu a pružnost armádní spotřeby; neprovázanost velitelského sboru a všech ostatních příslušníků jednotek a útvarů na ekonomické výsledky své činnosti a některými dalšími slablinami.

Především tyto mechanismové podmínky jsou příčinou toho, že užití společenských zdrojů v armádě má, i přes značné úsilí velení ČSLA, charakter převážně pasivní spotřeby. Vojenská technika a materiál vystupují před uživateli jako vstupy, které jsou plánem dopředu určeny k totální spotřebě a kalkulované amortizaci, chybí reálné a aktivizující ekonomické stimuly nakládat s nimi nejen s vysokou hospodárností, ale i účelností a výsledností. Je třeba přiznat i ten fakt, že pro nemálo vojáků představuje technika a materiál především vlivem těchto podmínek něco vnějšího, co obhospodařují jen proto, že tak to bylo stanoveno velitelským rozhodnutím.

Právě toto „mechanismové prostředí“ způsobuje, že absentují ekonomické motivy k tomu, aby každý jednotlivec iniciativně, pružně a ve vazbě na konkrétní situaci zapojoval celý svůj repertoár tvořivých a inovačních schopností. Aby sám se svými lidskými kapacitami a „přidělenými“ zdroji nakládal jako uvědomělý individuální vlastník příslušné části společenského bohatství – totiž racionálně.

Zdůrazňuji, že hlavním problémem zvyšování efektivnosti výcviku není, podle mého názoru, nízká úroveň ekonomického myšlení velitelského sboru, to, že nejsou vždy definovány alternativy plnění úkolů a vybírána optimální řešení, že nejsou všude pro tuto analýzu vytvořeny technické a softwarové předpoklady atd. To jsou jen odvozené a naakumulované důsledky základní příčiny – toho, že jsme doposud nezainteresovali člověka, že u lidského subjektu chybí bytostný zájem jednat za každých podmínek pouze hospodárně a účelně. A přitom zdrojem organizace racionality bojové přípravy a výcviku se musí stát v socialistické armádě právě konkrétní člověk zainteresovaný na tomto procesu. Tím spíše, když nadřazený

stupeň nemůže objektivně zjistit všechny skutečné rezervy jednotky, útvaru, není s to zjistit (a není to ani společensky efektivní) sumu detailů, jejich příslušné vazby a dynamiku. Ve funkci „vojenského hospodáře“ je každý příslušník ČSLA nezastupitelný.

Naše rezervy a největší ztráty proto musíme hledat a analyzovat nejen tam, kde mají reálný ekonomický rozměr, jsou identifikovatelné a kalkulatelné (nevyužití hodiny výcviku, škody na technice a materiálu), ale i tam, kde je nejsme s to změřit a evidentně pochytit. Jsou to ztráty spojené s nevyužitými schopnostmi člověka, s tím, že pracuje v režimu pasivity a vyčkávání na rozkazy nadřazeného a není přitom ekonomicky motivován k zapojování všech svých individuálních tvořivých schopností ve prospěch co nejvyšší racionality vojenské práce. Konec konců právě takový způsob činnosti nezřídka způsobuje i ony měřitelné a kalkulatelné ztráty.

Proto je nutné, aby se příslušníci ČSLA přesvědčovali o tom, že nejsou jen pasivními vykonavateli rozkazů a nařízení, ale svými názory, postoji a činností vstupují do života armády jako hlavní tvůrčí hodnot. Potom ochotně a s důvěrou přistupují ke společné realizaci vytyčených cílů a úkolů.

Jsem toho názoru, že možnosti pro radikální zvýšení zainteresovanosti subjektu na racionalitě výcviku a celého systému bojové přípravy k dispozici jsou. A nemusíme je přitom komplikovaně zjišťovat, vědecky zdůvodňovat či dokonce politicky obhajovat. Naopak – podstata řešení je obsažena v koncepci přestavby hospodářského mechanismu, která se opírá právě o radikální zvýšení samostatnosti, zainteresovanosti a ekonomické odpovědnosti člověka. Nejen XVII. sjezd naší strany, 7. a 9. zasedání ÚV KSČ, ale i celoarmádní stranický aktiv a červnová celoarmádní porada z roku 1988 nás zavazují podnikat konkrétní a ofenzivní opatření k prosazení této linie v ČSLA.

Jednotlivce a vojenské kolektivy je možné ekonomicky zainteresovat na vysoké racionalitě veškeré odborné vojenské činnosti. Jde např. o to, že:

- při budování výsledků dosažených jednotkami, útvary a svazky bude důsledně uplatňováno kritérium „efektivnost – náklady“; velitelský sbor bude pak souběžně hodnocen jak za kvalitu splnění úkolů, tak i za úroveň spotřeby celkových nákladů,

- porovnatelné organizační stupně budou na základě uplatnění tohoto kritéria konfrontovány mezi sebou navzájem, tj. opětovně nejen z hlediska výslednosti, ale i spotřeby s tím, že tato konfrontace umožní udělat analýzu příčin neopodstatněných rozdílů v nákladech výcviku či jiné činnosti a vyvolá i další příslušná řešení,

- každý organizační stupeň ČSLA bude dotován stimulujícím podílem té části prostředků, které při plnění stanovených úkolů ušetřil optimalizací své činnosti; to znamená, že podstatná část těchto úspor by měla být normativně a diferencovaně provázána s funkčními platy vojáků z povolání a druhá část uspořené zdrojů by mohla být dispozičně vázána na zabezpečení plánovaných a neplánovaných potřeb kolektivů jednotek, útvarů – směrem k modernizaci ÚVZ, zlepšování životního prostředí.

Možnosti jak řešit tento problém je jistě víc, jádrem řešení však musí zůstat konkrétní provázání jednotlivce na výsledky své činnosti, a to jak ve smyslu pozitivní motivace, tak i osobní odpovědnosti. Opatření tohoto druhu musí být pochopitelně spojena i s ostatními formami stimulování subjektivního činitele. V prvé řadě s výraznější materiální a morální preferencí těch, kteří nacházejí a prosazují racionální řešení, plní úkoly s maximální výsledností a minimálními náklady. Spolu s tím musí být zabezpečováno i pružné uplatnění progresivních řešení do celé struktury ČSLA a podněcováno jejich uplatňování.

Jsem si vědom toho, že všechny obdobné návrhy a doporučení je třeba konkrétněji rozpracovat, provést jejich porovnávací analýzu a vybrat optimální řešení. To je však úkol těch orgánů, které velení ČSLA odpovídají za plnění závěrů celoarmádního stranického aktivu bezprostředně jako orgány odborné. Všechny úvahy tohoto druhu ale narážejí na velmi konkrétní strukturu, reglementaci a režim fungování současného mechanismu vojenskohospodářského řízení. Má-li se rozpor tohoto druhu vyřešit ve prospěch celospolečenské efektiv-

nosti, tak jak to ukládá XVII. sjezd KSČ a celoarmádní stranický aktiv, je třeba radikálně změnit předpisy, administrativní systém a formu vojenskoekonomických vztahů podřídit jejich obsahu – ne naopak.

Mimořádné nároky na zapojení intelektuálního a duchovního potenciálu člověka ještě více vzrostou souběžně s realizací zásad obranné vojenské doktriny států Varšavské smlouvy, s důrazem na prosazování kvalitativních činitelů zabezpečení v obranyschopnosti socialistického společenství.

Zdokonalovat plánovací činnost štábů, především v úplnosti a sladění obsahu operačních a bojových úkolů, zvyšovat jejich schopnost prakticky je včas s podřízenými štáby a vojsky připravit a realizovat. Přitom důraz položit na řešení a procvičování...

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

Plukovník Ing. Anton Výboš, CSc.

Zaplacono 840,- Kčs

VYTVÁŘENÍ USKUPENÍ A OPERAČNÍ SESTAVY VOJSK PŘI PŘECHODU DO PROTIÚTOKU

Jedním z důležitých soudobých problémů, který má řešit vojenská věda, je i způsob vytváření uskupení sil a prostředků při přechodu do útoku. Složitost tohoto problému vyplývá především z toho, že od období Velké vlastenecké války nebyl až do současné doby protiútok v takovém rozsahu prakticky řešen v žádném vojenském konfliktu. Proto hledání poučení právě z bohatých zkušeností tohoto období má své místo i v současné době, kdy v případě rozpoutání válečného konfliktu, je nepřítele, který pronikl na území států Varšavské smlouvy, možné zničit protiútokem.

Značný význam pro organizaci a přechod do protiútoku mají zkušenosti zejména z bitev u Moskvy, Stalingradu a Kurska.

V protiútku u Stalingradu se projeví **nové momenty, které je možné využít i pro dnešek:**

- dochází k rozhodnému soustředování sil a prostředků a vytváření úderných uskupení,
- dosahuje se 2 až 3 násobné převahy nad nepřítelem v živé síle a bojové technice,
- dělostřelecký útok nachází svůj odraz v komplexním palebném ničení,
- zvyšuje se operační hustota na 1,5 střeleckého praporu, 30 až 60 hlavní a 6 až 14 tanků na 1 km fronty,
- využívá se prostředek k rozvíjení úspěchu,
- hloubka úkolu divize dosahuje do 20 a výjimečně i více km.

Je samozřejmé, že nelze zjednodušeně přenášet všechny poznatky a zkušenosti na soudobé podmínky. Je však nezbytné poučit se ze zkušeností, vyvarovat se chyb a některé obecně platné zásady aplikovat na soudobé podmínky.

V každém případě si musíme být vědomi toho, že existence raketových jaderných zbraní, vysoce přesných zbraní, bojové možnosti letectva, včetně bitevních vrtulníků, minování na dálku jsou faktory, se kterými je nutné počítat (oproti minulosti), protože tyto mohou zásadně ovlivnit i vytváření protiútočných uskupení.

K uskutečnění úspěšného protiútoků má důležitý význam **vytvoření optimální operační sestavy vojsk**, která by měla zabezpečit:

- rychlé a rozhodné ničení nepřítele do celé hloubky,
- manévry vojsky z hloubky pro přechod do protiútoků,
- narůstání síly úderu v průběhu operace,
- volnost manévru v operační hloubce,
- možnost rychlého přenesení úsilí na nové směry.

Je zapotřebí, aby operační sestava byla vysoce proměnná a pružná, vycházela z podrobného zhodnocení uskupení vojsk nepřítele.

Analýza zkušeností z období Velké vlastenecké války svědčí o tom, že zatímco front v počátečním období po zahájení protiútoků měl operační sestavu v jednom sledu, armády ji měly vždy ve dvou sledech. Přitom již v bitvě u Stalingradu nechyběly v jejich sestavách ani rychlé skupiny.

Ze vševojskového hlediska jsme v dosavadní praxi (od počátku osmdesátých let) v útočné činnosti volili operační sestavu tak, aby zahrnovala první i druhý sled, vševojskovou zálohu, operační manévrovací skupinu (OMS) a výsadky. Na první pohled by se zdálo, že tato sestava plně odpovídá i soudobým podmínkám a není na ni nutné nic měnit.

Podle mého názoru, je však potřebné **zvážit jeden z vytvářených prvků operační sestavy a tím je operační manévrovací skupina**.

Myslím si, že vytváření OMS na přelomu 70. až 80. let bylo **objektivní nutností**, protože v operační sestavě scházela uskupení, která by byla schopna rozvinout taktický úspěch v operační, proniknout do operační hloubky ve vysokém tempu a ničit důležité objekty, které měly vliv na průběh operace a působit tak ve prospěch vojsk prvního sledu. Bylo to dáno i tím, že průměrné tempo útoku dosahovalo 40 až 60 km/den a OMS 80 až 100 km/den.

Vzniká otázka, zda se **nezměnily podmínky vedení operací** natolik, že OMS již v současné době není schopna splnit stanovené úkoly ne proto, že by to nebylo účelné, ale mimo jiné i proto, že se nedokáže odtrhnout a proniknout v potřebném tempu do operační hloubky, protože nahuštěná operační sestava nepřítele ji to nedovolí. Vzhledem k tomu, že tempa protiútočných operací značně klesla, je potřebné tyto okonosti plně vzít v úvahu.

Na druhé straně však zkušenosti potvrdily, že některé úkoly mohou plnit jen rychlá vojska. Proto se nelze zcela tohoto prvku vzdát. Soudím, že je nutný určitý

kompromis. Tento, podle mého názoru, spočívá **ve spojení předností OMS a ve využití zkušeností z použití rychlých skupin.**

Použití tohoto samostatného uskupení by spočívalo ve využití úderné síly, možnostech působení samostatně; přednostně by plnilo obdobné úkoly jako OMS, ale zároveň bylo připraveno k zasazení a dokončení prolomení obrany jako druhé sledy (tento úkol OMS neplnily), vést boj se zálohami nepřítele s cílem nedovolit jejich přísun k frontě a zesílení uskupení nepřítele před hlavními silami armády a frontu.

Zmíněné uskupení vzhledem k samostatné činnosti by bylo možné nazvat **skupinou samostatné činnosti.** Je schopno rozvinout úspěch, vést samostatně bojovou činnost v hloubce obrany nepřítele, boj s jeho zálohami, ale i ničit prostředky jaderného napadení, vysoce přesné zbraně, velitelská stanoviště apod. Mohlo by být součástí úderného uskupení, avšak jeho úkoly by byly podstatně menší a nedovoľovaly by takové hloubky jako u OMS.

Z hlediska úkolů připravenosti dokončení prolomení obrany, rozvíjení úspěchu do hloubky a samostatného působení nejsou v žádném případě stejné jako u OMS. **Toto uskupení by vycházelo na čáru bližšího úkolu frontu (armády) jako ostatní síly, avšak s určitým předstihem,** přičemž doba jeho samostatné činnosti by byla závislá na konkrétních podmínkách, zejména uskupení nepřítele, především jeho záloh, tempu postupu, podpoře nadřízeného velitele. Vzhledem k tomu, že zmíněné uskupení nemá takovou operační volnost jako OMS, nemůže plnit ani stejné úkoly. **Ve frontu by mohlo být tvořeno např. 1 až 2 vševojskovými divizemi, v armádě jednou divizí.**

Chtěl bych poukázat ještě na jeden moment použití tohoto uskupení. Za příznivých okolností by mohlo být **vytvořeno již v obraně a zejména v protiúderu se může stát jedním z efektivních prostředků plynulého přechodu vojsk do protiútočné operace.** Po úspěšném zahájení protiúderu a po zasazení navrhovaného uskupení může proniknout do hloubky s úkolem ovládnout, v součinnosti s výsadky, důležitou čáru (např. přechody přes státní hranici) a nedovolit nepříteli na ní organizovaně zaujmout obranu. Myslím, že to je jedna ze základních podmínek nejen plynulého překonání tohoto velmi důležitého prostoru, ale i pro přechod do protiútoků.

Rozhodující pro úspěch protiútoků je **včasné vytvoření protiútočného uskupení.** Složitost tohoto úkolu vyplývá ze skutečnosti, že vojska frontu (armády) v tomto období ještě mohou odrážet úder nepřítele, který je v převaze, i z krátkosti doby, která je k dispozici pro vytvoření protiútočného uskupení. Vyžaduje značných sil a prostředků, které zpravidla nemají ani armády prvního sledu, někdy ani fronty. Proto je nezbytné přesunout zálohy z hloubky (zpravidla koaličního uskupení). Jestliže vycházíme z podmínek, že na odražení agrese se budou podílet vojska prvního operačního sledu, pak je možné zahájit vytváření protiútočného uskupení již v průběhu obranné operace. Za předpokladu, že zálohy k posílení frontu bude

vyčleňovat hlavní velitel na válčišti, mohou být tato uskupení vytvářena ve značné hloubce. Složitost však bude spočívat v jejich organizovaném přesunu k frontě za použití vysoce přesných zbraní. Uvažujeme-li, že např. druhý sled frontu bude soustředěn na první frontové obranné čáře ve vzdálenosti kolem 150 km od státní hranice a jestliže nepřítel pronikne do hloubky okolo 60 km, potom můžeme předpokládat, že vytvářené uskupení nebude zpravidla možné zasadit z této hloubky, ale bude nutné je přesunout blíže k frontě, na vzdálenost 20 až 40 km od předního okraje. To znamená, vystavit toto uskupení působení řady prostředků nepřítele nejen za přesunu do stanoveného prostoru a na čáru zasazení při přechodu do protiútočné operace, ale i po dobu jeho setrvání ve zmíněném prostoru.

Jsem toho názoru, že prostory soustředění je zapotřebí volit tak, aby se tato uskupení mohla účastnit protiúderů při zakončování obranných operací a s přechodem do protiútočného měla rozhodující úlohu při zničení hlavních sil nepřítele. Žádoucí je, aby si zachovala volnost manévru a možnost vedení úderů na jakémkoli směru. Vojska je potřebné rozmístit tak, aby před jejich zasazením nebylo nutné složitě přeskupování a zejména, aby nepřítel předčasně nezjistil zámysl plánované činnosti.

Stanovení **nejvýhodnější doby** k uskutečňování protiútočného je jedno ze základních hledisek, které musíme vzít v úvahu při vytváření protiútočného uskupení. To bude závislé na způsobu přechodu do protiútočného. Vždy však je nutné mít na paměti, že **nejpriznivější dobou pro přechod do útoku je právě okamžik, kdy nepřítel utrpěl značné ztráty, vyčerpal své zálohy, jeho útok byl zastaven nebo odražen a nedokázal ještě přejít do obrany.**

Vojenský teoretik Clausewitz ve své knize Vom Kriege (O válce) tento okamžik považuje za kulminační bod, kdy v důsledku ztrát v hloubce protivníkovy pole musí vojska přejít do obrany. Za tímto kulminačním bodem následuje přelom, porážka.

Kulminačního bodu je potřebné v praktické činnosti využívat **vždy nejen při přechodu do protiútočného, ale i protiúderu a protizteči.** Proto v žádném případě, jsou-li vytvořeny podmínky, nelze přechod do protiútočného oddalovat. Při soudobých možnostech průzkumu může nepřítel nejen zjistit náš zámysl, ale přeskupit své síly, přejít na předpokládaných směrech útoku do obrany, přisunout zálohy a tím znesnadnit činnost protiútočících vojsk.

Dále se zmíním o některých **zvláštěnostech z vytváření úderného uskupení a jeho přechodu do protiútočného, kdy:**

- **Nepřítel ještě útočí,** to znamená, že půjde o střetné sražení. Přitom poutací směr bude vytvořen silami, které pokračují ve vedení obrany. Úderné uskupení je vhodné zasadit do boku a týlu hlavních sil nepřítele. Předpokládám, že na tomto směru bude mít nepřítel menší síly, protože jeho nejdůležitější uskupení bude zavázáno do bojové činnosti čelně. Proto na tomto směru je možné vytvořit rozho-

dující převahu 1 : 2,5 až 3, přičemž celkový operační poměr sil v pásmu frontu může být vyrovnán.

● **Nepřítel byl zastaven** a ještě nemohl organizovaně přejít do obrany. To však předpokládá, že front má dostatek sil a prostředků, které byly soustředěny v průběhu vedení obranných bojů. Zasazení úderného uskupení, pokud to situace dovolí, do boku a týlu spočívá ve vytvoření trojnásobné převahy na směru hlavního úderu. Toho je možné dosáhnout především komplexním palebným ničením, ale zejména zasazením úderného uskupení v užším pásmu, aby proti nahuštěným sestavám nepřítele byla dosažena potřebná převaha. Myslím, že **vševojskové divize by měly útočit v pásmu širokém 10 až 12 km** se zasazením maximálního počtu tanků a BVP, zvláště se zahájením protiútoků. Je potřebné vycházet ze skutečnosti, že v tomto období má nepřítel ještě útočnou sestavu, která sice je značně nahuštěná, ale je méně hlubší než sestava v obraně.

● **Nepřítel dokázal přejít do obrany** a bude nutné vytvořit průlomové uskupení. Proto na směru hlavního úderu je nezbytné soustředit takové síly a prostředky, které zabezpečí nejen průlom taktické hloubky, ale vytvoří podmínky i pro rozvíjení protiútoků. Z toho důvodu bude zapotřebí na směru hlavního úderu dosáhnout převahy 1 : 4 až 6 zároveň mít připraveny síly, které budou rozvíjet úspěch do hloubky. To vyžaduje hluboce členěnou operační sestavu složenou z průlomového uskupení (divizí prvního sledu) vojsk, samostatné činnosti i druhého sledu.

● **Při přechodu do protiútoků v návaznosti na protiúder**, základem protiútočného uskupení budou vojska, která vedla protiúder. Protože základ uskupení je již vytvořen, je potřebné mít silný druhý sled, který je účelné zasadit tak, aby **protiúder plynule přerostl do protiútočné operace bez operační přestávky**. Na směru hlavního úderu je žádoucí mít takové síly, které zabezpečí, aby poměr sil dosahoval 1 : 2,5 až 3.

Jak jsem se již zmínil, je vhodné, aby plynulost přechodu zabezpečila skupina samostatné činnosti. Významnou úlohu, vzhledem ke své aktivní činnosti, mají vzdušné výsadky a předsunuté odřady. Důležitým požadavkem přitom bude, aby přechod do protiútoků byl uskutečněn **současně na několika směrech**. Tento způsob se na první pohled může jevit jako tříštění sil a prostředků. Na druhé straně je to jedna z možností, jak upoutat síly nepřítele na široké frontě a tím mu nedovolit manévry vojsky a jejich vyvedení z pasivních směrů.

Potřeba vytvoření úderných uskupení k přechodu do protiútoků se projeví v řadě změn v operační sestavě frontu (armády). Tato opatření mohou spočívat v:

- přisunu a zasazení druhých sledů a nově začleněných sil a prostředků podřízených frontu (armádě),
- přeskupování sil a prostředků z pasivních směrů na předpokládané směry protiútoků,
- změnách v uskupení RVD, PVO, letectva (především vojskového) a záloh,
- organizaci všestranného zabezpečení a změn ve velení vojskům.

Úderné uskupení pro protiútočnou operaci je nezbytné vytvořit jednoduchým způsobem a rychlým manévrem s možností jeho utajení před nepřítelem. Proto přeskupování vojsk je zapotřebí provést v krátkých časových lhůtách a ukončit ho do zahájení komplexního palebného ničení.

Soudobé podmínky vyžadují vytváření protiúderných uskupení zcela jiným způsobem než v minulosti, což vyplývá ze změněných podmínek. Za zvážení stojí dvě otázky:

- **zda vyvést a soustředit** připravovaná uskupení do určitých prostorů a odtud je zasadit v krátkém čase, nebo

- **mít tyto síly rozptýlené, ukryté** (alespoň jejich část) a soustředit je rychlým manévrem, avšak za předpokladu delšího času potřebného k této činnosti.

Každá z variant má své výhody i nevýhody. **K první variantě** vytvoření protiútočného uskupení. Máme např. armádu druhého sledu v určité vzdálenosti a přísun k frontě je uskutečňován po vyčleněných osách jako celek. Uchovat v tajnosti její manévry je v soudobých podmínkách téměř nemožné, a to znamená, že se s největší pravděpodobností stane objektem útoku všech druhů zbraňových systémů nepřítele. **Ve druhé variantě** – jestliže např. část sil druhého sledu frontu zaujala obranu v armádním pásmu a část sil je rozmístěna na frontové obranné čáře, je podle mého názoru, vhodné tyto síly nesoustřeďovat předčasně, ale protiútočné uskupení vytvářet postupně. Jestliže nebyla prolomena taktická hloubka obrany, je možné vyvést nejdříve síly z frontové obranné čáry a předsunout je např. za armádní pásmo obrany nebo do prostoru vzdáleného 20 až 30 km od čáry zasazení takovým způsobem, aby se v tomto prostoru zdržely pouze krátkou dobu (kolem 2 až 3 hodin). Zároveň v této době zahájit vyvádění svazků, které od zmíněné armády byly předsunuty do obrany za armádní pásmo obrany. Soustředění provádět rychlým manévrem na čáru zasazení a s využitím komplexního palebného ničení i nadvlády ve vzduchu je zasadit do protiútku. Cílem je klamat nepřítele, zachováním rázu dosavadní činnosti rozptýlit úsilí jeho průzkumu, neprozradit předčasně zámysl, ale i uchovat bojeschopnost svazků tím, že je předčasně nevvedeme z obrany do volného terénu a nevystavíme je tak úderům letectva a vysoce přesných zbraní.

Obdobným způsobem můžeme postupovat u armády, kdy je možné vytvořit uskupení vojsk např. z divize, která zaujala obranu v druhém pásmu mimo směr hlavního úderu nepřítele, hlavní pásmo obrany před ní nebylo prolomeno a nově přidělená divize, jež byla předána do podřízenosti armády, je rozmístěna poblíž armádního pásma. Tyto síly se stanou základem uskupení, které je možné vytvořit rychlým manévrem zmíněných dvou divizí na čáru zasazení a celé úderné uskupení bude vytvořeno přeskupením bojeschopných sil prvního sledu.

Při přechodu do protiútku je zapotřebí vytvořit převahu sil především na směru hlavního úderu. K tomu je nezbytné připravit potřebná uskupení, která tento poža-

davek zabezpečují. Avšak jak jsem již dříve poznamenal, je možný přechod do protiútku i za předpokladu vyrovnaného poměru sil, ale vždy se zajištěním převahy na směru hlavního úderu.

Na základě rozborů předchozí části lze **vyvodit požadavky na utváření operační sestavy i úderných uskupení**, zachování jejich bojeschopnosti za použití soudobých zbraňových systémů. Půjde především o:

- včasné a postupné vytváření sil, které již v průběhu obranné operace budou schopny vést překvapivý úder, který se stane buď základem nebo alespoň zabezpečí podmínky pro přechod do protiútku,
- požadavek utajení prostorů rozmístění divizí spojený se širokým klamáním nepřítele; vojska je nezbytné rozmísťovat tak, aby nepřítel neodhadl jejich použití, ale především, aby byla odolná proti použití jaderných a vysoce přesných zbraní,
- postupné vytváření uskupení ze sil přisunutých z pasivních nebo méně důležitých směrů a z hloubky, a to bezprostředně před zahájením protiútku,
- účelný manévr, kterým provést rychlé (náhlé) soustředění sil, což vyžaduje rozpracovat a podrobně propočítat způsob tohoto manévru, ale především jeho důsledné zabezpečení, zejména uvolněním pochodových os a organizací regulační i pořádkové služby,
- opatření operačního maskování, aktivně vedený průzkum nepřítele a eliminaci nebo maření činnosti těch prostředků, kterými by mohl nepřítel narušit činnost vlastních vojsk; nejde jen o vysoce přesné zbraně, ale zvláště o prostředky minování na dálku, které mohou značně ztížit jejich manévr, prodloužit časy soustřeďování i vlastního organizovaného zasazení.

Na základě zkušenosti z Velké vlastenecké války a s přihlédnutím ke změnám ve vedení protiútočné operace, možnostem nových zbraňových systémů i zkušenostem z lokálních válek může **operační sestava zahrnovat**:

- první a druhý sled,
- skupinu samostatné činnosti,
- uskupení raketového vojska, dělostřelectva, letectva a vojska PVO,
- vzdušné výsadky,
- různé druhy záloh (vševojskovou, protitankovou, ženijní, chemickou atd.),
- uskupení speciálních vojsk a týlu.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že je vždy nezbytná utajená příprava protiútku, vhodná volba směru hlavního úderu a překvapení spojené s dobou jejího zahájení. Proto vytvoření operační sestavy, ale zejména úderných uskupení, je nutné uskutečnit v co nejkratších lhůtách. Je nezbytné, aby velitelé při vytváření úderného uskupení i operační sestavy vycházeli z tohoto základního požadavku.

490 - Koj
Závěrečná

ZPŮSOBY A MOŽNOSTI PŘECHODU VOJSK DO PROTIÚTOČNÉ OPERACE

Protiútočná operace, jako forma vedení protiútoků, je vyvrcholením **druhého období** operační činnosti vojsk v počátečním období války. Je současně prostředkem k následnému převzetí operační a v mnoha případech i strategické iniciativy.

Z toho vyplývá, že **protiútok je strategický a operačně strategický pojem**. Bude proto veden na strategickém, nebo na několika operačních směrech protiútočnými uskupeními vojsk vytvořenými již před zahájením nebo v průběhu vedení prvních obranných operací. V závislosti na podmínkách, a tomu plně odpovídá i situace druhého období počátečního období války, může však protiútok být veden i v operačním (frontovém) měřítku, **formou frontové protiútočné operace**. Vševojsková armáda se bude na vedení protiútočné operace frontu podílet. Lze tedy usoudit, že vševojsková armáda povede protiútočnou operaci převážně v sestavě frontu. Jsem toho názoru, že vyloučit možnost, kdy ve zvláštních případech, které budou odpovídat podmínkám (hodnota a složení nepřítele, vojensko-geografické podmínky daného operačního směru, bojový potenciál armády a jiné) **může vést i vševojsková armáda protiútočnou operaci na samostatném operačním směru**. V takovém případě bude však působit zpravidla v přímé podřízenosti hlavního velitele na válčišti.

Úloha a místo vševojskové armády v protiútočné operaci frontu bude záviset především na:

- cíli a zámyslu vedení protiútočné operace frontu,
- charakteru a rozsahu jednotlivých operačních úkolů plněných vševojskovou armádou v rámci protiútočné operace frontu,
- složení, síle a charakteru převládající bojové (operační) činnosti protistojícího nepřítele,

- operačním složení a bojových možnostech armády,
- způsobu a podmínkách přechodu vševojskové armády do protiútočné operace,
- charakteru, významu a podmínkách pásma protiútoků, možnostech součinnosti a palebného zabezpečení.

Je zapotřebí, aby operační sestava vševojskové armády v protiútočné operaci frontu odpovídala podmínkám přechodu do protiútoků. V plném rozsahu umožňovala postupné plnění jednotlivých operačních úkolů a zabezpečovala konečné splnění stanovených cílů protiútočné operace.

Uspořádání operační sestavy bude tedy záviset především na plánovaném cíli operace a úkolu armády. Může být členěna do jednoho, zpravidla však do dvou sledů, aby bylo zabezpečeno rozvíjení operace a narůstání úsilí. Při tom je účelné druhé sledy vytvářet ještě do zahájení protiútočné operace, a to především u těch armád, které plní úkoly na směru hlavního úderu frontu. Na druhořadých směrech je možné vytvářet druhé sledy i v průběhu vedení operace, většinou z nově podřízených svazků uvolněných z dotyku nebo postupně přeskupených z druhých směrů a jen výjimečně ze svazků přisunutých ze vševojskové zálohy frontu.

Operační sestava pro protiútočnou operaci musí být uspořádána tak, aby zabezpečovala nejen splnění plánovaného cíle operace, ale aby současně umožňovala zabezpečit výsledky dosažené protiútokem.

Nejsložitější částí protiútočné operace bude období vlastního přechodu vojsk do protiútoků. Proto důležitým předpokladem jejího úspěšného zahájení bude udržení vybudovaných příčných postavení nebo alespoň výhodných prostorů a terénních čar, které umožňují zasazení protiútočných uskupení. To je také základní požadavek na splnění úkolů včasného soustředění vojsk i organizované zaujetí plánované operační sestavy.

Přechod do protiútočné operace bude v soudobých podmínkách zahajován ve složitě, rychle se měnící operační situaci, kdy útok nepřítele bude naší obranou postupně zpomalován a zastaven. To vyžaduje ze strany nepřítele časté zasazování druhých sledů a záloh, přeskupení a manévr silami na směr jeho hlavního úderu. Kromě toho na bocích uskupení vklíněných do naší obrany nebude zpravidla mít již dostatek sil k rozvíjení útoku do stran a jeho postup zde bude zastavován. Proto má **pro úspěšný přechod do protiútočné operace mimořádný význam volba směru hlavního úderu.**

Zkušenosti potvrzují, že za protiútoků v počátečním období války bez použití jaderných zbraní **by měl být hlavní úder veden:** na nejslabší a nejvíce zranitelná místa v operačním uskupení nepřítele, nejkratší cestou do týlu nepřátelských vojsk a měl by umožňovat narůstání úsilí v průběhu protiútočné operace, co nejrychlejší obklíčení jeho hlavních sil a současně poskytovat možnosti pro včasné přehrazení cest jeho odchodu. Přitom je třeba brát v úvahu tu skutečnost, že v průběhu vedení protiútočné operace se směr hlavního úderu může v závislosti na možném proti-

manévru nepřítele měnit i častěji, a to v souladu s požadavkem udržení si rozhodující převahy nad ním.

Značný význam pro úspěšný přechod do útoku má rovněž **volba doby zahájení protiútočné operace**. Předčasné zahájení, to je v době, kdy nepřítel má ještě k dispozici značné operační zálohy, by mohlo započatý útok zastavit nebo dokonce vážně ohrozit celou protiútočnou operaci. Na druhé straně její opožděné zahájení poskytuje nepříteli čas na organizaci a budování obrany. Proto **vhodnou dobou k zahájení protiútočné operace se jeví situace, kdy nepřítel má dosud dílčí možnosti k rozvíjení útoku, jeho postup je značně zpomalen, bližší operační zálohy má vyčerpány, avšak nedokázal dosud přejít v pásmu našeho protiútok do obrany**. Výhodné je také zahajovat protiútočnou operaci v situaci, kdy nepřítel přeskupuje síly, zvláště raketových vojsk a dělostřelectva, či organizuje zasazení druhých sledů a záloh. Volba doby zahájení protiútočné operace bude záviset i na vlastních silách, možnosti ukončení přesunu a zasazení úderných uskupení.

Přechod do protiútoky nebude zpravidla organizován jen v rámci fronty, ale většinou v rozsahu válčiště. **Způsoby přechodu do protiútočné operace** mohou být v závislosti na operační situaci různé. V podstatě budou vycházet z možností:

- zasazení uskupení do protiútočné operace z chodu po přesunu z hloubky teritoria (válčiště),
- přechodu do protiútočné operace z dotyku s nepřítelem po předchozím přeskupení, nebo v rámci úspěšně se rozvíjejícího fronty.

Operační praxe vojsk však potvrzuje, že nejčastěji bude přechod do protiútočné operace zahajován kombinací těchto způsobů.

Při přechodu do protiútočné operace je výhodné začít útok na všech zvolených směrech současně. To se vždycky nepodaří a zvláště pro první operace může být charakteristický **postupný přechod do protiútoky**, zahajovaný mohutným úderem vedeným na směr hlavního úderu fronty a rozšiřovaný postupnými následnými údery uskupeními vojsk na druhých směrech.

Přechod do protiútočné operace v rámci úspěšně rozvíjeného frontového protiúderu může být vševojskovou armádou uskutečněn bezprostředně nebo i po kratší operační přestávce, nutné k dokončení hlavních přípravných opatření.

Úspěch protiútočných operací bude spočívat v silných počátečních palebných úderech na hlavní uskupení nepřítel, jeho letectvo, RVD, prostředky PVO a REB, se současným rozhodným útokem protiútočných uskupení vedeným na výhodných směrech. Při tom se jeví účelné zahajovat protiútok tankovými svazky v prvním sledu.

Před přechodem vojsk do protiútočné operace je v pásmu protiútoky obvykle uskutečňována **vzdušná operace** v trvání i několika dnů, která může pokračovat i v průběhu vedení samotného protiútoky. Zúčastní se jí frontové i vojskové letectvo, RVD, vojsko PVO, síly a prostředky průzkumu a REB. Jejím výsledkem by

mělo být získání nadvlády ve vzduchu a dosažení palebné převahy v celém pásmu protiútoků. To je také nezbytný předpoklad k úspěšnému zahájení a následnému rozvíjení protiútočných operací.

Bezprostředně je protiútočná operace zpravidla **zahajována hromadným palebným úderem** frontu, vedeném na celý komplex dříve naplánovaných a do jeho zahájení nově zjištěných cílů ve stanoveném čase „Č“.

V návaznosti na hromadný palebný úder frontu nebo i v jeho průběhu může být na zvolených směrech úderů armád prvního sledu prováděna **palebná příprava**. Snahou bude, aby byla na různých směrech zahájena současně. To umožní použít síly nepřítele v celém pásmu protiútoků, znemožnit jim manévr a ztížit centralizované použití druhých sledů a záloh. Je však možná i taková situace, kdy se bude hromadný palebný úder, a v tom smyslu i palebná příprava, vykonávat v určité časové posloupnosti v rozmezí jednoho i více dní v závislosti na možnostech a podmínkách postupného soustřeďování potřebné palebné síly.

Vševojsková armáda, která přešla v rámci frontu do protiútočné operace, musí na zvolených směrech rychle pronikat do hloubky operačních sestav nepřítele s cílem dokončit zničení jeho hlavních uskupení v krátkém čase a ovládnout takové prostory, které by zabezpečovaly vedení následných operací.

Hlavními způsoby ničení nepřítele v protiútočné operaci mohou být:

- úder do jednoho nebo obou boků útočného uskupení nepřítele s následnými údery do jeho týlu vedenými s cílem obklíčit a postupně zničit jeho hlavní síly,
- vstříčné údery na sbíhavých směrech protiútoků, která vedou k rychlému obklíčení nepřítele,
- vedení jednoho nebo několika čelních úderů s cílem rozdělit hlavní uskupení nepřítele a ničit je po částech,
- kombinace těchto způsobů, a to v závislosti na situaci i vytvořených podmínkách.

Jednou ze zvláštností vedení protiútočných operací je to, že podstatnou úlohu při ničení hlavních uskupení nepřítele musí mít aktivní a smělá bojová činnost zvláštních prvků operační sestavy armády i bojových sestav svazků prvního sledu, jako jsou **OMS, výsadkové a úderné výsadkové svazky a útvary, předsunuté odřady, průzkumné palebné komplety a další**.

Myslím, že zasazení OMS do sražení je možné v protiútočné operaci frontu uskutečňovat nejen v prvních dnech, ale i hodinách jejího vedení a mnohdy dokonce ještě před zasazením hlavních sil protiútočného uskupení, a to zpravidla již v průběhu úspěšně se rozvíjejícího frontového (armádního) protiúderu.

Jsem toho názoru, že odtržení OMS od hlavních sil protiútočného uskupení bude zpravidla menší, avšak tato skupina je nucena působit v širším pásmu, než v klasické útočné operaci a mnohdy bude muset být připravena plnit úkoly i v celém pásmu protiútočné operace.

K ovládnutí a udržení důležitých prostorů na směrech protiútoků mohou být využity vzdušné výsadky a různé odřady, které je vhodné vyčleňovat ze svazků protiútočného uskupení. Kromě toho do pásma protiútoků je možné použít i úderné výsadky a jiné prostředky zabezpečující vysoké tempo protiútoků.

Po splnění cílů prvních obranných operací v počátečním období války je hlavním druhem operační a operačně strategické činnosti vojsk protiútok, vedený formou protiútočných operací frontu (vševojskových armád). Proto správné pochopení zásad jejich přípravy, organizace a vedení bude jedním z rozhodujících kritérií připravenosti velitelů i štábů, jak to ostatně jasně vyplývá ze Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989.

Za hlavní způsob vedení operací na počátku války považovat vstřícně odvetnou a odvetnou činnost. K tomu důsledně naplňovat cíle a požadavky bojových řádů na obranu, zejména na její odolnost a aktivnost, rozhodnost a nepřetržitost vedení boje, usilovat o získání a udržení iniciativy a zmaření záměrů nepřítele.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

569-101
Zašlout

ORGANIZACE A VEDENÍ PRŮZKUMU PŘI PŘÍPRAVĚ A VEDENÍ OBRANNÉ OPERACE FRONTU

Vymezení úlohy průzkumu, vyjádřené v Bojovém řádu pozemního vojska ČSLA – Všeob-Ř-1, čl. 568. platí v plném rozsahu i pro operační stupeň. Toto je dáno objektivně dlouhodobými programy výstavby ozbrojených sil NATO a způsobem jejich přípravy, z čehož vyplývá i potřeba zabezpečení nepřetržité a vysoké stálé bojové pohotovosti ČSLA. A právě z tohoto pohledu má průzkum, zejména na operačním stupni, své nezastupitelné místo, protože jeho výsledky nám vytvoří předpoklady k včasnému a organizovanému uvedení vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti.

Vzhledem k tomuto rozhodujícímu požadavku a zejména s přihlédnutím k vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy vystupují do popředí některé **zvláštnosti organizace a vedení průzkumu**, které jsou obsahem tohoto článku.

Je nutné zdůraznit, že i v míru musí být průzkum veden předurčenými silami i prostředky a organizován tak, aby bez zásadních změn bylo zabezpečeno plnění rozhodujících úkolů i při přípravě obranné operace. Ke splnění zmíněného základního požadavku je nezbytné zabezpečit především **efektivní využití všech zasazených sil a prostředků průzkumu, jejichž všestrannou připravenost ke zvýšení úsilí při jeho vedení** v souvislosti se změnami situace na sledovaných objektech, **vysokou připravenost řídicích zpravodajských orgánů** na jednotlivých stupních velení a **racionální organizaci informačního toku**. Současně s těmito odbornými opatřeními má významné místo i zabezpečení vysoké mobilizační připravenosti průzkumných svazků a útvarů jak armádního, tak i frontového kompletu.

Je zapotřebí, aby **plánování průzkumu** v obranné operaci vycházelo z úkolů, které budou plnit vojska frontu současně s důsledným respektováním možných směrů činnosti úderných uskupení nepřítele a rovněž i variantních činností vlastních vojsk.

V plánu průzkumu je nezbytné rozpracovat opatření na období přípravy obranné operace (do zahájení obranné operace) a v jednotlivých obdobích vedení obranné operace. Přitom velmi podrobně je žádoucí rozpracovat především opatření k zabezpečení včasného zjištění podkladů k uskutečnění hromadného palebného úderu při zahájení protivzdušné operace a po zahájení obranné operace.

Poznatky z operačních a odborně taktických cvičení svědčí o mnohých nedostacích, které v této oblasti, zejména při plánování průzkumu objektů prvního pořadí, ještě přetrvávají. Jejich podstata spočívá v přeceňování možností průzkumných orgánů a prostředků při zjišťování souřadnic objektů, především pohyblivých cílů, v šablonovitém rozpracování způsobu plnění úkolů vyčleněnými průzkumnými orgány a nezřídka i v nedostatečném teoretickém zvládnutí zvláštností organizace průzkumu do zahájení obranné operace i samostatnými zpravodajskými orgány.

Cílem průzkumu v obranné operaci frontu bude včas zjistit bezprostřední přípravy nepřítele k rozpoutání války, určit možnou dobu a způsob zahájení útočných operací, zjistit složení úderných uskupení a zámysl jejich použití s důrazem na předpokládané směry úderů.

K dosažení tohoto cíle je nezbytné zaměřit pozornost především na věrohodné zjištění údajů o mobilizačním a operačním rozvinování ozbrojených sil nepřítele uskupených jak v pásmu frontu, tak i v pásmu sousedů, dále na zjištění prostorů soustředění úderných uskupení a operačních záloh, rozmístění a složení taktického letectva, které do pásma frontu (nebo s využitím pásma frontu) může působit.

Zvláštní pozornost bude nutné zaměřit, kromě upřesnění prostorů rozmístění prostředků jaderného napadení, na včasné zjištění rozmístění míst velení vojskům a zbraňovým systémům a jejich možného manévru před zahájením útočných operací. Stranou pozornosti průzkumu nesmí zůstat ani opatření, která nepřítel může uskutečňovat k utajení při vytváření úderných uskupení.

Z předchozího stručného rozboru rozhodujících požadavků na cílevědomou organizaci průzkumu vyplývá i jeho mimořádná náročnost vzhledem k možnostem, které síly a prostředky průzkumu do zahájení obranné operace skutečně mají. Zkušenosti z operačních cvičení potvrzují především **nezbytnost komplexního vedení průzkumu** s cílem efektivně a koordinovaně využít možnosti jednotlivých druhů operačního průzkumu k dosažení stanoveného cíle.

Zvláštní pozornost vyžaduje především nepřetržité vedení průzkumu objektů prvního pořadí, které musí být neustále pod kontrolou některého z druhů průzkumu. Jejich přesné rozmístění a situaci, ve které se nacházejí, je nutné systematicky upřesňovat.

Pro zabezpečení podmínek k plnění úkolů průzkumu bude mít zvláštní význam včasné vyvedení zejména útvarů **rádiového a radiotechnického průzkumu** do prostorů v operační sestavě (prostorů bojového rozmístění). To proto, aby v době, kdy bezprostřední přípravy nepřítele k zahájení agrese narůstají, neuskutečňovaly žádný manévr a nebyly sníženy jejich možnosti k vedení průzkumu. Obdobnou

zásadu je žádoucí uplatnit i u dalších sil a prostředků průzkumu, především však u útvarů speciálního průzkumu a jejich hotovostních sil a u letek bezpilotních prostředků.

U útvarů rádiového a radiotechnického průzkumu je přitom nutné brát v úvahu i potřebu důsledného plánování účelného rozmístění sil a prostředků na stupni armády a frontu navzájem s přihlédnutím ke způsobu vedení tohoto druhu průzkumu již v míru a zabezpečit tak jeho plnohodnotné vedení až do vlastního zahájení agrese. Přitom tomuto důležitému požadavku není při operačních cvičeních věnována vždy odpovídající pozornost.

Při řešení problematiky rádiového a radiotechnického průzkumu je nutné zdůraznit, že až **do zahájení agrese má zcela nezastupitelné místo při vedení průzkumu z vlastního území.**

Současně s rádiovým a radiotechnickým průzkumem povedou aktivní průzkum podél státní hranice průzkumné letouny a vrtulníky, přičemž úsilí těchto prostředků musí postupně narůstat. Ve zvláštních případech nelze vyloučit ani použití jednotlivých průzkumných letounů a bezpilotních prostředků k letu s narušením státní hranice (po schválení nadřízeným štábem).

Útvary speciálního určení budou po vyvedení do prostorů v operační sestavě dokončovat bojovou přípravu vyčleněných průzkumných skupin a odřadů. Pozornost je nutné zaměřit především na přípravu těch orgánů, které budou plnit průzkumné a speciální úkoly ještě do zahájení agrese. Nezbytnou podmínkou pro splnění těchto úkolů je jejich včasné vyvedení do blízkosti státní hranice, na předpokládané směry zasazení, kde jim musí být upřesněn úkol v závislosti na výsledcích jiných druhů průzkumu, zejména rádiového a v plném rozsahu bude ukončena příprava k zasazení. Při řešení otázek součinnosti v rámci upřesnění úkolů je zapotřebí podrobně rozpracovat především součinnost s orgány Pohraniční stráže k zabezpečení organizovaného zahájení plnění úkolů.

Obdobná opatření jako u hotovostních sil speciálního průzkumu v závislosti na konkrétní situaci mohou být uskutečňována i u některých vyčleněných orgánů **hloubkového průzkumu.**

Zcela zvláštní místo v období přípravy obranné operace bude mít **operační agenturní průzkum.** Jeho organizace a vedení jsou spojeny s řadou zvláštností a specifik, které překračují rámec tohoto článku. Možnosti agenturních prostředků je však nutné hodnotit velmi reálně a nelze připustit v tomto smyslu žádnou krajnost. V současných podmínkách je však nezbytné počítat i s tím, že tyto prostředky se mohou významným způsobem podílet také na vedení průzkumu v přihraničním prostoru.

Výslednou efektivnost průzkumu v období přípravy k vedení obranné operace bude výrazně ovlivňovat **organizace práce a připravenost zpravodajských orgánů** na řídicích stanovištích průzkumu. V této oblasti, v závislosti na stupni sladění, je stále dost možností k dalšímu zlepšení. A to nejen z hlediska dosa-

žení vysoké profesionalizace zpravodajských orgánů, ale i dalším zaváděním prostředků automatizace, čímž se finální oblast zpravodajského zabezpečení dostane na úroveň, která má odpovídat současným podmínkám.

Po zahájení obranné operace je průzkum veden bez omezení, maximálním úsilím s vyčleněním pouze nezbytné části sil i prostředků do zálohy průzkumu (především speciálního průzkumu). **Hlavní úlohu** v tomto období bude plnit vzdušný a speciální průzkum, v operační hloubce agenturní průzkum.

Průzkumné letectvo frontu působí v rámci hromadných úderů frontového letectva, ale i samostatně v souladu s úkoly plánu průzkumu frontu, který je zapotřebí důsledně sladit s velitelstvím letectva. Nezbytnou podmínkou efektivního využití možností průzkumného letectva je jeho centralizace na stupni frontu. Myslím, že vyčleňování části úsilí pro podřízené stupně velení v průběhu obranné operace je neúčelné.

Významnou úlohu má i použití **bezpilotních prostředků vzdušného průzkumu**, především k průzkumu důležitých objektů rozmístěných v prostorech se silnou a nenarušenou PVO.

Vedení **speciálního průzkumu** v obranné operaci bude mít některé zvláštnosti, které vyplývají z rozmístění hlavních objektů speciálního průzkumu v sestavě úderných uskupení nepřítele. Zmenší se hloubka plnění úkolů, dojde k omezení manévru orgánů tohoto druhu průzkumu a zřejmě se zvýší podíl speciálních úkolů převážně diverzního charakteru, zejména u frontových prostředků.

Současné se zahájením bojové činnosti, kdy dojde k výraznému vystupňování aktivity radioelektronických prostředků, se značně zvýší možnosti **rádiového a radiotechnického průzkumu**. V tomto období je nutné výrazně zvětšit počet pracovišť rádiového odposlechu, předurčených pro pátrání po nových, dosud nezjištěných objektech rádiového průzkumu. Vzhledem ke koaličnímu charakteru úderných uskupení nepřítele a jeho možnému posílení z hloubky je zapotřebí mít v útvarech rádiového a radiotechnického průzkumu připravené specialisty k vyhodnocení provozů vedených dalšími západními jazyky.

Je samozřejmé, že po zahájení obranné operace se síly a prostředky jednotlivých druhů průzkumu nevyhnou **ztrátám**, které v některých případech, zejména u speciálního průzkumu, mohou být i dost značné. Proto pozornost štábů a především zpravodajských útvarů a svazků je nezbytné zaměřit i na jejich včasné doplňování osobami, bojovou, speciální a spojovací technikou.

Při přípravě frontového **protiúderu** nedojde pravděpodobně k zásadnějším změnám v použití sil a prostředků průzkumu. Základním požadavkem bude především efektivní využití zasazených průzkumných orgánů, včasné upřesnění úkolů a jejich vzájemné sladění, zejména při změně rozhraní armád. I nadále je nezbytné zachovávat potřebnou **zálohu průzkumu** k zabezpečení narůstání jeho úsilí po zahájení protiúderu a především při přechodu vojsk frontu do protiútoků.

Organizace a vedení průzkumu při přípravě a v průběhu obranné operace frontu je bezesporu složitým a tvořivým procesem, který vyžaduje vysokou profesionální připravenost zpravodajských orgánů, cílevědomost v plánování průzkumu, hluboké odborné znalosti a bojovou pohotovost průzkumných útvarů a svazků. Jsem přesvědčen, že i **vydání předpisu Operační průzkum** tomu plně napomůže.

Úspěšné splnění úkolů průzkumu ovlivňuje především komplexní použití všech sil a prostředků průzkumu, trvalá modernizace speciální průzkumné a spojovací techniky a důsledné zavádění prostředků automatizace.

...rozpracování otázek organizace a možností vlastního průzkumu, rozdělení úsilí a koordinace všech jeho druhů pod jednotným zámyslem, mechaniku předávání zpráv, jejich vyhodnocení a vytváření podmínek pro zabezpečení rychlého pronikání k jednotlivým štábům a palebným prostředkům, opatření proti průzkumné činnosti nepřítele a její maření...

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

840,
ZAP. J. 1980

K PŘÍPRAVĚ DOZORČÍCH ORGÁNŮ

V celém procesu uvádění vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti má důležitou úlohu kvalita velení a respektování faktoru času. Právě tento činitel vyžaduje, aby veškerá práce štábů a vojsk při uvádění do plné bojové a mobilizační pohotovosti byla již **předem organizována, soustavně procvičována a nepřetržitě řízena**, aby byly získány trvalé návyky automatického plnění úkolů nejen vojsky, ale také orgány velení. Ke zmíněným orgánům v procesu uvádění vojsk do bojové pohotovosti počítáme **dozorčí orgány všech stupňů, skupiny velení** (skupiny velení a řízení mobilizace) **a velitelské orgány na polních místech velení**.

V článku se budu podrobněji zabývat **přípravou dozorčích orgánů** k zabezpečení úkolů stálé bojové pohotovosti, jak se osvědčila u našeho svazu.

Dozorčí orgány jsou prvním článkem systému velení při uvádění vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Jejich úkolem je zabezpečit vyzkoušení vojsk a štábů o vyhlášení jednotlivých stupňů bojové pohotovosti a řídit počáteční činnost do doby, než tuto funkci začne plnit skupina velení (velení a řízení mobilizace).

Funkce dozorčích orgánů je tedy současně řídicí a výkonná. Její splnění vyžaduje **pělivý výběr** na funkce dozorčích útvarů (DÚ), operačních dozorčích (OD) svazků a jejich pomocníků, uskutečňovaný zpravidla v listopadu, po ukončení kádrových změn. Vybrání vojáci z povolání jsou po soustředěné přípravě a přezkoušení znalostí zveřejněni v rozkaze velitele útvaru (svazku) s předurčením pro výkon funkce.

Vojáci z povolání, kteří pro výkon služby dozorčího útvaru nemají předpoklady nebo se neosvědčí, jsou zařazeni do jiných služeb celodenní směny.

Náročnost na přesné plnění úkolů bojové pohotovosti dozorčími orgány neustále rostou. Je žádoucí, aby ovlivnily výkon služby hotovostních směn, jednotek v pohotovostním systému PVOS, schopnost ve stále kratší době předávat signály bojové pohotovosti i bez potřebného technického zabezpečení (chybí dispečerské spojení, linkové dispečinky apod.). Na jejich pracoviště (na operačních stupních) již jsou a k podřízeným stupňům budou zaváděny prostředky výpočetní techniky ke sledování přehledů o zaměstnání jednotek a bojeschopnosti útvaru. To vše je nutné skloubit s řízením mírového života u útvaru (svazku) podle základních řádů.

Ke zkvalitnění připravenosti dozorčích orgánů byla přijata opatření. V roce 1980 byla zavedena soustředěná příprava dozorčích útvarů, OD svazků a jejich pomocníků, od výcvikového roku 1987–1988 zdokonalovací příprava. V podmínkách ZVO byly ujednoceny Směrnice pro dozorčího útvaru (OD svazku) při uvádění útvaru (svazku) do bojové pohotovosti s jednotnými metodikami činnosti. V letech 1984–1985 byla u našeho svazu zřízena samostatná pracoviště pro přípravu dozorčích útvarů, vybavená stejnými směrnice-mi, maketami ovládacích prvků prostředků vyzkoušení jako na skutečném pracovišti DÚ.

Formou ukázek, jako Podzim-86 pro uzavřený okruh funkcionářů, a při velitelském shromáždění FMNO v roce 1987 bylo ukázáno perspektivní uspořádání a vybavení pracoviště dozorcího útvaru.

Dosud se však nepodařilo zabezpečit výrobu typizovaného pracoviště DÚ, které by splňovalo dva požadavky:

- zabudovat do něho současné prostředky vyzkoušení (např. podle ukázky na velitelském shromáždění FMNO v listopadu 1987),
- mít rezervu pro zabudování prostředků, které budou zaváděny výhledově (např. podle ukázky Podzim-86).

Odpadly by situace, běžné u našeho svazu – od roku 1979 byla pracoviště řady dozorcích útvarů stavebně přebudována a doplněna vybavením vlastní výroby podle ukázek různých stupňů velení již potřeby, přitom bez potřebného výhledu na 5 až 10 let.

Vlastní příprava dozorcích orgánů zahrnuje tři základní formy, stanovené výcvikovými dokumenty a denním řádem útvaru:

- společná příprava na začátku každého výcvikového období v trvání 6 hodin,
- zdokonalovací příprava na začátku každého měsíce v trvání 2 hodin,
- osobní příprava před nástupem služby v trvání 3 hodin, zakončená přezkoušením NS.

Přípravu řídí velitelé útvarů či náčelníci štábů, u svazků – náčelníci štábů nebo operačních skupin. Zaměstnaní jsou zahrnuta v plánech BPP, osobní příprava v denním řádu útvaru. Písemné přípravy schvaluje příslušný velitel, o účasti jsou vedeny záznamy obdobnou formou jako o velitelské přípravě, u společné přípravy je prováděno doškolování nepřítomných v náhradním termínu.

Možný obsah jednotlivých forem přípravy a přezkoušení (stupeň, svazek, útvar):

■ Společná příprava:

■ Jejím cílem na začátku výcvikového roku je:

- objasnit určeným vojákům z povolání místo a úlohu dozorcích orgánů v systému řízení výcviku a života vojsk, zejména v mimopracovní době,
- vysvětlit úlohu dozorcích orgánů při zabezpečování nepřetržitě bojové pohotovosti se zaměřením na včasné pronikání signálů bojové pohotovosti k jednotkám útvaru (včetně odvelených a na výcviku) a vyzkoušení vojáků z povolání,
- naučit se obsluhu zařízení pro uvědomování vojsk a činnosti po obdržení možných variant signálů podle Směrnic pro dozorcí orgány.

Obsah zaměstnání – viz tabulku 1.

■ Jejím cílem v letním výcvikovém období je:

- zdokonalit určené vojáky z povolání ve znalostech povinností dozorcích orgánů při zabezpečování nepřetržitě bojové pohotovosti ve stejném rozsahu jako na začátku výcvikového roku,
- přezkoušet znalosti výkonu služby dozorcích orgánů se zaměřením na oblast bojové pohotovosti.

Obsah zaměstnání se v podstatě neliší od obsahu na začátku výcvikového roku, je však zkrácen, a to tak, aby posledních 50 minut bylo vyhrazeno na přezkoušení vybraných vojáků z povolání (formou testu).

Test obsahuje 30 otázek (ke každé 3 varianty odpovědi, z nichž jedna je správná) – 10 z oblasti plnění každodenních mírových úkolů, 20 z oblasti povinností dozorcího při uvádění do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Otázky jsou podle důležitosti hodnoceny 1 až 3 body a výsledky správných odpovědí se sčítají.

Kritérium hodnocení:

- výtečný – dosáhne 100 % možných bodů,
- dobrý – dosáhne 95 % možných bodů a z oblasti bojové pohotovosti 100 % bodů,
- vyhovující – dosáhne 90 % možných bodů a z oblasti bojové pohotovosti 95 %.

S těmi, kdo nedosáhnou požadovaného stupně hodnocení, je znovu prováděna příprava v plném rozsahu a v případě neschopnosti pro plnění úkolů dozorcích orgánů jsou určeni k výkonu jiné služby celodenní směny.

Tabulka 1

Poř. č.	Čas	Obsah	Metoda, místo
1.	10 minut	Úvod – kontrola přítomnosti, – seznámení s organizací zaměstnání.	Učebna útvaru
2.	40 minut	Řízení a kontrola výkonu strážní služby u útvaru dozorcím útvaru.	Ukázka
3.	50 minut	Úkoly dozorcího útvaru k zabezpečení vnitřního pořádku, dodržování denního řádu a kázně v mimopracovní době vojáků z povolání.	Seminární beseda s ukázkou
4.	50 minut	Místo a úloha dozorcích orgánů při zabezpečování nepřetržité bojové pohotovosti vojsk: – úloha DÚ při uvádění útvaru do vyšších stupňů bojové pohotovosti, – význam znalosti bojového rozdělení, způsob jeho kontroly, – manipulace s obálkami se signály bojové pohotovosti po obdržení signálu, – rozbor činnosti dozorcích orgánů podle zpracovaných metodik.	Přednáška s ukázkou práce s obálkami
5.	50 minut	Činnost dozorcího a jeho pomocníka při uvádění velitelství a vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti: – způsoby vyrozumívání jednotek v kasárnách, při jejich vyvedení, vojáků z povolání v bytech, – činnost skupin vyčleňovaných bojovým rozdělením, jejichž činnost zabezpečuje a řídí příslušný dozorcí orgán, – řízení činnosti útvaru po vyhlášení stupně bojové pohotovosti do doby dosažení pohotovosti skupinou velení (velení a řízení mobilizace).	Seminární beseda
6.	50 minut	Stanoviště dozorcího, pomůcky k výkonu služby a prostředky pro příjem signálů a vyrozumění vojsk: – vybavení stanoviště DÚ pomůckami a prostředky pro uvádění vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti včetně uložení obálky se signály bojové pohotovosti, – zásady obsluhy a obsluha zařízení pro příjem signálů a pro vyrozumívání vojsk, – povinnosti DÚ vůči silám a prostředkům vyčleněným do hotovostního systému PVOS a k obsluze SRS.	Praktické zaměstnání na stanovišti dozorcího útvaru, v místnosti pro přípravu dozorcího útvaru
7.	40 minut	Plnění povinností dozorcím a jeho pomocníkem při uvádění útvaru (velitelství a vojsk) do vyšších stupňů bojové pohotovosti: – praktická činnost dozorcího s pomocníkem při uvádění útvaru (velitelství a vojsk) do zvoleného stupně bojové pohotovosti,	Ukázka na stanovišti dozorcího útvaru

Poř. č.	Čas	Obsah	Metoda, místo
		– řízení činnosti vojsk do doby dosažení pohotovosti skupinou velení (velení a řízení mobilizace)	
8.	10 minut	Závěr zaměstnání: – vyhodnocení zaměstnání, – shrnutí poznatků a upřesnění obsahu osobní přípravy přednástupu služby	

● Zdokonalovací příprava obsahuje:

- vyhodnocení výkonu služby dozorčích orgánů za uplynulý měsíc náčelníkem štábu, stanovení úkolů pro zdokonalení na další měsíc,
- výměnu zkušeností a zevšeobecnění poznatků těmi vojáky z povolání, kteří nejlépe plnili úkoly,
- praktické zaměstnání na pracovišti DÚ nebo u útvaru, kde při výkonu služby byly zjištěny největší nedostatky.

● Cílem osobní přípravy před nástupem služby je:

- připravit určené vojáky z povolání k výkonu služby studiem pomůcek, směrnic pro činnost dozorčích při uvádění útvaru do vyšších stupňů bojové pohotovosti, základních řádů a výsledků bojového rozdělení,
- prověřit vojáky z povolání k výkonu služby, zejména při uvádění útvaru do vyšších stupňů bojové pohotovosti.

Obsah zaměstnání – viz **tabulku 2**.

Tento způsob přípravy dozorčích orgánů s osvědčil jako systém. Jeho účinnost však záleží na osobní připravenosti náčelníka štábu útvaru a na organizačních podmínkách jejího zabezpečení. Vedle dobře připravených dozorčích útvarů a OD svazků se při kontrolní činnosti setkáváme s mnoha, kteří neznají úkoly v celém rozsahu, přičemž připravenost pomocníků dozorčích útvarů je zpravidla o jeden stupeň nižší. **Při zkoumání příčin přicházíme k závěru, že:**

- NS nemá potřebné znalosti, aby v plném rozsahu připravil dozorčí orgány k plnění úkolů,
- systém přípravy není pravidelný, chybějící funkcionáři nejsou doškolení, pro plnou účast nejsou vytvořeny organizační podmínky, samotná příprava je pouze teoretická bez potřebných nácviků na pracovišti.

Současné požadavky na dozorčí útvarů a OD svazků jsou takové, že teoreticky sebelépe připravený voják z povolání bez praktických návyků nemůže úkoly splnit. **Proto požadujeme zejména při osobní přípravě před nástupem služby, aby vojáci z povolání prakticky procvičovali ovládání jednotlivých systémů vyzkoušení a celou prvopočáteční činnost podle metodiky do Č+5' v místnostech pro přípravu dozorčích orgánů.** V tomto rozsahu by také měli být náčelníkem štábu přezkoušeni.

Vysoký stupeň připravenosti požadujeme zejména od OD svazků, přesto občas dochází k výkyvům, které se odrazí zpravidla v opožděném předání signálu bojové pohotovosti celé skupině útvarů. Ke zdokonalování výkonu služby na tomto stupni jsme v loňském roce po dobu tří měsíců u jednoho svazku vyčlenili skupiny deseti vojáků z povolání štábu svazku pro službu OD a jeho pomocníka. Tito vojáci z povolání vykonávali službu OD, POD v průměru 3 až 4krát v měsíci (dosud 1krát). Za službu byla poskytnuta doba

Tabulka 2

Poř. č.	Čas	Obsah	Metoda, místo
1.	10 minut	Pokyny NŠ útvaru: – pro osobní přípravu do služby, – pro výkon služby v průběhu dne včetně vydání úkolového listu, – vydání hesla.	Pracovna NŠ
2.	40 minut	Studium Směrnice pro dozorčího útvaru při uvádění útvaru do vyšších stupňů bojové pohotovosti, pro pohotovostní systém PVOS a ostatních pomůcek pro uvádění vojsk do bojové pohotovosti. Prostředky pro uvědomování vojsk, jejich obsluha.	Místnost pro přípravu dozorčích orgánů (nebo u dozorčího útvaru)
3.	30 minut	Studium Zákl-Ř-1, Zákl-Ř-2, Zákl-Ř-3.	Místnost pro přípravu dozorčích orgánů
4.	20 minut	Účast na bojovém rozdělení (studium výsledků bojového rozdělení, úlohy skupin).	Podle denního řádu útvaru
5.	50 minut	Oběd. Osobní příprava.	
6.	20 minut	Přezkoušení NŠ útvaru na pracovišti dozorčího orgánu se zaměřením na: – znalosti manipulace s obálkami se signály, – ovládání technických prostředků vyznění jednotek a vojáků z povolání, – činnost po obdržení cvičných signálů bojové pohotovosti a při různých variantách uvedení útvaru do vyšších stupňů bojové pohotovosti, – znalost ustanovení základních řádů. Součástí je kontrola osobního vzhledu a ústroje, vydání úkolového listu pro výkon služby.	Přezkoušení (pracoviště DÚL)

na náhradní odpočinek. Zlepšení celkového výkonu služby obou kategorií dozorčích se výrazně projevilo od poloviny druhého měsíce. Pozitivní trend se prohluboval až do ukončení zkušebního úkolu. OD i jeho pomocník s výrazně vyšší kvalitou a rychleji zabezpečovali úkoly bojové pohotovosti, podstatně vystupňovali svou jistotu v ovládání technických prostředků vyznění při předávání signálu bojové pohotovosti. Spolehlivě řešili otázky mírové služby a účinněji ovlivňovali výkon služby podřízených dozorčích orgánů.

Nedostatkem bylo, že tito vojáci z povolání nemohli v plném rozsahu plnit své funkční povinnosti v jednotlivých skupinách štábu svazku.

Tento způsob se z hlediska zabezpečení bojové pohotovosti osvědčil.

Myslím, že vývoj směřuje k postupné profesionalizaci skupiny stálých operačních dozorců ve štábech svazků, zatímco jejich pomocníci budou určováni do služby jako dosud, což se může nepříznivě projevit ve výkonu jejich služby. K potvrzení tohoto názoru nás vede neustále větší rozsah služby hotovostních směn a prostředků průzkumu, REB, PVO a RVD, postupné zavádění prvků mechanizace a automatizace vyzkoušení jednotek a útvarů, výpočetní techniky i stále stoupající požadavky na včasné, pohotovostní informace o bojeschopnosti útvarů a další úkoly.

Pozitivní trend ke zkvalitnění výkonu služby vojáků z povolání v hotovostních a celodenních směnách je potřebné nadále podporovat. Cestou ke zdokonalení praktického výkonu služby je vedle zvyšování teoretických znalostí především **nácvik praktických činností ve variantách, které mohou jednotlivé dozorcí orgány plnit**. Bylo by potřebné postupně přejít k **nácvikům na trenažérech**, a pro zlepšovatelské hnutí v ČSLA, výzkumné ústavy a ZENIT by to neměl být nepřekonatelný problém. Také vhodná, především soustavně uplatňovaná **motivace vojáků z povolání** ke vzornému výkonu služby dozorcích orgánů může být jednou z cest ke zlepšení stavu v této oblasti.

... s důrazem na výslednost praktického naplňování stanovených požadavků, splnění uložených povinností a úkolů odpovědnými funkcionáři štábů. K tomu provádět důslednou kontrolu ...

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

NĚKTERÉ POZNATKY Z UKÁZKOVÝCH PLUKOVNÍCH TAKTICKÝCH CVIČENÍ

V oblasti bojové přípravy útvarů a jednotek, velitelů a štábů je v tomto výcvikovém roce zaměřena pozornost na zvládnutí nových požadavků organizace obrany a jejího zabezpečení. Současné jsou vojska připravována k vedení úporné obrany s rychlým přechodem do rozhodné útočné činnosti. Při plnění těchto rozhodujících úkolů je v popředí pozornost **zvyšování efektivnosti výcviku a jeho důsledné materiální zabezpečení.**

Redukováním četnosti plukovních a divizních taktických cvičení o 50 % nelze dopustit snížení připravenosti velitelů, štábů, vycvičenosti vojsk a vcelku i bojové připravenosti ČSLA.

Proto je nezbytné místo kvantitativní prosadit kvalitativní. Je nutné využívat času a efektivně vynakládané prostředky, nezhledovat podmínky výcviku, plně používat nových poznatků a zkušeností.

Jedním z rozhodujících opatření přípravy velitelů, štábů i vojsk v tomto výcvikovém roce byla i **ukázková plukovní taktická cvičení** řízená veliteli svazů, jako hlavní úkol výcvikového roku v oblasti vševojskové přípravy taktického stupně.

Ukutečněná cvičení měla za cíl v praxi realizovat zásady nového předpisu Všeob-P-33 „Organizace a provádění vševojskových taktických cvičení a velitelско-štábních cvičení v terénu“, platného od 1. 1. 1989, zejména však potvrdit jak při hodnocení jednotlivých období cvičení exaktněji posuzovat plnění učebních úkolů z hlediska práce velitelů a štábů a z taktické činnosti jednotek a útvarů. **Nový způsob hodnocení vylučuje povrchnost a subjektivnost v posuzování období i cvičení jako celku.** Základními klasifikovanými jednotkami jsou prapory a jednotky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Rozdělení hodnocení na oceňování dílčích činností pomáhá objektivizovat výslednou známku. Současně diferencuje jednotlivé součásti podle skutečné úrovně dané jednotky a tím napomáhá reálné zhodnotit podíl velitelů, štábů i jednotek na dosaženém výsledku. Jako pomůcky k hodnocení byly zpracovány tabulky pro příslušníky ředitelství cvičení i rozhodčí službu. Obsah kritérií hodnocení vycházel z ustanovení předpisu Všeob-O-33, hlavy 5 a přílohy č. 2 s přihlédnutím k obsahu učebních úkolů každého období cvičení.

Dosavadní zkušenosti potvrdily, že „**stanovená hodnocení po obdobích a jednotkách zkonkretizovala hodnocení období i rozbor cvičení jako celku.**“ Klady a nedostatky měly své nositele i příčiny zjištěné stavu.“ Pro názornost je vhodné na rozbor připravit celkový přehled výsledků např. na tabuli.

Velmi poučná je i **realizace rozehry**, jednotlivých období cvičení nebo jejich částí. Předpis stanoví, že rozehra vedení boje vojsky se uskutečňuje v každém období cvičení na základě rozhodnutí cvičících velitelů a jimi vydávaných nařízení a skutečné činnosti vojsk cvičících stran. K tomu využívá ředitelství cvičení a rozhodčí službu.

Přijímaná rozhodnutí velitelů lze rychle objektivizovat s **využitím výpočetní techniky** na základě předpokládaných ztrát, výsledných poměrů sil a jiných údajů. Porovnáním rozhodnutí stran ŘC stanoví, které z nich přízná úspěch, určí jednotky a dobu dosažení dané čáry a zabezpečení rozhodčí službou. Chci ještě zdůraznit **ustanovení předpisu, který zakazuje, aby rozehra vedení boje byla prováděna podle předem zpracovaných variant,** protože způsob rozehry určuje řídící cvičení jen na základě vzniklé situace.

Zkušenosti z těchto cvičení svědčí o tom, že jejich řidiči učili účastníky ukázkového cvičení realizovat toto důležité ustanovení, jež je velmi složité a náročné na čas. Ale v tom je celý jejich smysl. Je třeba, **aby zkušení vyšší velitelé se svými zástupci a štábem učili podřízené jak tato velmi náročná cvičení připravovat a odpovědně řídit.**

V některých případech však nebyl plně pochopen smysl nového předpisu a rozehra byla prováděna podle připraveného zámyslu cvičení, dokonce 3 hodiny před tím, než byl řidičům cvičení předložen zámysl boje cvičicím velitelem k rozehranému období.

Zvláště důležitý je přístup řidičů cvičení k **jeho přípravě**. V souladu s příslušným předpisem má povinnost určit **výchozí údaje pro cvičení**. Toto ustanovení bylo v zásadě plně respektováno. Řidiči cvičení **osobně** řídil nejen vlastní cvičení, ale od začátku jeho zpracování i celou přípravu. Při prvním ukázkovém učebním úkolu velmi názorně předvedl účastníkům ukázkového zaměstnání způsob vydávání výchozích údajů pro cvičení. Osobně se svými zástupci a štábem nacvičil každý učební úkol a vzorně ukázal, jak tyto úkoly mají vykonávat jeho podřízení. Myslíme, že není správné, když řidiči cvičení ponechá plnění těchto povinností v podstatě svým podřízeným a nezabezpečí úplnou realizaci plánovaných úkolů, zejména v posledním období cvičení.

Na ukázkových cvičeních byl položen důraz na **bojové zabezpečení**. **Názorně byly ukázány způsoby ochrany vojsk proti účinkům vysoce přesných zbraní nepřítele.** K tomuto účelu cvičící využívali koutových odrážeců, zdrojů tepelného vyzařování, zakrývali zdroje tepla bojových vozidel proti vyzařování, předvedli použití různých maket a budování klamných postavení a opěrných bodů

Je možné kladně hodnotit plánování a použití **dýmových clon** (v souladu s organizací součinnosti) ke klamání nepřítele, krytí manévru při aktivitě obranného boje a tím i snížení vlastních ztrát při úderech nepřítele, a to na základě předvídání možného průběhu boje.

V současné době se projevují názory na **účelnost a zejména četnost ukázkových cvičení**. Nelze se jednoznačně přiklonit pro, nebo proti. Ukázková taktická cvičení mají rozhodně své důležité místo v procesu bojové přípravy. Jsou plně opodstatněná především při změnách organizačních struktur vojsk, změně zásad způsobu použití jednotek a útvarů, přezbrojení novou technikou a zbraňovými systémy, obměně kádrů na daných stupních apod.

Na ukázkových cvičení je vždy nutné dodržet zásadu, že nadřízený učí podřízené velitele a jejich štáby jak připravovat a náročně řídit taktická cvičení s útvary a jednotkami, a že osobní příklad řidičů cvičení, jeho zástupců a štábů je nejúčinnější metodou.

Počínaje tímto výcvikovým rokem přejít na nový systém provádění taktických cvičení podle zásad uvedených v Organizačních metodických směrnících pro přípravu pozemního vojska.

(Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989)

840-10
Zup...

MOŽNOSTI ZVÝŠENÍ EFEKTIVNOSTI DĚLOSTŘELECKÉHO PRŮZKUMU U ARMÁDY

Jedním z hlavních úkolů dělostřeleckého průzkumu vyplývajících z Rozkazu ministra národní obrany na výcvikový rok je zabezpečit průzkum a určování souřadnic cílů na celou hloubku dostřelu organického dělostřelectva. S tím bezprostředně souvisí i zvyšování přesnosti při určování souřadnic a rozměrů cílů, podkladů k vedení palby a zkracování doby na jejich určení.

Organizační změny v jednotkách a útvech dělostřeleckého průzkumu směřují ke splnění těchto úkolů. Jde zejména o vytvoření oddílů dělostřeleckého průzkumu v armádních kanónových dělostřeleckých brigádách (kdb) a rozšíření průzkumného dělostřeleckého oddílu armády na průzkumný dělostřelecký pluk. Jsou zaváděny nové soupravy zvukoměrného průzkumu AZK-5 s počítačem, schopné určit souřadnice stílejících nepřátelských dělostřeleckých a minometných jednotek do 15 sekund v samočinném provozu a do 100 sekund při ručním provozu s počítačem (u soupravy PZK-1B-19M činí tato norma 5 minut). Jsou také družstva hloubkového průzkumu i vzdušného průzkumu s ultralehkými letouny (ULL). Hromadně zaváděné přístroje elektrooptického průzkumu, konkrétně laserové dálkoměry DAK-2, LPR-1 s dosahem 8 až 10 km a přesností určení délky do 10 m, topografický laserový dálkoměr KTD-1 s dosahem do 10 km a přesností 0,5 m značně zvyšují přesnost při určování souřadnic cílů, přičemž časová norma k určení délky nepřesahuje 20 sekund.

V souladu s nově vydanými předpisy Dě1-6-3 a Dě1-6-4 je vytvářeno stanoviště pro vyhodnocování průzkumných údajů u dělostřeleckého oddílu a místa velení silám a prostředkům dělostřeleckého průzkumu u dělostřeleckého pluku (skupiny) a výše. Jejich hlavním úkolem je zabezpečit shromažďování výsledků průzkumu, třídění a kategorizaci, vyhodnocování, určování středních souřadnic a rozměrů cílů včetně jejich předání nadřízenému (orgánu palby).

Současné počty sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu u RVD armády a jejich možnosti při určování objektů – viz tabulku 1.

Hodinový výkon průzkumných prostředků RVD armády při maximální bojové činnosti nepřitele je 1 550 objektů, z toho:

- 42 objektů v hloubce = družstva hloubkového průzkumu,
- 25 objektů = radiolokátory SNAR,
- 44 objektů = zvukoměrné jednotky (stílející dělostřelecké a minometné jednotky),
- 30 objektů = dělostřelecké průzkumné vrtulníky,
- 14 objektů = družstva vzdušného průzkumu s ULL, tj. celkem 153 důležité objekty v hloubce sestavy nepřitele.

Možnosti prostředků průzkumu RVD v zabezpečení průzkumu objektů do hloubky dostřelu organického dělostřelectva – viz tabulku 2.

Tabulka 1

Jednotka – svazek – svaz		Pzdr na OT	Pzdr na NA	Drhlpž na OT	Radiolokátor SNAR	Zvuková souprava	Dělostřelecký průzkumný vrtulník	Družstvo vzdušného průzkumu ULL	Družstvo pozemního fotografování
Dělostřelecký oddíl vševojskového pluku		2	3						
Dělostřelecký oddíl dělostřeleckého pluku		5							
Dělostřelecký pluk divize		17			1	1			
Raketometný oddíl divize		5							
RVD vševojskové divize		36	12		1	1	2	2	1
4× vševojsková divize		144	48		4	4	8	8	4
2/3 divizi v prvním sledu A		108	36		3	3	6	6	3
kdb armády		10	8	3		2		3	
rmp armády			17						
pzd armády			5	4	2	2	(4)	6	1
RDV armády se 3 divizemi v prvním sledu		118	66	7	5	7	10	23	4
Přiděleno (varianta)	1× rmb frontu	10	5						
	2× kdb frontu	20	10						
	1× do VM-K+M	4				4			
RVD armády s posílením v prvním sledu celkem		223		7	5	11	10	7	4
1 prostředek na průměrnou šířku (100km pásmo armády)		430 m		14,3	20,0	9,1	10,0	14,3	25,0
Průměrná šířka pásma průzkumu		1–2 km		–	1–2	10,0	10–12	5–8	–
Průměrná hloubka pásma průzkumu		3–5 km		15–30	23	20	15	6–8	3–5
Maximální hodinový výkon 1 prostředku		6		6	5	4	3	2	–
Maximální hodinový výkon průzkumných prostředků	1 553	1 398		42	25	44	30	14	–

Tabulka 2

Druh		Dělostřelectvo						Průzkumný prostředek					
		122 H	122 K	122 RM	130 K	152 H	203 K	pzdr PzPS	drhlpž na OT	radiolokátor SNAR	zvukový průzkum	dělostřelecký průzkumný vrtulník	družstvo vzdušného průzkumu ULL
RVD divize	dosah maximální hloubka umístění	15 -5		20 -6		19 -6	-	6 -1	- -	23 -2	20 -3	15 -3	8 2
	dosah aktivní	11		15		14		5	-	21	17	11	6
	zabezpečuje							-	-	+	+	+	-
RVD armády	organické	dosah maximální		20	32	19		6	6	23	20	15	8
		hloubka umístění		-6	-6	-6		-1	+30	-2	-3	-3	-2
		dosah aktivní		15	26	14		5	35	21	17	12	6
	posilové	zabezpečuje						-	-	+	+	+	-
		dosah maximální		20	20	32	19	6	6	23	20	15	8
		hloubka umístění		-6	-6	-6	-8	-1	+30	-2	-3	-4	-3
		dosah aktivní		15	15	26	14	5	35	21	17	12	6
		zabezpečuje						-	+	+	+	-	-

Poznámka: Dosahy a hloubky umístění jsou zaokrouhleny na celé km.

Z přehledu vyplývá, že zabezpečit průzkum objektů (podkladů pro palbu) do hloubky maximálního dostřelu organického dělostřelectva je schopen radiolokační, zvukoměrný a hloubkový průzkum všech stupňů, vzdušný průzkum vrtulníky u RVD divize. Většina těchto prostředků však má některé nedostatky, které snižují jejich efektivnost, a to např.:

- zvukoměrný průzkum je schopen zjišťovat pouze dělostřelecké a minometné jednotky v období jejich palebné činnosti, pokud setrvávají v palebných postaveních po střelbě,
- současný radiolokační průzkum s radiolokátory SNAR-10 je značně jednoúčelový, schopen zjišťovat převážně jen pohybující se cíle,
- vzdušný průzkum vrtulníky v důsledku značného množství prostředků PVO v bojových sestavách jednotek prvního sledu nepřítele je nucen působit z hloubky 3 až 4 km vlastní sestavy, čímž se snižuje jeho dosah, výjimečně lze provádět vzdušný průzkum nad sestavou nepřítele,
- hloubkový průzkum dělostřelectva bude výjimečně vysílán do sestavy nepřítele samostatně, neboť bude zpravidla vázán na společnou činnost s orgány taktického průzkumu, zejména při proniknutí do sestavy nepřítele a k objektu.

Možnosti prostředků průzkumu RVD při průzkumu objektů po družicích – viz tabulka 3.

Výsledná efektivnost jednotlivých druhů průzkumu RVD – viz tabulka 4

Z uvedených přehledů jednoznačně vyplývá, že neefektivnějším prostředkem průzkumu RVD je hloubkový průzkum, protože je schopen zjišťovat cíle:

- do celé hloubky dostřelu veškerého dělostřelectva armády,
- divizního a sborového typu,
- bez ohledu na to, zda nepřítel vede bojovou činnost či nikoli,
- bezprostředně řídit palbu vlastního dělostřelectva, pozorovat výsledky raketových úderů.

V současné době jsou družstva hloubkového průzkumu organizačně začleněna pouze do armádního dělostřelectva, a to do oddílů dělostřeleckého průzkumu kdb armád i pzdp armády. V budoucnu se předpokládá jejich zavedení i u dalších stupňů. Mimo to je, podle mého názoru, nutné věnovat pozornost i výcviku některých pohyblivých průzkumných skupin (PPzS) ostatních stupňů při průzkumu cílů v hloubce nepřátelské sestavy. U každého dělostřeleckého pluku a brigády dělostřelecké divize vycvičit 1 až 2 PPzS a 1 PPzS průzkumné čtyři baterie velení a dělostřeleckého průzkumu NRVD divize.

Výcvik a přípravu těchto PPzS je nutné organizovat a uskutečňovat společně s orgány taktického průzkumu vševojskových útvarů (svazků), a to se samostatnými průzkumnými hlídkami (SPzH) pluků a průzkumného praporu divize. Přípravu zejména zaměřit na společnou činnost při přechodu předního okraje, proniknutí do hloubky sestavy nepřítele, odpoutání se od SPzH a vedení samostatné průzkumné činnosti v prostorech rozmístění nepřátelského dělostřelectva (v hloubce 3 až 12 km) raketových jednotek (v hloubce 15 až 20 km). Také setkání se s SPzH a společný průzkum některých objektů, včetně návratu do vlastní sestavy. Je nutné, aby limitující pro přípravu a vybavení těchto PPzS a družstev hloubkového průzkumu byla schopnost určovat souřadnice cílů s přesností do: 75 m pro hlávkové dělostřelectvo, 200 m pro raketomety, 90 m pro taktické rakety (typu Točka), 170 m pro operační taktické rakety.

Stejný požadavek na přesnost určení souřadnic objektů je nezbytné respektovat i zpravodajskými orgány. Objekty určené s menší přesností souřadnic nemohou být dostatečně přesným podkladem pro palbu dělostřelectva a úderů raketového vojska.

Dalším, značně efektivním prostředkem dělostřeleckého průzkumu, je vzdušný průzkum průzkumnými dělostřeleckými vrtulníky od vrtulníkůvých odřadů divize a letek vzdušného průzkumu armád. Také nově zaváděná družstva vzdušného průzkumu s ULL v sestavě odpzdkb a pzdp armády. U nich je vhodné uplatňovat stejné zásady, jako u hlavních objektů průzkumu, v přesnosti určení souřadnic cílů již při výcviku a přípravě pozorovatelů.

Druh objektu	Hloubka umístění [km]	Pzdr PPzS	Drhpz	Radiolokátor SNAR	Zvukový průzkum	Dělostřelecký průzkumný vrtulník	Družstvo vzdušného průzkumu ULL
Opěrné postavení družstev rot prvního sledu	-0,7	/				/	/
Opěrný bod čet rot prvního sledu	-0,7	/				/	/
Pozorovatelná velitele roty	-0,6	/					/
Jednotlivé palebné prostředky v opěrných bodech čet a mimo	-0,7	/					
Opěrný bod čet rot druhého sledu	-4,0	/				/	
Mimořádné čety – sekce	-1,5	/			/	/	/
VS praporu	-2,0	/				/	/
Manévr BVP do palebných postavení	-0,6	/		/		/	/
PT četa – ve vyčkávacím postavení (VP)	-3,0					/	
– na palebné čáře (PČ)	-1,0	/				/	/
– při zaujímání PČ	-1,0	/		/		/	/
Celkový počet objektů / %	11/ 100%	10/ 91%		2/ 18%	1/ 9%	9/ 82%	8/ 73%
Mechanizovaná, tanková, horská brigáda							
VS brigády	-12		/			/	
PVS brigády	-5	/	/			/	/
TVS brigády	-45		/●				
Baterie – četa Shdo 155mm	-6	/	/		/	/	/
PT čety PT roty – ve VP	-6		/			/	
– na PČ	-3	/		/		/	/
– při zaujímání PČ	-3	/		/		/	/
Prapor druhého sledu							
– v prostoru rozmístění	-12		/			/	
– při manévru	-12		/	/		/	/
– na ČZ (tpr)	-10		/	/		/	/
Průzkumné radiolokátory dělostřelectva	-6		/			/	/
Průzkumné radiolokátory	-4	/				/	/
Celkový počet objektů / %	12/ 100%	5/ 42%	9/ 75%	4/ 33%	1/ 8%	11/ 92%	8/ 67%

Poznámka: ● může zjistit pouze jeden prostředek průzkumu RVD = 1x.

Mechanizovaná, tanková, horská, pěší divize

Druh objektu	Hloubka umístění [km]	Pzdr PPzS	Drh pz	Radiolokátor SNAR	Zvukový průzkum	Dělostřelecký průzkumný vrtulník	Družstvo vzdušného průzkumu ULL
VS divize	-25		/●				
PVS divize	-8		/			/	/
TVS divize	-50	x					
Pozorovací stanoviště PPS Argus	-10	/	/			/	/
Baterie – četa RM 110 Lars	-5	/	/		/	/	/
Baterie – četa RM M-270 MLRS	-12		/		/	/	/
Baterie – četa Smdo 155	-6	/	/		/	/	/
Baterie – četa Smdo 203,2	-8		/		/	/	/
Baterie plp určená k ochraně							
– praporů	-3	/			/	/	/
– brigád	-15		/		/	/	
– divize	-25		/●				
Přistávací plochy letecké roty	-25		/	/			
Vypouštěcí stanoviště bezpilotních průzkumných prostředků	-5		/	/		/	/
Průzkumné radiolokátory dělostřelectva	-5	/				/	/
Prostředky REB							
– VS spoj REB	-10		/			/	
– rádiové zaměřovače	-8		/●				
– rušiče E-33	-4	/●					
– stanoviště RTPz	-4	/●					
VS dělostřeleckého pluku	-15		/			/	
Prostor rozmístění brigády druhého sledu	-40		/●				
Brigáda druhého sledu při manévru	-40		●	/		/	
Brigáda druhého sledu na ČZ	-15		/	/		/	
Vyčkávací postavení bitevních vrtulníků	-25		/	/			
Celkový počet objektů / %	23/ 100%	7/ 30%	18/ 78%	5/ 22%	6/ 26%	14/ 61%	9/ 39%
Poznámka: ● může zjistit pouze jeden prostředek průzkumu RVD = 6x, x není v možnostech průzkumu RVD = 1x.							

Armádní sbor

Druh objektu	Hloubka umístění [km]	Pzdr PPzS	Drh pz	Radiolokátor SNAR	Zvukový průzkum	Dělostřelecký průzkumný vrtulník	Družstvo vzdušného průzkumu ULL
VS armádního sboru	-70	x					
PVS armádního sboru	-30		/●				
TVS armádního sboru	-90	x					
Baterie PLŘS Hawk	-40		/●				
Prvky bojové sestavy ŘS Lance	-20		/			/	
Baterie PLŘS a PLK vojenského typu	-20		/		/	/	/
Vypouštění stanoviště bezpilotních průzkumných prostředků	-6		/	/		/	/
Letiště PT vrtulníkůvých rot	-90	x					
Vyčkávací prostor bitevních vrtulníků	-8		/	/		/	/
VS spojpr REB	-40	x					
Prostředky REB							
- rádiové zaměřovače	-10		/●				
- rušiče	-6	/	/				
- RTPz	-20		/●				
Divize druhého sledu při manévru	-90	x					
Divize druhého sledu na ČZ	-55	x					
Polní sklady JM	-50	x					
Sborové sklady JM	-100	x					
Pozemní ŘS PzPS CSWS	-100	x					
Předsunutý prostor rozmístění bitevních vrtulníků	-20		/	/			
Celkový počet objektů / %	19/ 100%	1/ 5%	10/ 53%	3/ 16%	1/ 5%	4/ 21%	3/ 16%

Poznámka: x není v možnostech průzkumu RVD = 9x,
/● může zjistit pouze jeden prostředek průzkumu RVD = 4x.

Pro všechny části tabulky 3: -v hloubce vlastní sestavy,
+v hloubce sestavy nepřítele.

Největší rezervy a nedostatky vidím v připravenosti leteckých pozorovatelů vrtulníkůvých odřadů divizí, kteří nejsou připravováni v duchu požadavků pro palbu a údery RVD. U tohoto druhu průzkumu jsou zatím nedostatečně využívány pro průzkum optické a fotografické při-

Tabulka 4

Druh průzkumu RVD	Stupeň				Celkem
	prapor	brigáda	divize	sbor	
Průzkum pozorováním [%]	91	42	30	5	35
Hloubkový průzkum [%]	–	75	78	53	68
Radiolokační průzkum [%]	33	18	22	16	22
Zvukoměrný průzkum [%]	9	8	26	5	14
Vzdušný průzkum vrtulníky [%]	82	92	61	21	58
Vzdušný průzkum ULL [%]	73	67	39	16	43
Schopnost dělostřeleckého průzkumu zjistit [%]	100	100	96	53	85

stroje. Provedené zkušební fotografování potvrdilo použitelnost vzdušných fotografických panoramatických snímků.

Prostředky radiolokačního a zvukoměrného průzkumu nelze podceňovat (nízká efektivnost), zejména pro jejich přesnost a rychlost určení souřadnic zjišťovaných cílů. Je nezbytné více a účinněji využívat tyto prostředky k řízení a opravování palby vlastního dělostřelectva, zejména v noci a za omezené viditelnosti.

Cesty a metody dalšího zvyšování efektivnosti sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu spočívají, podle mého názoru, v tom, že:

- Průzkumné jednotky musí důsledně zvládnout konstrukci, zásady provozu a bojové použití, normy a zásady ošetřování prostředků dělostřeleckého průzkumu, zejména nové zaváděných do výzbroje.

- Ve výcviku a polní přípravě budou v plném rozsahu procvičovány zásady činnosti Stanovišť pro vyhodnocování průzkumných údajů a míst velení silám a prostředkům dělostřeleckého průzkumu s cílem zkrátit dobu od zjištění cíle, jeho vyhodnocení a předání údajů k palbě využití a zvýšit přesnost určení jeho souřadnic a rozměrů.

- Náčelníci průzkumu dělostřeleckých útvarů a svazků, štábů RVD divizí a armád zvýší a zkvalitní součinnost se zpravodajskými orgány k vyhodnocení nejpravděpodobnějších prostorů důležitých objektů nepřítele vhodných jako cíle pro palbu dělostřelectva a údery RV, současně jednoznačně omezí odpovědnost za jejich zjištění. Výsledkem součinnosti by měla být v období plánování rozhodnutí kam, na co a který prostředek dělostřeleckého průzkumu použít.

- Do výcviku a přípravy jednotek vedení průzkumu pozorováním bude zařazena rozdílná tematika vedení průzkumu v hloubce sestavy nepřítele v součinnosti s orgány taktického průzkumu; se zpravodajskými orgány bude posouzena i možnost společné přípravy v rámci soustředěného výcviku.

482-100
Lad. 310
Kč

MOŽNOSTI NIČENÍ SYSTÉMŮ ŘÍZENÍ LETECTVA STÁTŮ NATO

Na vojenském průzkumu jednotlivých prvků systému řízení taktického letectva států NATO se podílejí organické průzkumné útvary a jednotky frontu, armád, divizí a pluků, předurčené motostřelecké a tankové jednotky i jednotky druhů vojsk a služeb.

Průzkum na operačním stupni používá ke zjišťování prvků systému řízení taktického letectva útvary a jednotky speciálního, rádiového a radiotechnického průzkumu, průzkumné útvary a jednotky RVD, vojska PVO a PVOS. Na taktickém stupni pak jednotky vojskového, hloubkového, rádiového a radiotechnického průzkumu a průzkumné jednotky RVD a PVO.

Síly a prostředky operačního a taktického průzkumu získávají zprávy o prvcích systému řízení taktického letectva států NATO bojovou činností, pozorováním, léčkami, přepady, fotografováním, odposloucháváním a zaměřováním rádiových a radiotechnických prostředků a jinými způsoby s využitím elektronických a technických prostředků průzkumu.

Speciální průzkum jednotlivých prvků systému řízení taktického letectva vedou průzkumné jednotky speciálního určení a průzkumné odřady speciálního určení frontu a armád.

Hloubkový průzkum jednotlivých prvků systému řízení taktického letectva vedou průzkumné skupiny divizí. Jeho cílem je zjistit prostory rozmístění stanovišť řízení a uvědomování (ORP), předsunutých stanovišť navedení (FACP), skupin řízení taktického letectva (TACP), stanovišť předsunutých leteckých návodčích (FAC) a družstev radiolokační podpory (ASRT).

Při nebezpečí z prodlení mohou průzkumné orgány speciálního, hloubkového a vojskového průzkumu bezprostředně po zjištění vyřazovat nebo ničit některé prvky systému řízení taktického letectva.

Přesnost určování rozmístění středisek a stanovišť řízení a uvědomování i předsunutých leteckých návodčích rádiovým zaměřováním i radiotechnickým průzkumem umožňuje pouze přibližné určení prostoru a vyžaduje vždy upřesnění jiným druhem průzkumu.

Roty rádiového a radiotechnického průzkumu průzkumných praporů zjišťují předsunutá stanoviště navedení, střediska a stanoviště přímé letecké podpory divizí, brigád a předsunuté letecké návodčí u praporů odposlechem a zaměřováním jejich KV a VKV spojení, analýzou a zaměřováním jejich radiotechnických prostředků na přímou viditelnost do hloubky 40 až 60 km.

Na vedení vzdušného průzkumu prvků systému řízení taktického letectva států NATO se podílejí osádky průzkumných letounů, letounů frontového letectva a letounů i vrtulníků vojskového letectva, operační a taktické bezpilotní průzkumné letouny. Zjišťování je uskutečňováno pozorováním, fotografickým, radioelektronickým a televizním vzdušným průzkumem. Používané technické prostředky průzkumu umožňují získávat včas přesné souřadnice jednotlivých cílů a objektů prvků systému řízení taktického letectva. Průzkum střediska řízení taktického letectva (TACC), středisek přímé letecké podpory (DASC), středisek a stanovišť řízení a uvědomování CRC (CR) a jednotek řízení letového provozu (TATCE) vedou osádky

letounů frontového letectva, ostatních prvků systému řízení osádky letounů a vrtulníků vojenského letectva a taktické bezpilotní průzkumné letouny.

Ničení objektů systému řízení taktického letectva je trvalým úkolem všech druhů vojsk frontu, zvláště raketového vojska a dělostřelectva, letectva, vojska PVOS a výsadkového vojska.

Pozemní vojsko ničí tyto objekty průzkumnými jednotkami speciálního určení, silami motostřeleckých a tankových útvarů prvního sledu, operačními manévrovacími skupinami, taktickými a operačními výsadky.

Systém řízení taktického letectva je trvalým objektem komplexního palebného ničení raketovým vojskem a dělostřelectvem, a to až do hloubky 250 km.

Při plánování odrazení agrese nepřítele, přechodu a vedení protiútočné operace je zahrnuto ničení prvků tohoto systému do Plánu prvního jaderného úderu frontu, jehož převážnou část plní raketové vojsko a dělostřelectvo s dalekým dosahem. V průběhu operace vedené za použití jaderných zbraní jsou ničeny prvky systému řízení taktického letectva podle jejich důležitosti na základě rozhodnutí velitelů divizí, armád a frontu.

Při vedení operace bez použití jaderných zbraní jsou objekty systému řízení taktického letectva ničeny raketovými údery operačně taktických raket i taktických raket třístívkou a kazetovou municí a palbami všech druhů dělostřelectva.

V obranné operaci pro plnění jejich jednotlivých úkolů je zapotřebí, aby raketové vojsko a dělostřelectvo zničilo maximální počet prvků tohoto systému nepřítele do doby než se přiblíží k přednímu okraji, dále trvale v pohotovosti k vedení úderů a palby na další důležité objekty systémů.

Při ničení objektů systému řízení taktického letectva lze využít systému pro boj s průzkumnými palebnými systémy nepřítele, který zahrnuje prostředky průzkumu, velení a řízení raketových a leteckých úderů, paleb dělostřelectva a bojových vrtulníků i rušení prostředky REB.

Prvky systému řízení taktického letectva NATO představují typické cíle pro **bombardovací, stíhací bombardovací, bitevní a vojenské letectvo** v celé hloubce jejich rozmístění. K ničení těchto objektů je možné použít dvojice až letek soudobých letounů a rušičů.

Spojenecké středisko řízení taktického letectva (ATOC) tvoří jeden skupinový cíl o ploše nejméně 2×4 km, vzdálený od předního okraje 110 až 200 km. Vzhledem k úkolům, které plní, lze v prostoru rozmístění střediska předpokládat značné množství spojovacích a jiných radioelektronických prostředků. Hlavním objektem úderu letectva je operační středisko, popřípadě postavení spojovacích prostředků.

Středisko řízení a uvědomování tvoří jeden skupinový cíl o ploše nejméně 2×3 km, vzdálený od předního okraje 60 až 70 km. Hlavním objektem úderu letectva je, podle mého názoru, operační středisko a postavení radiolokačních prostředků. K vyřazení jednotlivých prvků systému řízení taktického letectva je zapotřebí použít následující počet soudobých letounů: spojeneckého střediska řízení taktického letectva 4 až 6, SRÚ 2 až 4, předem stanoviště navedení 1 až 2.

Zničení zdrojů prvotní informace o situaci v hloubce našeho území je základním předpokladem k podstatnému snížení efektivity celého systému řízení taktického letectva NATO. Proto jsou významnými objekty ničení létající prvky systému NAEW (AWACS E-3A C), letouny TR-1A systému PLSS a Assault Breaker, letouny OV-10A a vrtulníky CH-53C předem stanoviště navedených leteckých návodů.

Možnosti vojska PVOS významně vzrůstají použitím protiletadlových raketových prostředků dalekého dosahu tím, že posouvají tratě letu létajících středisek řízení a uvědomování dále od čáry dotyku a použitím přepadového stíhacího letectva na okrajích dosahu radiolokační viditelnosti a omezeného rádiového spojení s piloty zvláště proti letounům E-3A. Je nutné, aby piloti stíhacích letounů byli cvičeni k ničení cíle první ztečí i z přední polohy a pod velkými úhly sblížení s odpálením raket na maximálních dálkách.

Radiolokační prostředky středisek řízení a uvědomování a předem stanoviště navedení je možné účinně rušit vrtulníky rušiči do hloubky 40 až 50 km. Rádiové spojení s letouny ve vzduchu a radionavigační systémy taktického letectva jsou schopny rušit prostředky armádních útvarů REB.

Sebelepší automatizovaný systém velení je závislý na množství, kvalitě a hodnověrnosti zaváděných informací a tato podmínka je nejslabším místem každé výpočetní techniky.

Všestranný boj se zdroji prvotních informací, jejich rušení a klamání má zákonitý důsledek narušení celého systému velení. Každý automatizovaný systém velení má své nejdůležitější výpočetní a spojovací uzly, jejichž přemístění, přepojení a topografické zaměření není snadné a jejich vyřazení je podmíněno zjištěním a zásahem aktivních prostředků v těch časových lhůtách, kterými v současné době disponují.

Vzhledem k tomu, že ve spojeneckých ozbrojených silách NATO jsou nově vyvíjeny perspektivní automatizované systémy velení, které mají zabezpečit komplexní integraci velení všem jejich ozbrojeným silám v Evropě, bude účelné v našich vojenských kruzích, vojsku PVOS a letectva, ale i ve vědeckovýzkumné základně a ve vojenských vysokých školách vytvořit podmínky pro zintenzivnění přípravy velitelů, štábů a vojsk k ničení těchto systémů.

Odstranit v této činnosti dosud přetrvávající nedostatky ... mezi vojskem PVO, PVOS, frontovým a vojskovým letectvem.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

777-1 Keš
Zapřičiněno

VELENÍ VOJSKU PVO PŘI ODRÁŽENÍ PRVNÍHO HROMADNÉHO ÚDERU VZDUŠNÉHO NEPŘÍTELE

Do výzbroje vojska PVO pozemních vojsk je v posledních deseti letech ve značném rozsahu zaváděna nová bojová technika, která podstatně zvyšuje bojové možnosti prostředků PVO při ničení nepřátelských prostředků vzdušného napadení. Zavedení protiletadlových raketových kompletů do výzbroje vševojskových svazků a útvarů vojska PVO podstatně zvýšilo kvalitu protivzdušné obrany.

Nová bojová technika však s sebou přinesla některé problémy. Hlavním je schopnost plného a efektivního využití bojových možností nové výzbroje při vedení boje se vzdušným nepřítelem, zejména při odrážení jeho hromadných úderů. To je zapříčiněno zaostávajícím systémem velení prostředků PVO z operačních stupňů velení, především z hlediska technického vybavení pracovišť velitelů vojska PVO frontu a vševojskových armád i spojovacích prostředků. Současný (neautomatizovaný) systém velení vojska PVO na stupni frontu, armády není v souladu s úrovní protiletadlových raketových kompletů a jejich automatizovaných systémů na taktických stupních velení, což plně nezajišťuje vysokou účinnost palebných prostředků protivzdušné obrany při ničení vzdušného nepřítele.

Zavedení protiletadlových raketových kompletů blízkého dosahu do výzbroje vševojskových, vojskových útvarů a jednotek, vedle podstatného zvýšení kvality protivzdušné obrany, přineslo s sebou další problémy se zajištěním bezpečnosti letounů ve vzduchu před sestřelením vlastními protiletadlovými prostředky.

Ke zvýšení úlohy míst velení PVO u frontu a vševojskové armády při vedení boje se vzdušným nepřítelem a k efektivnějšímu využití bojových možností prostředků PVO byla přijata organizační opatření, která do doby zavedení automatizovaných systémů velení na operačních stupních velení PVO částečně napomohou řešení těchto problémů.

Přijatá organizační opatření spočívala ve vytvoření společných velitelských stanovišť letectva a PVO u frontu a vševojskové armády. Tento systém velení zpracoval štáb Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy v Doporučení k typovému složení polních pohyblivých míst velení frontu, vševojskové armády v roce 1982. Od této doby je při VŠC štábů frontu a armád, operačně taktických cvičeních a cvičeních vojska PVO i letectva procvičována činnost ze společných velitelských stanovišť letectva a PVO. Zpočátku byla procvičována z provizorních pracovišť, nyní z nových, technicky zdokonalených mobilních pracovišť typu Centrum F u frontu a Centrum A u armády, která umožňují vzájemné propojení pracovišť štábů letectva, vojska PVO a jednotnou i včasnou informovanost funkcionářů společného střediska bojového velení, které tvoří základ společného velitelského stanoviště letectva, PVO frontu a vševojskové armády.

V průběhu předcházejících let se u frontu při cvičeních **procvičovaly tři varianty uspořádání orgánů velení**, a to:

- centralizované velení všem druhům letectva, vojsku PVO frontu a prostředkům vojska PVOS v pásmu frontu při odpovědnosti jediného funkcionáře za organizaci a řízení bojové činnosti všech prostředků letectva, vojska PVO a d PVOS rozmístěných v pásmu frontu,
- centralizované velení všem druhům letectva a vojsku PVO frontu při odpovědnosti jediného funkcionáře za organizaci a řízení bojové činnosti letectva i vojska PVO frontu; s PVOS byla udržována úzká součinnost,
- odpovědnost velitele letectva frontu za organizaci a řízení bojové činnosti letectva, velitele vojska PVO frontu za organizaci a řízení bojové činnosti vojska PVO; tato varianta vycházela ze současné organizace a podřízenosti; s PVOS byla udržována úzká součinnost.

Rozhodující vliv na systém velení (u všech variant) mělo množství a kvalita spojovacích prostředků, zejména schopnost rychlého (včasného) přenosu údajů (signálů, rozkazů) a jejich utajení. Ukázalo se, že v současných podmínkách neautomatizovaného systému velení s omezenými spojovacími prostředky na operačních stupních velení není jeden velitel (v našem případě velitel letectva a vojska PVO frontu) schopen včas reagovat na rozdílnou situaci u letectva i vojska PVO a současně přijímat rozhodnutí, která vycházejí z této situace, z konkrétní činnosti nepřítele (především z jeho prostředků vzdušného napadení).

Při většině cvičení a nácvičů byla **procvičována třetí varianta, při které letectvu velel velitel letectva frontu a vojsku PVO velitel vojska PVO frontu**. Jednotné řízení všech prostředků PVO, tedy i frontového stíhacího letectva, bylo zabezpečeno tím, že úkoly protivzdušné obrany mu stanovil velitel vojska PVO frontu za přítomnosti představitele stíhacího letectva, jenž byl příslušníkem bojové směny sálu bojového velení PVO a měl podrobný přehled o složení, možnostech a situaci SL a zabezpečeno spojení ke svazkům a útvarům SL a k veliteli frontového letectva.

Získané zkušenosti z velení letectva a vojsku PVO při cvičeních potvrdily oprávněnost a opodstatněnost společných velitelských stanovišť, která pozitivně ovlivňují efektivnost využití letectva a vojska PVO působících ve společných prostorech bojové činnosti, vzájemnou součinnost i bezpečnost vlastního letectva. Na základě získaných poznatků a potřeb byly předloženy i návrhy na další **zkvalitnění spojovací soustavy vojska PVO**.

Předložené návrhy vycházely ze zkušeností získaných při operačních cvičeních, cvičeních a nácvičích vojsk PVO a letectva, při nichž se ukázalo, že současný spojovací uzel ZAS PVO frontu s provozovny P-240 nespĺňuje požadavky na utajené velení vojsku PVO přímými kanály. Rovněž se při cvičeních potvrdilo, že spojovací prostředky radiotechnické brigády PVO frontu neumožňují umístit RVS PVO mimo společné VS letectva a PVO, protože nejsou zabezpečeny prostředky dálkového ovládání radiostanic R-140X.

Návrhy ke zkvalitnění spojovací soustavy vojska PVO spočívaly v nahrazení provozoven P-240 provozovny P-242T, v záměně techniky RPS II za PRP IV a v doplnění RST R-138 do RST R-140X.

Navrhovanou úpravou tabulek počtů by byly vyřešeny problémy v zabezpečení utajeného velení vojsku PVO frontu i v přenosu údajů o vzdušné situaci z průzkumného informačního střediska na RVS PVO dálkovým ovládáním přímo z automatického klíče.

Nyní k některým **zkušenostem z velení vojsku PVO při odrážení hromadného úderu vzdušného nepřítele ze společného VS letectva a PVO frontu**.

Zkušenosti ze způsobu zahájení války i ze cvičení potvrzují, že agresor se vždy bude snažit o získání rozhodující převahy již při jejím rozpoutání, kterou bude chtít zahájit s překvapením.

Při odrážení nepřátelské agrese zahajuje nejdříve bojovou činnost vojsko protivzdušné obrany v součinnosti s vojskem PVOS, ostatními silami a prostředky, které se účastní protivzdušné operace na válčišti.

Vzhledem k předpokládaným možnostem prostředků vzdušného napadení zahájit bojovou činnost s překvapením, měly by být prostředky PVO udržovány v takovém stupni bojové pohotovosti, aby bylo zabezpečeno odrážení agrese i za nejnepríznivějších podmínek nena-
dalého vzniku války. Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že síly a prostředky vojska PVO jsou

nuceny včas zaujmout postavení v operační sestavě frontu. Předpokladem pro úspěšné a efektivní vedení bojové činnosti je vytvořit jednotný systém průzkumu a palby. To vyžaduje přesné sladit postavení a stanoviště prostředků PVOS; vojska PVO z hlediska zabezpečení elektromagnetické koexistence.

Technické prostředky průzkumu nepřítele a zkušenosti z lokálních válek vyžadují, aby před zahájením agrese byl u prostředků vojska PVO dodržován absolutní rádiový a radiolokační klid. V této době plní úkoly protivzdušné obrany v pásmu frontu vojska PVO podle grafikonu. Při zahájení agrese uvedení sil a prostředků PVO frontu do pohotovosti číslo jedna musí být provedeno co nejpозději, ale včas, tj. v maximálních dálkách zjišťování cílů radiolokačními prostředky.

Při cvičeních se osvědčilo uvádění sil a prostředků PVO do pohotovosti číslo jedna bez vyzařování vysokofrekvenční (vř) energie do antény s časovým předstihem tak, aby doba přechodu do pohotovosti číslo jedna bez omezení (s vyzařováním vř energie do antény) byla co nejkratší. Je výhodnější, aby se předešlo větším ztrátám prostředků PVO, neuvádět všechny síly a prostředky vojska PVO v celé hloubce frontu do pohotovosti číslo jedna najednou, ale postupně po jednotlivých pásmech obrany.

Velení silám a prostředkům vojska PVO při odrazení hromadného úderu vzdušného nepřítele je možné provádět centralizovaně ze společných velitelských stanovišť letectva a PVO frontu i vševojskových armád anebo decentralizovaně z nižších stupňů velení. Centralizované velení zabezpečuje efektivnější využití bojových možností sil a prostředků PVO v pásmu frontu. Předpokladem pro centralizované velení je vytvoření jednotné informace o vzdušné situaci a její využití všemi zájemci, účastníky protivzdušné operace. Při odrazení úderů vzdušného nepřítele v rámci obranné operace při plnění úkolů vojska PVOS a sil a prostředků vojska PVO frontu ve společném prostoru je účelnější vytvářet **jednotnou informaci o vzdušné situaci systému PVOS na základě:**

- informace o vzdušné situaci radiolokačních průzkumných prostředků vojska PVOS s využitím automatizovaných systémů přenosu údajů,
- informace o vzdušné situaci radiolokačních průzkumných prostředků vojska PVO, které pracují ve prospěch systému PVOS,
- informace o vzdušné situaci radiolokačních prostředků stíhacího letectva.

K zabezpečení včasné informovanosti svazků prvního sledu o vzdušné situaci jsou aktivovány rtr radiotechnických praporů vševojskových armád, rozvinutých v první linii poblíž předního okraje vlastních vojsk. Zkušenosti z operačních i odborných cvičení potvrzují, že je potřeba k vytvoření **jednotného systému průzkumu vzdušného nepřítele s orgány RTV PVOS přesně sladit:**

- rozmístění radiotechnických rot (rtr) vojska PVOS i vojska PVO frontu z hlediska vytvoření souvislého radiolokačního pole a elektromagnetické koexistence,
- grafikon činnost rtr,
- systém uvědomování vojsk,
- zabezpečení součinnostního spojení.

Vzniká potřeba, aby jednotná informace o vzdušné situaci pronikla ke všem zájemcům včetně útvarů vojska PVO a letectva.

Vytvořením jednotné informace o vzdušné situaci a jejím doručením na všechna velitelská stanoviště PVO a letectva i palebných prostředků jsou splněny podmínky velitelům a náčelníkům vojska PVO k jejich rozhodování a ničení vzdušného nepřítele.

Úspěšné řízení boje sil a prostředků PVO při odrazení úderů vzdušného nepřítele vyžaduje přijmout včas rozhodnutí zabezpečující efektivní a ekonomické využití sil a prostředků PVO včetně jeho rychlého doručení podřízeným velitelům (náčelníkům).

Rozhodnutí by mělo být výsledkem analýzy řady faktorů, z nichž prvořadé místo má **hodnocení situace**. Výtečná znalost nepřítele, jeho bojové techniky, taktiky umožňuje veliteli spolehlivě vyhodnotit konkrétní vzdušnou situaci a předvídat zámýsl jeho činnosti. Reálné hodnocení vzdušného nepřítele umožňuje velitelům vojska PVO přijmout správné závěry a odpovídající rozhodnutí k úspěšnému splnění bojového úkolu.

Podkladem k rozhodnutí je kromě zhodnocení situace nepřítele i znalost stavu a bojových možností podřízených a součinnostních sil vojska PVO.

Vlastní řízení bojové činnosti se vzdušným nepřítelem je prováděno frontem (armádou) ze společného velitelského stanoviště letectva a PVO frontu (armády). **Bojovou činnost při pohotovosti číslo jedna řídí bojová směna v čele s velitelem vojska PVO frontu (armády), ve které je i velitel SL – zástupce velitele frontového letectva a zástupce velitele PVOS.** Velitel vojska PVO frontu hodnotí situaci vzdušného nepřítele, vlastních prostředků PVO sousedů, rozhoduje o odrazení úderu vzdušného nepřítele (využívá návrhů příslušníků PVOS bojové směny) a v souladu s rozhodnutím velitele frontu i s přijatými zásadami součinnosti s PVOS. **Na základě podkladů (zhodnocení situace a návrhů) přijímá velitel vojska PVO frontu (armády) vlastní rozhodnutí k ničení zjištěných vzdušných cílů.**

Stanoví úkoly velitelům vojska PVO podřízených svazů, svazkům v přímé podřízenosti, útvarům vojska PVO a SL frontu k ničení vzdušných cílů dle zpracovaného plánu součinnosti.

Při stanovování úkolů bere v úvahu počet i složení vzdušného nepřítele, směr jeho hlavního a dalšího úderu, prostory odpovědnosti vojska PVO, stíhacího letectva a vojska PVOS, zásoby raket, čerpání úsilí SL apod. O rozhodnutí velitele vojska PVO frontu k ničení vzdušných cílů je bezprostředně informován velitel PVOS prostřednictvím svého zástupce – příslušníka bojové směny sálu bojového velení PVO frontu. Současně je velitel vojska PVO frontu informován o činnosti prostředků vojska PVOS.

Zkušenosti z operačních cvičení potvrzují, že **skupinové vzdušné cíle o větším počtu bojových letounů (v hodnotě letky až křídla) je nutné ničit všemi silami a prostředky vojska PVO v pásmu frontu postupně.** V tomto případě velitel vojska PVO frontu stanovuje pořadí ničení vzdušných cílů. Při jejich přidělování stíhacímu letectvu v prostorech účinné působnosti vlastních PLRK současně zajišťuje jeho bezpečnost rozhodnutím o dočasném zákazu palby pozemním prostředkům PVO. Všechna rozhodnutí, přijatá velitelem vojska PVO frontu, jsou neprodleně předávána podřízeným velitelům – náčelníkům prostřednictvím směrových důstojníků – příslušníků bojové směny. Směroví důstojníci současně získávají údaje o výsledcích bojové činnosti, o spotřebě raket a ztrátách. O nich uvědomují velitele vojska PVO frontu a údaje předávají náčelníkům jednotlivých oddělení polního velení správy vojska PVO k využití.

Jedním z důležitých činitelů, který je nucen brát velitel vojska PVO frontu při rozhodování v úvahu, je praktické uplatňování stanovených zásad součinnosti mezi vojskem PVO stíhacím letectvem a vojskem PVOS, jejichž realizace při vedení bojové činnosti by mohla rozhodujícím způsobem ovlivňovat splnění stanovených úkolů protivzdušné obrany. Zvlášť obtížná by mohla být realizace zásad součinnosti při vedení boje v malých a přízemních výškách. Tehdy bude vždy nutné zvážit, před rozhodnutím o přidělení cílů ke zničení, nasycenost prostředků PVO, vedení a možnosti navádění SL i pořadí ničení cílů v jednotlivých prostorech, sektorech nebo čarách.

Zřízení společných velitelských stanovišť letectva a PVO již prokázalo objektivní předpoklady k efektivnějšímu využití sil a prostředků PVO v pásmu frontu především tím, že zjednodušuje součinnost mezi letectvem a vojskem PVO v pásmu frontu. Také tím, že vytváří předpoklady k lepšímu zajištění bezpečnosti frontového letectva před palbou vlastními prostředky PVO. Kromě toho vytváří možnosti pro větší soustředění sil a komplexnost použití letectva a PVO při plnění rozhodujících úkolů operace. Zkušenosti potvrzují, že zřízení společných velitelských stanovišť letectva a PVO má kladný vliv i na rychlou organizaci součinnosti a vytváří předpoklady a možnosti k tomu, aby obecně platné zásady součinnosti mohly být přizpůsobeny konkrétně vzniklé situaci.

Ze zkušeností získaných z velení prostředků PVO frontu při odrazení hromadných úderů vzdušného nepřítele vyplývá, že společná velitelská stanoviště letectva a PVO frontu, armády představují nový prvek, který vytváří předpoklady ke zkvalitnění velení prostředkům PVO frontu, ať již zjednodušení, či prohloubení součinnosti s ostatními druhy vojsk.

Jeho možnosti jsou však omezeny neautomatizovaným zpracováním a zobrazováním údajů o vzdušné situaci i podkladů pro rozhodnutí. Na základě získaných poznatků při cviče-

ních byly předloženy návrhy na další zkvalitnění spojovací soustavy vojska PVO, který v současné době plně nezabezpečuje požadavky na velení silám a prostředkům PVO.

Vyšší kvalitativní stupeň velení prostředkům PVO v pásmu frontu může plně vyřešit až zavedení automatizovaných systémů velení na operačních stupních, které vytváří podmínky pro centralizované a jednotné velení všem silám i prostředkům vojska PVO v pásmu frontu při odražení úderů vzdušného nepřítele. Jednotným velením by měla být uplatněna zásada odpovědnosti jediného funkcionáře za PVO vojsk a teritoria v pásmu frontu, mohly by být odstraněny problémy v organizaci součinnosti a zvýšena celková efektivnost PVO.

... splnění obranných úkolů ve složitých podmínkách ..., zabezpečení spolehlivého příkrytí sestavy vlastních vojsk jednotlivých pásem i ostatního území prostředky protivzdušné obrany, sladění a propojení úsilí PVO pozemního vojska s prostředky PVOS, frontového a vojskového letectva ...

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

HODNOTENIE EFEKTÍVNOSTI A ÚČINNOSTI VYUŽÍVANIA VÝZBROJE A TECHNIKY PRI VÝCVIKU

Závery posledných zasadaní ÚV KSČ a prijímané rozhodnutia federálnej vlády smerujú k tomu, aby sme všetci na všetkých úsekoch práce nastúpili nekompromisný kurz k vysokej hospodárnosti v našej ekonomike. Vysoký a hospodárny kurz v ekonomike sa plne dotýka aj práce v celej ČSLA. Preto hľadáme cesty ako zvýšiť efektívnosť a hospodárnosť v podmienkach našej armády.

V poslednom rozhodnutí Rady obrany štátu sa uvádza – znížiť počet vykonávaných divízných a plukových taktických cvičení o 50%, počet bojových strelieb o 25–30% a počet povolávaných záloh na vojenské cvičenie o 15 000 osôb.

Pod týmto bodom sa skrývajú ohromné ekonomické náklady vynaložené na plukové a divízie taktické cvičenia. Keď uvediem, že napr. na plukovom taktickom cvičení motostreleckého pluku sa zúčastňovalo viac ako 30 tankov, 70 bojových vozidiel pechoty a množstvo ďalšej bojovej a dopravnej techniky, predstavovalo to celkové náklady okolo 4,5 – 5 miliónov Kčs. Ďalšie finančné náklady boli vynaložené na prípravu cvičenia, ošetrovanie výzbroje a techniky po cvičení a jej spätné uloženie, náklady na cvičné a ostré streľby v priebehu cvičenia a ekologické škody na životnom prostredí. Suma týchto hodnôt sa približne rovná nákladom za použitie techniky. Zníženie počtu vykonávaných plukových a divízných taktických cvičení prináša nášmu hospodárstvu vysoký ekonomický efekt. Obdobne je to so znížením počtov bojových strelieb o 25–30 %. Ved' ceny nábojov predstavujú značné finančné hodnoty. Ak sa nám podarí znížiť ich použité množstvo, bude to mať podstatný vplyv na hospodárnosť.

Na jednej strane vidíme znížovanie počtov divízných a plukových taktických cvičení a bojových ostrých strelieb a na druhej strane požiadavky na bojovú pohotovosť, vykonávanie dôkladného výcviku a vycvičenosti vojsk zostávajú rovnaké. Čiže nechceme dopustiť, aby sa úroveň vycvičenosti vojsk znížovala.

Jednou z ciest dosahovania vyššej vycvičenosti je aj hodnotenie efektívnosti a účinnosti využívania výzbroje a techniky pri výcviku, ktoré je stanovené v úlohách RMNO a Organizačne metodickéj smernici na výcvikový rok. Je to úloha založená na úplne novej kvalitatívnej úrovni, ktorá sa dotýka širokého okruhu najnižších veliteľov, ale aj osádok pri výcviku vojsk.

Cieľom hodnotenia efektívnosti a účinnosti využívania výzbroje a techniky pri výcviku je zvýšiť kvalitu všetkých druhov výcviku, znížiť náklady na prevádzku, ošetrovania a opravy výzbroje a techniky a znížiť náklady na spotrebu munície. Hlavnou podmienkou znížovania nákladov je kvalitné splnenie úloh výcviku a dosiahnutie vysokého stupňa vycvičenosti osádok, čiat, rôt a praporov. Za vysoký stupeň vycvičenosti považujeme výborné alebo dobré hodnotenie jednotlivých úloh výcviku. Ďalším cieľom je zapojiť do celého procesu všetky nižšie veliteľské stupne. Ide nám o to, dostať do povedomia ľudí ekonomickú hodnotu mate-

riálu, výzbroje a techniky, s ktorým osobne pracujú, aby poznali vysokú cenu tých hodnôt, ktoré pri výcviku používajú. Za veľmi dôležitý cieľ pokladáme ovplyvniť myslenie a z toho vyplývajúce rozhodovanie veliteľov pri používaní výzbroje a techniky pri plnení úloh bojovej a politickej prípravy v závislosti od dosahovaných výsledkov.

Hlavne nám ide o to, aby osádky boli dokonale vycvičené, ale spotrebovali pritom najmenší počet kilometrov. To samozrejme predpokladá v prípravných etapách výcviku dokonale zvládnuť metódu prípravy veliteľov a pripraviť osádky na plnenie rozhodujúcej hodnotiacej úlohy. V tom je dôležité, aby jednotlivci, osádky, družstvá, čaty atď. zvládli prípravené cvičenia a zamestnania tak, aby boli vysoko teoreticky a prakticky pripravení na plnenie pripravovanej ostrej streľby, vedenia bojových vozidiel, taktickej prípravy a iných úloh výcviku. Podstatne vyššie nároky musíme klať na prípravu zamestnania a jeho metodické vedenie. Znamená to zvýšiť kvalitu metodických zamestnaní veliteľov družstiev, čiat a rôt, prípravných zamestnaní, ukázkových cvičení a iných zamestnaní s veľkým vplyvom na získavanie návykov, zručností a automatickosti vykonávaných úkonov. Veľmi vysoká hospodárnosť výcviku je pri vedení zamestnania na trénažeroch. Efektívnosť bude vysoká vtedy, keď strelec protitankových riadených striel a ďalší špecialisti dokonale ovládnu trénažer tak, aby pri ostrých streľbách prvou ranou zasiahol cieľ, pretože cena jednej takejto strely podľa typu stojí 35 000 až 110 000 Kčs. Prípravné zamestnanie tak na trénažeroch, ako i vykonané inou metodickou formou značne ovplyvni efektívnosť výcviku. Preto cieľom každého veliteľa, od veliteľa družstva vyššie, musí byť kvalitne vykonávané prípravné zamestnanie tak, aby príslušníci jeho jednotky dôsledne zvládli všetky úkony výcviku.

Ukazovatele efektívnosti výcviku

V organizačno metodickej smernici pre prípravu pozemného vojska vo výcvikovom roku 1988–1989 je stanovená efektívnosť a účinnosť využívania výzbroje a ostatnej techniky pri výcviku hodnotiť na základe týchto ukazovateľov:

- spotreby munície v Kčs (vo vzťahu k limitu a normám spotreby na jednotlivé úlohy),
- nákladov na prevádzku v Kčs (skutočne ujeté km, motohodiny),
- poškodenia výzbroje a ostatnej techniky, ktoré vznikli pri plnení týchto úloh v Kčs.

Rozhodujúcim pri hodnotení je splnenie úloh výcviku. Hodnotenie efektívnosti vyjadrené v Kčs je **pomocným ukazovateľom**. Číže je to porovnávaci systém, kde sa hodnotí za koľko Kčs som vycvičil osádku, čatu, rotu, prápor a možno aj pluk. Za predpokladu, že 3 čaty pri plnení úloh strelcekej prípravy dosiahli dobré hodnotenie, potom je lepšia tá čata, ktorá má na výcvik najmenšie náklady: použila najmenej ostrého streliva, najazdila so svojou technikou predpísaný najmenší počet km. Z toho vychádza aj hodnotenie efektívnosti využívania výzbroje a ostatnej techniky pri výcviku.

Ide o to, aby hodnotenie vykonával veliteľ družstva za svoju osádku, to znamená, koľko stojí vycvičenosť jeho družstva a porovnal hodnotenie svojho družstva s ostatnými družstvami čaty. Podobne chceme, aby rozhodujúcim činiteľom pri hodnotení efektívnosti výcviku bol veliteľ čaty. Veliteľ čaty už musí mať vypísané ceny prevádzky za 1 km techniky, ktorú v jednotke má, ceny nábojov jeho zbraní v jednotke a pri plnení úloh výcviku sledovať ich spotrebu. Veliteľ čaty vykonáva vyhodnotenie osádok tanku, BVP, zbraní, dela atď. a hodnotí, ako jednotka úlohu výcviku splnila a za aké finančné hodnoty. Vyhodnotí najlepšie družstvo (osádku) a spočíta priemerné náklady na výcvik čaty. Svoje hodnotenie odovzdá veliteľovi roty, ktorý preverí správnosť výpočtu vynaložených nákladov a vykoná vyhodnotenie v rote. Veliteľ roty v prvom rade hodnotí dosiahnutý stupeň splnenia úloh výcviku jednotlivých čiat. Predpokladá sa, že veliteľ roty má výpisy o cenách v Kčs za km jazdy tej techniky, ktorú v rote obhospodaruje a za ceny munície tých zbraní, ktoré sa nachádzajú vo výzbroji roty.

Veliteľ práporu hodnotí rovnakým spôsobom ako veliteľ roty. Podklady, ktoré získa o hodnotení jednotlivých rôt výpočtom alebo ústnym hlásením veliteľov rôt využíva na vyhodnotenie efektívnosti výcviku rôt. Aj u neho a ďalších vyšších veliteľov zostáva rozhodujúcim splnenie stanovených tém a etáp výcviku. Veliteľ práporu porovnáva s tabuľkou náklady na

výcvik u jednotlivých druhov príprav. Vyhodnotí efektivnosť výcviku v rámci celého práporu a je pripravený stanovené ukazovatele odovzdať na štáb pluku.

V efektivnosti je veľmi dôležité, aby jednotlivci, osádka, družstvá, čaty, atď. zvládli prípravné cvičenia a zamestnania tak, aby boli vysoko teoreticky a prakticky pripravení na plnenie ostrej úlohy. Čiže riadiť sa podľa známeho hesla „ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku“. Z toho ďalej vyplýva, že v celom systéme poľného výcviku vojsk treba sústrediť pozornosť na jeho ďalšie priblíženie požiadavkám súčasného boja a pritom na dosiahnutie vysokej efektivnosti výcviku.

Podstatne vyššie požiadavky musíme preto klásať na ich prípravu a metodické vykonávanie. Znamená to zvýšiť kvalitu metodických zamestnaní veliteľov družstiev, prípravných zamestnaní, ukázkových cvičení a iných zamestnaní s veľkým vplyvom na získavanie návykov, zručností a automatickosti vykonávaných úkonov.

Stav v hodnotení efektivnosti a hospodárnosti výcviku

Už v minulom roku boli u jednotlivých útvarov a zväzkov ZVO zavádzané ukazovatele efektivnosti výcviku. Pri pohľade na konkrétne prípady hodnotenia vychádzajú nám veľmi zaujímavé a poučné závery. Pred samotným počítaním a vyvodzovaním záverov by som chcel poukázať na náklady, s ktorými sa počíta za spotrebu munície v KČS a náklady na prevádzku u vybraných druhov výzbroje a techniky.

Hrubé náklady za 1 km jazdy (náklady na naftu a oleje, ošetrovanie a údržbu, bežné a ďalšie opravy) sú v priemere u: T-72-1 – 500 KČS, T-55A, T-54AM – 300 KČS, BVP-1 – 250 KČS, OT-64 – 40 KČS.

Pre informáciu uvediem náklady na 1 ks munície do zbraní uvedenej techniky: 125 mm náboj T-72 7 350 KČS, 100 mm náboj T-54, T-55 1 450 KČS, 73 mm náboj BVP 1 400 KČS, 14,5 mm náboj OT-64 50 KČS.

Ceny ďalšej munície: 122 mm EOF 38174 2 200 KČS, 122 mm EOF H D 30, ShH 251 2 690 KČS, 122 mm JROF RM 70 6 450 KČS, 152 mm EOF d – ShKH 77 7 590 KČS, 20 mm náboj do vložných hlavni 50 KČS, 7,62 mm náboje do pištole, samopalu guľometu atď. 0,36–2,48 KČS, 12,7 mm náboj do PL guľometu 15,80 KČS, RPG-75 Nh (Kobylka) 2 090 KČS, RPG-4 ručný granát 70 KČS, RG-F1 ručný granát 50 KČS, PTRS 9 M 14 M-Nh (Maljutka) 35 000 KČS, PTRS 111 Nh (Fagot) 54 260 KČS, PTRS 113 Nh (Konkurs) 110 000 KČS, PLRS S-2M 239 000 KČS.

Z týchto údajov o cenách za 1 km jazdy uvedenej techniky a nákupných cenách munície, za ktoré ČSLA platí výrobným podnikom, možnorobiť vlastné závery pre efektivnosť a hospodárnosť výcviku. Z uvedených hodnôt vidíme, aká vysoká hospodárnosť výcviku má byť pri vedení zamestnaní na trénažeroch. Prípravné zamestnanie na trénažeri alebo vykonávané inou metodickou formou ovplyvňuje celkovú efektivnosť výcviku. Preto cieľom každého veliteľa, počnajúceho veliteľom družstva vyššie musí byť kvalitne vykonávané prípravné zamestnanie tak, aby príslušníci jeho jednotky dôsledne zvládli všetky úkony výcviku.

Pri vyhodnocovaní efektivnosti využívania výzbroje a techniky pri výcviku možno porovnať len také útvary, ktoré majú porovnateľné podmienky, rovnakú techniku a zbrane. Tak napríklad pri porovnávaní nákladov na 1 osádku OT-64 za strelivo u dvoch motostreleckých plukov jednej divízie boli u 65. msp náklady 7 487 KČS, ale u 74. msp náklady až 13 752 KČS. Najnižšie náklady boli u 67. msp ďalšej divízie a predstavovali len 4 721 KČS.

Oveľa väčšia spotreba streliva vyjadrená v KČS je u osádok BVP-1. Najnižšie náklady na výcvik 1 osádky na BVP-1 boli 19 816 KČS u 57. msp, najvyššie boli u 49. msp inej divízie a predstavovali 26 203 KČS. Pri výcviku 93 osádok msp to predstavuje zvýšené náklady až o 593 992 KČS. Čiže veliteľia tohto motostreleckého útvaru pri rovnakom stupni vycvičenosti osádok mali náklady až o 25 % vyššie. Ich efektivnosť výcviku bola nízka a spotrebovali naň len munície o viac ako za pol milióna korún.

Pri porovnávaní nákladov na výcvik osádok tankov od motostreleckých plukov sú značné rozdiely. U jednej divízie je na výcvik osádky tanku 11. msp spotreba munície 10 320 KČS, u ďalšieho 10. msp až 31 355 KČS. Rozdiel medzi nimi na jednu osádku je 21 035 KČS, čo

napr. u 36 osádok predstavuje rozdiel v nákladoch až 631 846 Kčs. U druhej divízie sú náklady na výcvik jednej osádky tanku u 65. msp len 2 801 Kčs a u 49. msp 22 905 Kčs. V celkovej hodnote to predstavuje rozdiel na 1 osádku 20 104 Kčs, čo u 35 osádok predstavuje rozdiel až 703 540 Kčs. Nepravdepodobne nízke náklady na výcvik osádok sú u 65. msp, a to len 2 801 Kčs. V prípade, že pluk splnil úlohy výcviku ako ostatné pluky, efektívnosť výcviku je veľmi vysoká. Určite zabezpečovali na vysokej metodologickej úrovni prípravné zamestnania.

Veľmi zaujímavé je porovnávanie spotreby munície na výcvik medzi tankovými plukmi motostreleckých divízií. Najnižšie náklady 12. tp boli 8 972 Kčs, najvyššie 39 037 Kčs u 23. tp. Rozdiel v nákladoch na výcvik jednej osádky predstavoval medzi tankovými plukmi až 30 065 Kčs. V celkových nákladoch na výcvik napr. 80 osádok spotreboval 23. tp o 2 405 200 Kčs viac ako najlepší tankový pluk motostreleckej divízie. Výcvik tohto pluku bol o 77 % drahší ako 12. tp. Zrejme takéto veľké rozdiely v nákladoch na muníciu do určitej miery ovplyvňujú nerovnaké podmienky výcviku, ale môže to ovplyvniť aj nesplnenie niektorých úloh.

Z uvedených čísel je vidieť, že hodnotenie efektívnosti a účinnosti využívania výzbroje a techniky pri výcviku má vysoký ekonomický význam, dáva veliteľom a ďalším funkcionárom prehľad o spôsobe a metódach výcviku jeho jednotky alebo útvaru. Hneď v zárodku môže zisťovať chyby, ktorých sa jeho veliteľia pri výcviku dopúšťajú. Zároveň môže zasiahnuť do výcviku a chyby u ďalšej jednotky napraviť alebo odstrániť.

Uvedené hodnotenie v číslach je len jeden ukazovateľ. Druhý ukazovateľ (km) bol síce spočítaný, ale v iných hodnotách, ako sa predpokladalo a nebol zladený s nákladmi na muníciu. Preto som sa ním nezaoberal, ani ho neriešil. Pri jeho započítaní by sa určite jednotlivé finančné relácie zmenili.

Problémom zostáva stanovenie optimálnych nákladov na výcvik jednej osádky, čaty, roty atď. Našou úlohou bude v priebehu tohto roka na základe skúseností a metód výpočtu niektorých vzázkov a vzázkov stanoviť optimálne hodnoty Kčs. Bude to zrejme veľmi náročné a ťažké, pretože sa musia brať do úvahy rôzne činitele. U ZVO už určité hodnoty nákladov na výcvik majú spočítané a sú vydané vojskám pomocné tabuľky.

Pri vykonávaní hodnotenia efektívnosti a účinnosti využívania výzbroje a techniky pri výcviku sledujeme ekonomický a výchový cieľ. V nijakom prípade nemáme záujem na zbytočnej administratíve, ktorá vedie ľudí k formálnosti a byrokratizmu. Chceli by sme, aby príslušní veliteľia mali len najpotrebnejšie údaje v cenách jednotlivých ukazovateľov svojej techniky a nejakú jednoduchú tabuľku pre vyhodnotenie. Nepotrebnú a zbytočnú administratívu netreba zavádzať a naopak je nevyhnutné ju odvrhnúť. Kontrolu hodnotenia efektívnosti a hospodárnosti overovať všetkými stupňami velenia pri výjazdoch k vojskám.

Niektoré poznatky z efektívnosti výcviku v zimnom výcvikovom období (ZiVO)

Prínosom je, že do povedomia veliteľského zboru ČSĽA na všetkých stupňoch sa postupne dostáva nevyhnutnosť sledovať a presadzovať efektívnosť. Zvažujú úlohy z hľadiska hospodárnosti a výšky vynakladaných prostriedkov. Veliteľia vzázkov a útvarov začínajú analyzovať dosahované výsledky vo vzťahu k vynakladaným nákladom. Najlepšie výsledky dosahuje 2., 15. msd a čiastočne aj 19. msd.

Nedostatky sú v tom, že sa nehodnotí na prvom mieste stupeň vycvičenosti jednotiek a útvarov, ale prevláda sledovanie ekonomických ukazovateľov efektívnosti, t.j. spotreba munície, km, PHM, aj napriek tomu, že v RMNO na výcvikový rok je stanovené, že ukazovatele hodnotenia efektívnosti využívania výzbroje a techniky pri výcviku sú len pomocným kritériom.

Druhým nedostatkom je vedenie záznamov a informovanosť o ekonomických ukazovateľoch vyšších stupňov. Prenos informácií je väčšinou administratívny, náročný na nárast písomnosti, zdĺhavý. Málo sa využíva osobný pracovný styk a kontrolná činnosť.

Skúsenosti z kontrol ukazujú na veľmi dobre spracované kritériá u 19. msd. Na vyššiu efektívnosť využívania výzbroje a techniky v ZiVO prispieva zvýšený záujem o dosahované výsledky u väčšiny veliteľov útvarov a jednotiek.

Zvyšovanie efektívnosti výcviku v pozemnom vojsku vidí HSPV v:

- skvalitňovaní prípravy veliteľského zboru na riadenie výcviku,
- zdokonaľovaní organizácie, foriem a metód výcviku pri dodržaní metodologickej postupnosti,
- efektívnom využívaní výzbroje a techniky a UVZ pri výcviku,
- rozvoji aktivity a iniciatívy, nasmerovaní socialistickej súťaže na zefektívnenie výcviku.

Pre **hodnotenie efektívnosti výcviku** sa navrhujú tieto **kritériá**:

- stupeň vycvičenosti jednotiek a útvarov v pomere k vynakladaným prostriedkom,
- hodnotenie vykonávať priamo po etape výcviku družstva, čaty, roty a práporu.

Hodnotenie vykonávať v hlavných druhoch príprav: taktickej, streleckej a vo vedení bojových vozidiel.

Hodnotením efektívnosti výcviku, jeho hospodárnosti a účelnosti vynakladania materiálnych prostriedkov sa sleduje ekonomický a výchovný cieľ. Ukazuje sa prechod od extenzívnych foriem k intenzívnym a zodpovedá trendu prestavby ČSLA. Vedie k zvýšeniu intenzity výcviku, pôsobí na ekonomické myslenie veliteľov, technických funkcionárov, zvyšuje hospodárnosť výzbroje a techniky a využitie času na výcvik.

Pre hodnotenie efektívnosti využívania výzbroje a techniky sú vo vojenských okruhoch vytvorené čiastkové kritériá. V priebehu ZiVO tohto výcvikového roku sa problematika efektívnosti dostala do popredia záujmu veliteľov a odborných funkcionárov všetkých stupňov.

Pri správnom hodnotení stavu nám prinesie značné ekonomické hodnoty, ktoré bude možné využiť v iných oblastiach vojenského života. **Na prvom mieste však zostáva plnenie úloh výcviku a dosiahnuť výborné a dobré hodnotenie prípravy vojsk.**

Docílít v této činnosti nepřetržitost, přesnost, časovou a obsahovou efektivnost, pružnost a obnovu ...

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

Ing. Otakar Neruda, CSc.

plukovník docent MUDr. Pavel Petýrek, CSc.

Ing. František Podzimek, CSc.

Zapřeno

ZÁVAŽNOST RŮZNÝCH ZPŮSOBŮ OZÁŘENÍ Z RADIOAKTIVNÍCH PRODUKTŮ JADERNÉHO VÝBUCHU

Následkem použití jaderných zbraní dochází k radioaktivnímu zamoření atmosféry, terénu, atd. radioaktivními produkty. Osoby jsou ohrožovány zevním ozáření (radionuklidy se nalézají mimo osobu), ozáření z povrchové kontaminace (radionuklidy jsou na povrchu osoby – kůže, oděv) a ozáření z vnitřní kontaminace (radionuklidy se nacházejí uvnitř organismu).

V předpisech zabývajících se vyhodnocováním radiační situace a určováním radiačních ztrát vojsk a obyvatelstva se operuje prakticky pouze s dávkami ze zevního ozáření záření gama.

Řada dalších předpisů a pomůcek souvisí z různých hledisek s povrchovou a vnitřní kontaminací (problematika individuálních prostředků ochrany, očištění, expertizy vody a potravin, režimů činnosti a opatření v zamořených prostorech nebo při manipulacích se zamořenými předměty a osobami). O této problematice se mnohdy pojednává souběžně, jak pro radioaktivní, tak pro chemické i biologické zamoření. Odtud pramení názory, které nesprávně zveličují závažnost kontaktního povrchového a vnitřního radioaktivního zamoření vůči vzdálenému zevnímu ozáření záření gama.

Tyto názory mají odraz i ve výcviku vojsk. V optimálních poměrech nebývá popisována, zabezpečována a cvičena ochrana vojsk před uvedenými způsoby ozáření s uvážením maximálního využívání a zachovávání pracovní a bojové výkonnosti. Cílem našeho článku je posouzení závažnosti jednotlivých způsobů ozáření z hlediska akutních poškození, která vedou k vyrazení osob, a dále formulace některých závěrů o významu a účelnosti opatření na ochranu vůči jednotlivým způsobům ozáření.

Způsoby ozařování

Při zevním ozáření je nejzávažnějším faktorem vyvolávajícím radiační poškození záření gama. Vzhledem k jeho vysoké pronikavosti je osoba v otevřeném terénu ozařována zářením gama uvolňovaným radionuklidy, které jsou v okolí především do vzdálenosti několika desítek metrů.

Při zevním ozáření záření gama je dávka v organismu rozdělena poměrně rovnoměrně. Kritické je poškození zejména krvetvorné kostní dřeně, střevní sliznice a po velmi vysokých dávkách i centrální nervové soustavy.

Při povrchové kontaminaci je nejzávažnější málo pronikavé záření beta (dolet v tkáni desetin až jednotky mm), které předává kůži dávky desetkrát až stokrát větší, než předává záření gama hlouběji uloženým tkáním. Kritické je proto radiační poškození kůže.

Jsou-li radionuklidy spolknuty, závisí ozařování jednotlivých vnitřních orgánů především na stupni vstřebávání radionuklidu. Pokud radionuklid přísluší málo vstřebatelnému prvku nebo je pevně vázán na nevstřebatelnou látku, pasážíje pouze střevem a do vyloučení stolicí předává dávku zejména střevní stěně. Vstřebatelné radionuklidy ozařují zejména ty tkáně, v kterých jsou zadržovány (radiojód – štítná žláza, radiostronc – kost, atd.).

Při inhalační kontaminaci je důležitá velikost radioaktivních aerosolů (částic). Vdechnutí částic větších než $100\ \mu\text{m}$ je málo pravděpodobné (vysoká rychlost sedimentace, nízké zvlhčování). Vdechnuté částice větší než přibližně $20\ \mu\text{m}$ se zachytí v horních cestách dýchacích a jsou buď spolknuty nebo odstraněny z organismu (smrkání apod.). V plicích se retinují částice velikostí desetin až $20\ \mu\text{m}$.

Z toho pak vyplývá, že vztah mezi přijatou aktivitou a stupněm poškození obecně závisí na druhu radionuklidu a jeho fyzikálně chemické a chemické formě. Jelikož radioaktivní produkty jaderného výbuchu stárí do 30 dnů obsahují radionuklidy vesměs málo vstřebatelné a mohou být obvykle v nerozpuštěných částicích větších než $20\ \mu\text{m}$, zhruba platí, že z hlediska akutních účinků je zevní ozařování dávkou $1\ \text{cGy}$ ($1\ \text{R}$) ekvivalentní jednorázovému příjmu 12 až $37\ \text{MBq}$ ($0,3$ až $1\ \text{mCi}$).

Radioaktivní částice

Relativní závažnost jednotlivých způsobů ozařování je výrazně ovlivněna charakteristikami látek, do nichž jsou radionuklidy včleněny. Např. pokud by byly radionuklidy pevně fixovány ve skleněných kuličkách o průměru $1\ \text{cm}$, je zřejmé, že povrchová a vnitřní kontaminace nepřichází v úvahu a jediným způsobem ozařování je zevní ozařování zářením gama. Naopak, je-li zdrojem zamoření oblak malých (např. $1\ \mu\text{m}$) radioaktivních částic s nízkou sedimentační rychlostí, vysokou schopností ulpívání na površích a obsahujících vyuhlovatelné a vstřebatelné radionuklidy, je význam vnitřní a povrchové kontaminace vyšší. Tomuto případu odpovídalo zamoření ČSSR následkem havárie reaktoru v Černobylu.

Jaké vlastnosti má radioaktivní kontaminant z jaderných výbuchů?

Na $1\ \text{kt}$ mohutnosti jaderného výbuchu vznikne několik desítek gramů radioaktivních produktů (směs štěpných produktů a indukované radionuklidy), představovaných přibližně třemi sty různými radionuklidy, které přísluší asi stu různým prvkům. Naprostá většina radioaktivních produktů je v ohnivé kouli nejprve ve stavu plazmy, posléze v plynném skupenství. K tomu, aby mohly vysedimentovat na zemský povrch, musí být včleněny do částic (opomíjíme hlubší podzemní a podvodní výbuchy).

Částice, do nichž se radionuklidy v závislosti na svých chemických vlastnostech a dalších činitelích včleňují, vznikají kondenzací a tuhnutím vypařených látek v ohnivé kouli. U vzdušných výbuchů to jsou především materiály munice. U pozemních výbuchů jsou do ohnivé koule a stoupajícího oblaku nasáty až desítky tun zeminy (horniny) na $1\ \text{kt}$ mohutnosti. Zemina se částečně vypaří, úplně či částečně roztaví nebo alespoň rozruší.

U vzdušného výbuchu se většina radioaktivních produktů nachází v částicích o průměrech desetin až několika málo desítek μm . Sedimentační rychlost částice o průměru $1\ \mu\text{m}$ činí $0,24\ \text{m/h}$; $10\ \mu\text{m}$ – $32\ \text{m/h}$; $100\ \mu\text{m}$ – $2,3\ \text{km/h}$ ($0,67\ \text{m/s}$). Z výšek vznosu radioaktivního oblaku se většina radioaktivních produktů objeví v přízemní vrstvě vzduchu a na zemském povrchu za relativně dlouhé časové období. Mezitím se částice horizontálně rozptýlí a jejich aktivita poklesne. Radioaktivní zamoření nedosahuje nebezpečných hodnot z hlediska akutních poškození.

Následkem vyšší hmotnosti látek, které jsou u pozemního výbuchu přítomny v ohnivé kouli a mraku, vznikají větší částice. Převážná část radioaktivních produktů se včlení do částic velikostí desítky μm až jednotky mm . Jejich rychlost vypadávání je taková, že se vytváří lokální spád.

Informace o rozdělení aktivity v závislosti na velikosti částic, o dalších charakteristikách částic pro všechny vzniklé částice i pro ty, které vypadávají v různých časech (vzdálenostech), a to v závislosti na parametrech jaderných výbuchů a meteorologické situaci jsou uvedeny v odborné literatuře.

Ve vzdálenosti odpovídající pásnu D a C je převážná většina aktivity na částicích velikosti větších než desetiny mm (stovky μm). Vypadávání radioaktivních částic i jejich vrstva (desítky mg/cm^2 a více) jsou postřehnutelné zrakem. Teprve ve vzdálenostech odpovídajících pásnu A, a především ještě za pásmem A, je podstatnější část aktivity vázána na částice řádově desítky μm a menší.

Existující též informace o chování radioaktivních částic při depozici (pevnost adheze, přemísťování částic atd.), a to v závislosti na velikosti částic, na povrchových vlastnostech, tvarech a sklonech povrchů i na dalších činitelích (sucho, respektive sedimentace s deštěm, či vlhké povrchy atd.). Tyto informace představují důležité podklady pro kalkulace a odhady závažnosti povrchové a vnitřní kontaminace v relaci se závažností zevního ozáření.

Chování radioaktivních částic není přítomností radionuklidů nijak ovlivněno. Částice větší než 100 μm mají malou pravděpodobnost, že po vypadnutí se zadrží na skloněných površích. Částice jsou přemísťovány pohybem povrchů, smývány deštěm. Postupně jsou zapracovány do normálního prachu a zeminy. Ve vodě částice sedimentují.

Z mnoha důvodů (kontaminace vody, včlenění radionuklidů do biocyklů, vstřebávání radionuklidů ze střevo po vnitřní kontaminaci, atd.) je důležitý stupeň vyluhovatelnosti radionuklidů z částic působením vody. Jelikož většina částic má sklovitou, struskovitou povahu, je vylučování nízké. Z částic větších než 0,5 mm (= 500 μm) se vyluhují řádově desetiny procent aktivity a do 3 % z částic velikostí 30 až 500 μm . Teprve z částic menších než 10 μm (troposférický a globální spad) se vyluhují řádově desítky procent radionuklidů.

Závažnost jednotlivých způsobů ozařování

Předpovědi pravděpodobných dávek a dávkových příkonů (úroveň radiace) **zevního ozařování zářením gama** v radioaktivní stopě, plošné rozsahy jednotlivých pásem v závislosti na parametrech jednotlivých výbuchů a na meteorologické situaci jsou uváděny v různých předpisech. V situaci po úderu je možné přímo měřit skutečné dávkové příkony a dávky. Tyto informace podávají zřetelný obraz o závažnosti zevního ozáření.

K **povrchové kontaminaci** může docházet:

- při prvotním vypadávání radioaktivních částic,
- při sedimentaci zvířených radioaktivních částic,
- následkem přenosu radioaktivních částic (látek) po kontaktu osoby se zamořeným povrchem (látkou).

Pobývá-li osoba v otevřeném zamořeném terénu a její kůže má stejnou plošnou aktivitu jako terén, potom dávkový příkon záření beta v kůži je zhruba šedesátkrát větší než dávkový příkon ozařování celého těla zářením gama. Poměr prahových dávek v kůži a dávek celému tělu pro manifestaci poškození, které je možné označit jako stejné závažné, je přibližně deset. Srovnatelná plošná aktivita povrchu těla (kůže) a okolního prostředí vede k vážným poškozením kůže i v případě méně závažných projevů ozáření celého těla. Povrchová kontaminace přestává být vůči zevnímu ozařování zářením gama závažnou tehdy, je-li poměr plošné aktivity povrchu těla a plošné aktivity okolního prostředí osoby menší než 0,05 až 0,1.

Tabulka

Podmínky	Pásmo zamoření			
	A	B	C	D
Vypadávání za sucha	0,12	0,08	0,03	0,002
Vypadávání s deštěm	0,12	0,08	0,05	0,02

V tabulce jsou uvedeny střední hodnoty poměru plošné aktivity povrchu (oděvu) nechráněných osob a plošné aktivity terénu, jsou-li tyto osoby zasaženy prvotně vypadávajícími částicemi při vytváření radioaktivní stopy. Nízká adheze relativně velkých částic v pásmu D způsobuje, že prvotně je zevní ozařování. Ve srovnání se zevním ozařováním je povrchová kontaminace závažnější v pásmu B a především A zasažených menšími částicemi.

Nechráněným osobám vypadávající částice ve zvýšené míře ulpívají např. ve vlasech, ušních boltcích, očních koutcích, za krkem, posléze za opaskem, v záhybech oděvu atd. Pokud nejsou uplatněna ochranná opatření, je nutné povrchovou kontaminaci následkem prvotního vypadávání radioaktivních částic považovat za závažnou.

Větrm a pohybem techniky jsou zvířeny obvykle částice menší než 100 μm . Za mokra ke zvířování nedochází. Pouze v pásmu A se podstatnější část aktivity nalézá na částicích menších než 100 μm . Ve vytvořené radioaktivní stopě nevznikají následkem sedimentace zvířených radioaktivních částic tak vysoké poměry plošných aktivit povrchu těla a terénu, aby povrchová kontaminace byla závažnou ve srovnání se zevním ozařováním.

Variabilní a těžko předpověditelná je povrchová kontaminace přenosem radioaktivních částic kontaktem.

K **vnitřní kontaminaci** může docházet:

- inhalací – prvotně vypadávajících radioaktivních částic,
 - zvířených radioaktivních částic,
- ingestí – potravin zamořených po jejich bioprodukci,
 - v průběhu jejich bioprodukce,
 - zamořené vody.

Při prvotním vypadávání radioaktivních částic dochází současně k inhalaci (osoba bez ochranné masky) a k zevnímu ozařování. Relativní závažnost těchto dvou způsobů ozařování lze dobře posoudit. V pásmu C a především D, kde za interval vypadávání částic celková expozice může být z hlediska akutních poškození vysoká, je podíl inhalace zanedbatelný (velké částice). Podíl inhalace je zanedbatelný v pásmu A a ještě větších vzdálenostech. Zde ovšem celková expozice za časový interval vypadávání je hluboko pod prahem akutních poškození. Inhalace zvířených radioaktivních částic je zanedbatelný způsob ozařování vůči zevnímu ozařování gama.

Osoba pobývající v zamořeném prostředí (terénu) je zevně ozařována a současně v potravinách, vodě, atd., může požírat denně aktivitu radioaktivních produktů z jisté plochy $P(\text{cm}^2)$ dotýčeného prostředí. Celodenní zevní ozařování bude svými účinky ekvivalentní vnitřní kontaminaci tehdy, když člověk přijme denně radioaktivní produkty přibližně z plochy $P = 900 \text{ cm}^2$ okolního prostředí. Takové příjmy jsou zcela nereálné. (Např. z havarovaného černobylského reaktoru vypadlo v průměru na území ČSSR $4\,200 \text{ Bq/m}^2$ ^{137}Cs . Průměrný příjem ^{137}Cs za první rok činil přibližně 4 000 Bq. Všemi způsoby vnitřní kontaminace bylo proto denně v průměru přijato ^{137}Cs z plochy $P = 2,6 \text{ cm}^2$. Zcela převládá příjem v potravinách zamořených v průměru bioprodukce.)

Potraviny po jejich bioprodukci a transportu k prvotnímu zpracování nejsou na volných prostorách, navíc jsou opatřeny jedním nebo několika obaly. To vytváří účinné bariéry vůči kontaminaci vypadávajícími částicemi. Poškození bariér a obvykle i přítomnost kontaminantu je postřehnutelná. Zavlečení radioaktivních částic do stravy při přepravě potravin, její přípravě, výdeji a konzumaci nelze plně vyloučit, ale běžně uplatňovaná hygienická opatření vedou k tomu, že tento způsob ozařování je zcela nezávažný.

Vztah mezi plošnou aktivitou radioaktivních částic a měrnými aktivitami rostlinné produkce závisí na:

- velikost částic, ta ovlivňuje jejich retenci na listech i vyluhovatelnost radionuklidů, a tím i jejich včlenitelnost do rostlin,
- na vegetačním klidu rostlin v době vypadnutí částic a na druhu rostlinné produkce atd.

O měrných aktivitách živočišné produkce rozhoduje zamoření krmiva. K zamoření živočišné produkce, které by bylo nebezpečné z hlediska akutních účinků, nemůže docházet.

Zabrání tomu to, že kontaminovaná (a též zevně ozářená) zvířata přestávají přijímat krmivo a hynou.

Vzhledem k variabilitě činitelů ovlivňujících měrné aktivity produkovaných potravin se omezíme pouze na globální posouzení závažnosti tohoto způsobu ozáření. Od padesátých let bylo uskutečněno 545 Mt pokusných atmosférických jaderných výbuchů. Jejich troposférický a globální radioaktivní spad, který představuje hlavní vstup do potravních řetězců, zasáhl obydlené a zemědělské produkční oblasti především mírného severního pásma. Z dlouhodobého hlediska převažujícím způsobem ozařování byl a zůstává příjem radionuklidů v potravě kontaminované při její bioprodukcii. Celkové průměrné ozáření obyvatele mírného pásma severní polokoule do roku 2 000 je odhadnuto na 4,5 mSv. To představuje ozáření z přirozeného pozadí za čtyři roky. I jaderný konflikt s desetkrát či dvacetkrát vyšší celkovou mohutností by nevedl k dlouhodobějším průměrným měrným aktivitám bioproduktů, které by byly závažné z hlediska akutních poškození.

Jak budou zamořeny možné zdroje pitné vody? Radioaktivní částice po vypadnutí do vody vysedimentují. Sedimentační rychlost částice o průměru 100 μm je přibližně 15 m/h. Ve vodě budou přítomny vyluhované radionuklidy. Uvážíme-li 1 % vyluhovatelnosti radionuklidů, hloubku 1 m stojatého vodního zdroje, potom denní příjem vody (1,5 l) by obsahoval 37 MBq (přípustný jednorázový denní příjem) tehdy, pokud by se vodní zdroj nacházel v oblasti s úrovní radiace 750 cGy/h (750 R/h). Sorpční vlastnosti půdy jsou natolik vysoké, že spodní vody budou prakticky nekontaminované. I povrchové vody mají velkou samočisticí schopnost. Vážnější příjem aktivit může nastat pouze tehdy, když v oblastech nebezpečného zamoření by byla požívána zakalená voda z mělkých povrchových zdrojů, zvláště po deštích spojených s vymýváním radioaktivních částic z atmosféry.

I když území ČSSR bylo z havarovaného černobylského reaktoru zasaženo rozpustnými radionuklidy, byl příjem radionuklidů používáním vody zanedbatelný ve srovnání s jinými způsoby ozařování.

Racionálním režimem v radioaktivní stopě rozumíme uplatňování takových ochranných opatření, které minimalizují celkové ozáření a především regulují ozáření pod práh akutních účinků, současně však jen přijatelně omezuje plnění úkolů.

Z hlediska racionální ochrany je nutno mít na zřeteli, že nejdůležitější způsob ozáření je zevní ozáření zářením gama. Dávkový příkon (úroveň radiace) strmě klesá s časem, takže akutní účinky mohou být způsobovány především ozařováním v prvních hodinách po vypadnutí radioaktivních částic. Neúčinnější ochranná opatření jsou:

- přesun a zkracování doby pobytu v oblastech a místech s vysokými dávkovými příkony,
- příprava a vytytování stíněných prostor a pobyt v nich.

Tato opatření v sobě zahrnují i ochranu vůči zevní a vnitřní kontaminaci.

Prostředky protichemické ochrany jednotlivce (ochranná maska, protichemický oděv, rukavice, přezůvky, pláštěnka) neposkytují ochranu před zevním zářením gama. Chrání před povrchovou kontaminací, neboť omezují ulpívání radioaktivních částic, zabraňují jejich vniknutí na kůži a usnadňují očistu. Ochranná maska také chrání vůči vnitřní kontaminaci inhalací. Tyto prostředky však zatěžují osobu, omezují a narušují výkonost, zhoršují plnění úkolu a prodlužují dobu jejich plnění. To může vést k prodlužování doby pobytu v místech a oblastech s vyššími dávkovými příkony záření gama. Prodloužení expozice a tím i zvýšení dávky zevního ozáření obvykle není vykompenzováno ochrannými účinky PCHOJ vůči povrchové a vnitřní kontaminaci. Použití PCHOJ tak má negativní efekt.

Není proto správné vázat jejich použití na dosažení jistých hodnot úrovní radiace (0,5 cGy/h, respektive 5 cGy/h), ale přizpůsobovat používání PCHOJ stupni aktivní činnosti, jejímu druhu a uvažovat aktuální riziko povrchové kontaminace a inhalace v příslušné situaci.

Použití PCHOJ je např. racionální v období vypadávání radioaktivních částic a u osob, které z určitých důvodů musí zůstat v zasahované oblasti na otevřeném terénu a současně, pokud použití PCHOJ výrazně nezhorší plnění úkolů. Neracionální je např. použití všech součástí PCHOJ při záchranných a likvidačních pracích v oblasti epicentra. PCHOJ snižuje výkonost. V oblasti epicentra je relativní riziko povrchové kontaminace a inhalace vůči

zevnímu ozáření velmi malé (velké částice s nízkou měrnou aktivitou). Podobné zkušenosti byly získány při likvidačních pracích na havarovaném černobylském reaktoru.

Ochranným opatřením po kontaminaci je očista osob. Nejdůležitějším požadavkem na očistu je, aby byla vykonána co nejdříve po ní. K odstranění radioaktivního prachu jsou účinné relativně prosté postupy (oprášení, otření, opláchnutí). Závažnější zamoření jsou obvykle spojena s vizuálně postřehnutelným znečištěním.

Náročnější postupy úplné speciální očisty osob uskutečněné až za více než 6 až 8 hodin po zasažení osob prvotně vypadávajícími radioaktivními částicemi jsou málo účelné. Vzhledem k rychlému poklesu aktivity již kůže obdržela převážnou část dávky, která způsobuje poškození.

Použití ochranné masky vůči inhalaci radioaktivních částic není nezbytné ani při prvotním vypadávání. Nemá opodstatnění v zamořeném terénu po vypadnutí částic, zvláště v neprašném prostředí v okolí epicentra a v pásmech D a C.

Dostatečnou ochranou vůči vnitřní kontaminaci následkem příjmu radionuklidů ve stravě je zachovávání běžných základních hygienických opatření při manipulaci s potravinami, přípravě stravy a její konzumaci.

Byly popsány způsoby ozáření osob v oblastech zasažených radioaktivními produkty jaderných výbuchů. Byla posouzena závažnost těchto způsobů ozáření a účelnost ochranných opatření. Nejzávažnějším způsobem ozáření je zevní ozařování zářením gama. Především vůči tomuto způsobu ozařování musí být zaměřena ochrana osob. Z některých předpisů a pomůcek vyplývá nesprávně nadceněný význam povrchové a především vnitřní kontaminace. Jsou též zabezpečována a uváděna ochranná opatření, která postrádají racionální zdůvodnění a mohou mít dokonce negativní celkový efekt.

... přípravu a řízení prvního jaderného úderu frontu, obnovení bojeschopnosti vojsk ...

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikové roce 1988–1989)

K VEDENÍ BOJE V ZABEZPEČOVACÍM PÁSMU

(Článek uveřejněný ve VM č. 5/1988)

h v sh. 64

V článku se autor plukovník Ing. Anton Výboh, CSc. zabýval problematikou **volby předního okraje obranných pásem**. Svým příspěvkem se chce vyjádřit k některým otázkám daného tématu, které si vzhledem ke své důležitosti nepochybně zasluhují širší diskusi, k níž autor vyzývá v závěru článku.

Soudobá teorie obranného boje zdůrazňuje rostoucí význam **zabezpečovacího pásma**, což bylo způsobeno zaváděním moderních průzkumných prostředků, které umožňují útočnickovi včas zjistit systém obrany a s využitím účinných palebných kompletů rychle umlčovat a ničit obránce.

Hloubka zabezpečovacího pásma se oproti minulosti postupně zvětšovala, a to dovoluje obránci získat potřebnou dobu na zaujetí obrany, zjistit s nezbytným předstihem sílu a složení útočících sil, směr jejich předpokládaných úderů, zpomalit nepřátelský útok, klamat útočníka a bránit mu včas zjistit systém obrany, přinutit jej předčasně rozvinout hlavní síly a útočit na nevýhodném směru, způsobit mu velké ztráty ještě do doby jeho vyjití k přednímu okraji obrany.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrdily, že je zapotřebí, aby hloubka zabezpečovacího pásma bránila působení větší části palebných prostředků nepřítele na hlavní pásmo obrany při zahájení obranného boje, zastavila postup nepřítele na určitou dobu, omezila volný manévr nepřátelských předsunutých odřadů a jejich palebnou podporu dělostřelectvem svazků prvního sledu. Podle **předválečných názorů** měla být hloubka zabezpečovacího pásma v rozmezí 10 až 15 kilometrů, avšak během války dosahovala od 6 až 8 do 60 km v závislosti na konkrétních podmínkách, situaci, cíli a zámyslu operace, charakteru terénu a době, která byla k dispozici pro přípravu obrany.

Po zavedení jaderných zbraní do výzbroje moderních armád se zabezpečovací pásmo začalo vytvářet i při přechodu do obrany v přímém dotyku s nepřítelem. V tomto případě byl budován přední okraj hlavního pásma obrany až v hloubce a na čáře dotyku pokračovaly v boji s útočníkem jen jednotky a útvary přikrytí.

Zkušenosti z války rovněž dokázaly, že zabezpečovací pásmo splní svůj úkol jen tehdy, bude-li bráněno dostatečným počtem sil a prostředků. Předpokládá se, že motostřelecká divize vyčlení 1 až 2 předsunuté odřady v síle zesíleného praporu nebo jeden odřad v síle pluku. Složení předsunutých odřadů závisí na stanovených úkolech. Zejména v počátečním období války bude účelné vytvářet silné předsunuté odřady, které mohou úspěšně zdržovat postup nepřítele tak, aby hlavní síly mohly zaujmout obranu a připravit se k boji.

Podle názorů armády USA je do zabezpečovacího pásma vyčleňováno 30 až 40 % sil a prostředků divize prvního sledu. Jsou-li naopak včas uvedeny síly a prostředky v hlavním pásmu obrany do pohotovosti k odrazení útočníka, mohou být do zabezpečovacího pásma vyčleňovány slabší síly.

Bojová sestava předsunutých odřadů je určována podle úkolů a podmínek jejich plnění. V obraně na široké frontě budou zpravidla v jednom sledu s vyčleněním zálohy. Obrana může být zaujímana formou jednotlivých rotních a četních opěrných bodů na nejdůležitějších úsecích a směrech. V úzkém pásmu obrany, kdy bude úkolem předsunutých odřadů zadržet útočníka na delší dobu, je výhodné bojovou sestavu členit do dvou sledů.

K podpoře bojujících předsunutých odřadů jsou plánovány raketové a letecké údery, palba dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení, protitankových prostředků a ostatních zbraní. V současnosti se jeví jako velmi účinný palebný prostředek pro podporu boje předsunutých odřadů i **bojové vrtulníky**, které mohou působit zejména na nejhroženějších směrech nepřátelského útoku. Podle amerického vojenského tisku zasazením bitevních vrtulníků je možné zvýšit bojeschopnost vojsk v zabezpečovacím pásmu až o 50 %.

Při použití **protitankových prostředků** je nezbytné počítat s tím, že nelze vytvářet souvislou a spolehlivou protitankovou palbu v celé šíři obrany, ale bude nezbytné soustředit tyto prostředky na nejhroženější směry.

V obraně bude mít významnou úlohu i **ženijní budování**, které bude záviset na čase, jenž je k dispozici. Na každém postavení jsou budovány četní a rotní opěrné body s okopy a při dostatku času i jednotlivé úseky zákopů, umožňující vedení palby a pozorování. Dále velitelé organizují budování okopů pro tanky, BVP, OT, postavení dělostřelectva, protitankových prostředků, PVO, prostory rozmístění záloh, týlových jednotek, míst velení, maskování ap. Při budování obrany má velmi důležitou úlohu i systém ženijních zátarasů, sladěných s přírodními překážkami. K podpoře boje předsunutých odřadů je značně účinné především minování na dálku, kterým je možné měnit hustotu minových zátarasů v souladu s tempem postupu útočníka.

Požadavky, které obsahuje soudobá vojenská doktrína, zdůrazňují, že spolehlivé odrazení nepřátelské agrese vyžaduje dokonalou **organizaci obrany**, která musí být hluboce členěná, odolná a je nutné, aby umožnila narůstání úsilí obrany, odrazení útoku nepřítele a zničení jeho sil, které se vklínily do naší obrany. **Přední**

okraj hlavního pásma obrany má být volen tak, aby bylo možné úporně bránit důležité prostory při státní hranici, zabránit nepříteli ovládnout výhodné čáry pro zasazení hlavních sil a nepřipustit jakoukoli výraznější ztrátu vlastního území. Z toho důvodu se požaduje, aby přední okraj hlavního pásma obrany byl na některých směrech přimknut ke státní hranici, na jiných může být před ním vytvářeno nehluboké zabezpečovací pásmo.

Požaduje se **hlavní pásmo obrany budovat do hloubky 20 až 25 km** se 3–4 obrannými postaveními zpravidla bezprostředně u státní hranice.

Podle těchto zásad lze vytvářet **zabezpečovací pásmo do hloubky 5 až 15 km** na těch úsecích, kde vzhledem k terénu není výhodné budovat hlavní pásmo obrany bezprostředně u státní hranice. V rámci zabezpečovacího pásma může být budováno několik obranných postavení, rozmístěných do hloubky, nebo samostatné opěrné body, rajóny obrany a rozsáhlý systém zátarasů.

Tolik ve stručnosti několik teoretických zásad, stanovených v posledním období pro naše spojenecké armády v rámci rozpracování požadavků vojenské doktriny členských států Varšavské smlouvy.

Budeme-li však uvažovat v našich konkrétních podmínkách Šumavy a Českého lesa o budování zabezpečovacího pásma a volbě předního okraje hlavního pásma obrany, neměli bychom se dogmaticky snažit dodržovat stanovené normy a vzdálenosti. Vždyť konkrétní terénní podmínky na státní hranici spojeneckých států jsou velmi rozmanité a charakter terénu v našem pohraničním pásmu je ve srovnání s našimi spojenci velmi odlišný.

Je nutné si uvědomit, že **cílem činnosti vojsk v zabezpečovacím pásmu** je zabránit nenadálému napadení a proniknutí nepřitele na naše území, zdržení jeho útoku a vytvoření podmínek pro dokončení operačního a mobilizačního rozvinutí vojsk. Kromě toho bude zapotřebí požadovat od jednotek a útvarů vyčleněných do zabezpečovacího pásma včasné zjištění směru hlavního úderu nepřitele a zabránění, aby nepřítel mohl účinně zasáhnout palbou dělostřelectva přední okraj obrany.

Vycházíme-li z těchto skutečností, bylo by možné diskutovat s tvrzením autora článku (str. 27), že „**Zabezpečovací pásmo by mělo být vytvořeno na směrech ..., kde není předpokládán směr hlavního úderu nepřitele.**“ Podle mého názoru bude naopak nezbytné budovat zabezpečovací pásmo na směrech předpokládaného hlavního úderu nepřitele, kde je žádoucí vytvořit hlubokou obranu, schopnou účinně bránit nepříteli v jeho útoku. Naopak lze plně souhlasit s autorem, že: „Potřeba přimknout tento okraj (rozuměj – zabezpečovacího a hlavního pásma obrany) ke státní hranici vyplývá z toho, že je nelogické dávat agresorovi možnost bez odporu přesunout své síly přes přechody na státní hranici.“

Na str. 29 autor článku **dosti zjednodušeně staví otázku** volby vzdálenosti hlavního pásma obrany blíže u státní hranice nebo naopak v závislosti na tom, „co

považujeme za důležitější, zda zachování bojeschopnosti vojsk a ztrátu vlastního území ... **nebo vytvoření hlavního pásma obrany ...**“.

Přitom vychází z předpokladu, že: „Každé zmenšení vzdálenosti hlavního pásma obrany od státní hranice umožňuje nepříteli zvýšit počet palebných prostředků, kterými je schopen účinně ničit naše vojska. Naopak zvětšení vzdálenosti hlavního pásma obrany od státní hranice vylučuje postupně prostředky, kterými může aktivně působit na uskupení našich vojsk, avšak zároveň umožňuje nepříteli menšími silami proniknout za státní hranici a ovládnout tento velmi důležitý prostor, který potřebuje k rozvinutí.“ Jednak nelze z hlediska charakteru terénu na Šumavě a v Českém lese jednoznačně uvažovat o terénu za státní hranici na našem území jako o vhodném k rozvinutí hlavních sil nepřítele. Dále je otázka, zda ještě v nynějších podmínkách můžeme spoléhat na dříve platnou skutečnost, že nepřítel nemůže účinně palebně působit na naše vojska v obraně, jestliže posuneme např. přední okraj hlavního pásma obrany při budování zabezpečovacího pásma přibližně o 15 až 20 km od státní hranice. Vždyť soudobé nepřátelské polní dělostřelectvo se zvýšeným dostřelem může působit na dálku 30 km a nové typy zaváděných samohybných raketometů (M270 MLRS) mohou vést palbu na obrněné cíle na vzdálenost až 25 km od čáry dotyku a v budoucnu budou mít dosah 30 až 42 km.

Při volbě zabezpečovacího pásma nesmíme zapomenout **na velmi důležitý požadavek, že je nutné, aby obrana od státní hranice umožnila narůstání úsilí a odpor obránce by měl postupně sílit.** To nebude zabezpečeno, jestliže vysuneme hlavní pásmo obrany přímo na státní hranici, ale naopak úsilí obránce se může snižovat a slábnout, poněvadž těžiště obrany na taktickém stupni, který bude schopen vést obranu, zpravidla spočívá v hlavním pásmu obrany.

Tuto problematiku může ovlivnit v současné době i návrh na vytvoření pásma důvěry, spolupráce a dobrých sousedských vztahů na linii dotyku států Varšavské smlouvy a NATO, vyhlášený generálním tajemníkem ÚV KSČ Milošem Jakešem. Jeho realizace by mohla změnit plánování a organizaci obrany naší republiky. Myslím, že vzhledem ke „zřetění vojsk“ bychom v daném případě nemohli reálně předpokládat budování hlavního pásma obrany přímo na státní hranici. Soudím, že by bylo nezbytné uvažovat opět s poměrně hlubším zabezpečovacím pásmem, ve kterém by vyčleněné útvary a jednotky vedly boj o čas, nezbytný k zaujetí hlavního pásma obrany vojsk přisunutými z hloubky našeho státního území.

560 - Koj

Plukovník Ing. Miroslav Nedvěd, CSc.

nr. 66

NĚKTERÉ NÁZORY NA OBSAHOVÉ ZAMĚŘENÍ MONOTEMATICKÉHO ČÍSLA 10/1988

Hluboké pochopení vojenského umění, jeho součástí (strategie, operačního umění a taktiky), usnadňuje stanovit ústřední problémy v procesech velení vojskům i způsoby řešení úkolů ve velitelsko-štabních činnostech. **Proto každý tvůrčí, teoreticky odůvodněný příspěvek v teoretickopraktické rovině, který zprostředkovaně je předkládán široké vojenské veřejnosti v podobě pojednání nebo článků ve vojenské odborné literatuře, příznivě působí na další zkvalitňování práce velitelů i štábů v procesech velení vojskům.**

Aktivní, tvůrčí a vysoce odpovědný přístup k zevšeobecnění nejnovějších poznatků z oblasti velení vojskům se projevuje v časopisu Vojenská mysl č. 10 z minulého roku. V teoretické rovině objasňuje i ujednocuje názory na zvyšování efektivnosti procesů velení vojskům a současně usnadňuje velitelům i štábům včas se orientovat v této složité problematice při řešení naléhavých úkolů ve výcvikovém roce 1988–1989 z hlediska požadavků Rozkazu MNO ČSSR. **Vysoce si cením aktivitu redakce a redakční rady, která opakovaně přistoupila k vydání monotematického čísla.** Již v minulých letech se obdobná iniciativa plně osvědčila. Např. č. 7 z roku 1987 napomohlo jednotnému řešení přípravy a vedení obranné operace v podmínkách nedokončeného mobilizačního a operačního rozvinutí vojsk při následných cvičeních. Obsah tohoto monotematického čísla se prosadil do činnosti vojsk, ale také do práce oddělení rozboru i rozhodčí služby. Tím teoretické zásady a ujednocené závěry prakticky vstupovaly do velitelsko-štabní praxe, která konkrétně ověřila dané hypotézy. **Proto pozitivně hodnotím i obsah nového monotematického čísla časopisu Vojenská mysl.** V podmínkách VA AZ přitažlivě působí v přípravě vědeckopedagogického sboru a posluchačů. Promítá se široce i do zpracovatelské činnosti jednotlivců a kolektivů, kteří pracují na vědeckých úkolech.

Zvláštní význam pro vědeckou objektivitu ve velení vojskům mají v současné době výpočetní a automatizační prostředky. Autorům článku (str. 14 až 18) se výrazně podařilo podpořit vědeckopraktický přínos obsahu úvodního pojednání – Zvyšování efektivnosti procesu velení vojskům. Následná řada článků ve stejném rozsahu vytváří velmi kvalitní základ pro další zdokonalování systému velení vojskům, uplatňování principů, metodických postupů a metod velení ve vykonávání velitelsko-štabních činnostech při plnění úkolů v boji (operaci).

Velitelé i štáby mají ve vydaném monotematickém čísle časopisu Vojenská mysl k dispozici řadu účinných poznatků, doporučení a prostředků

vojenskoteoretického i vojenskopraktického poznání. Zevšeobecněné poznatky a závěry mohou tak u vojsk i v podmínkách vojenských škol bezprostředně přispět nové kvalitě objektivního hodnocení bojových možností vojsk, zjišťování silných i slabých stránek jejich připravenosti i zabezpečení, nacházet způsoby dalšího zvyšování účinnosti práce štábů, zdokonalování pohotovosti útvarů a svazků ČSLA v soudobých složitých podmínkách mezinárodní politické i vojenské situace.

Ze zaměření jednotlivých článků zcela objektivně vyplývá, že vztah mezi problémy velení vojskům je především vztahem koordinace. Např. zvyšování efektivity procesů velení vojskům nutně vede k dovednému řízení politické práce, využívání výpočetní techniky, uplatňování prostředků automatizace při sběru a zpracovávání vojenských informací, prognózování, rozhodování, plánování, v organizování, kontrolování a operativním velení (řízení). V neposlední řadě jde i o vztahy koordinace v procesech všestranného zabezpečování boje (operace).

Vzhledem k tomu, že vojenskovědecké poznání ve velení vojskům vyžaduje nejen přesnou a všestrannou koordinaci, sladění organizačního úsilí zúčastněných kolektivů i jednotlivých pracovníků, ale i cílevědomé uplatňování metod výzkumu vojenských problémů, vystupuje do popředí nutnost konkrétní motivace, kterou spatřuji právě v tomto monotematickém čísle.

Přes všechny uvedené klady a pozitiva bych doporučoval redakci časopisu **Vojenská mysl**, aby v širší míře zpřístupňovala problematiku velení vojskům i z taktických stupňů velení (divize, pluku). Přes operační stupně by zřejmě bylo prospěšné propojovat problematiku procesů velení vojskům po vševojskovou divizi (pluk).

Studium a hodnocení různých odborných materiálů z řady cvičení s vojsky divizí (pluků) umožňuje vyvozovat konkrétní široce použitelné závěry, ve kterých jde o: rozsah a obsah opatření při přípravě boje, metody práce velitelů a štábů při rozhodování, plánování a zpracovávání bojové dokumentace, způsoby předávání úkolů vojskům a metody zkracování k tomu potřebného času, organizaci a udržování součinnosti vojsk, všestranné zabezpečení a velení, udržování vysoké stálé bojové pohotovosti vojsk, způsoby efektivního ničení hlavních uskupení nepřítelů, velení vojskům v průběhu boje (bojové činnosti) apod.

Především **zobecněné zkušenosti ze cvičení** umožňují určit zcela objektivní střední kvantitativní i kvalitativní ukazatele rozmachu bojové činnosti, síly a prostředky potřebné pro jejich realizaci nebo všestranné zabezpečení. Tím by i obsah článků byl ještě více motivující a vysoce přitažlivý pro širší čtenářskou vojenskou veřejnost. Přitom nepopírám, že zevšeobecněné závěry jsou reálné, protože potvrzují svoji profesionální hodnotu, že vycházejí ze studia zkušeností ze cvičení, odůvodněně navrhuji zásady pro obohacení operačního umění, zjišťují nové jevy bojové činnosti v soudobých operacích a jejich hlavní i podstatné zákonitosti.

Plukovník doc. Ing. František Kořístek, CSc.

Plk. Ing. J. SIROTA
(řídící pojednání)

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Z OBRANY DO PROTIÚTOKU

Redakčně upravený a zkrácený článek plukovníka V. N. Andrijenka, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 12/1968.

Mezi problémy teorie a praxe sovětského vojenského umění, úspěšně řešené v letech Velké vlastenecké války, mají i pro dnešní dobu zvláštní význam získané zkušenosti z vytváření výhodných podmínek pro přechod do protiútoků v průběhu ozbrojených operací. Jsou to především zkušenosti z bitev u Moskvy, Stalingradu a Kurska.

Při posuzování problematiky přechodu z obrany do protiútoků z hlediska historie je možné dospět k závěru, že plnění tohoto úkolu je ve značné míře ovlivňováno výsledky obranného boje. **V čem se projevuje vzájemná spojitost mezi obranou a protiútokem?** K tomu, abychom mohli odpovědět na zadanou otázku, je vhodné zvážit podmínky, které musí obránce vytvořit k zabezpečení úspěšného přechodu do protiútoků. Myslím si, že **mezi hlavní patří:**

- zajištění vysoké odolnosti a aktivity obrany s cílem odstranit v krátkém časovém období následky prvních úderů nepřítele, které se bude snažit vést s překvapením, a zemezení ztráty značné části území.
- změnění nevýhodného poměru sil a prostředků ve svůj prospěch maximálním oslabením hlavních útočných uskupení nepřítele,
- zabránění zničení sil a prostředků, předurčených do sestavy protiútočných uskupení po částech.

Zkušenosti potvrzují, že cíl obrany může být dosaženo jen tehdy, pokud budou kvalitně řešeny otázky zabezpečení její odolnosti a aktivity. **Současně odolnost a aktivnost obrany jsou nutnými předpoklady k úspěšnému přechodu do protiútoků.** Při posuzování této problematiky v současné době je důležité mít na zřeteli, že prostředky ničení i způsoby jejich použití jsou neustále zdokonalovány. V souvislosti s tím chci upozornit čtenáře na některé problémy, které jsou s tím spojené.

● Efektivnost soudobých kompletů (systémů) ozbrojeného zápasu ve značné (rozhodující) míře závisí na činnosti **průzkumu**. Proto boj s průzkumem nepřítele nabývá v obranné operaci prvořadého významu. Přitom je nutné zvažovat ještě jednu skutečnost, a to: v zahraničním vojenském odborném tisku je stále větší pozornost věnována hromadnému použití diverzně průzkumných vojsk, která mají působit do velké hloubky. **Proto také nabývá zvláštní důležitosti otázka boje s průzkumem nepřítele a jeho vyčlenění jako samostatného operačního úkolu.**

● Účinnost soudobých prostředků ničení je mnohonásobně vyšší při jejich komplexním použití, jak to např. předpokládá americká koncepce vzdušné pozemní operace (sražení). V zahraničním tisku je uváděno, že úspěch jejího uskutečnění závisí na komplexním využití pozemních palných prostředků (především vysoce přesných zbraní) a letectva (vojско-

vého i taktického), sil a prostředků, které tvoří vzdušný sled (vzdušné výsadky a aeromobilní vojska), vysoce mobilní obranné uskupení vojsk, jež povede úder z fronty, a prostředky minování na dálku i REB. Lze předpokládat, že zmařit útočnou operaci podobného druhu bude možné nejen zničením komplexu použitých sil a prostředků (není jisté, zda obránce bude mít takové možnosti), ale především vyřazením jednoho nebo několika prostředků. Ve všech případech půjde o prostředky palebného ničení, zvláště o vysoce přesné zbraně. K ničení ostatních částí tohoto systému je zapotřebí přijmout rozhodnutí na základě konkrétního zhodnocení situace.

● Široká různorodost používaných sil a prostředků v soudobých operacích značně ztěžuje organizaci součinnosti a velení vojskům. Jako jeden z nejdůležitějších úkolů vystupuje do popředí oblast **velení vojskům**. Bez zveličování mohu konstatovat, že tato problematika bude v mnohém předurčovat dosažení cílů obranné operace a vytvoření podmínek pro přechod do protiútoků.

Otázky zmaření pokusu nepřítele zničit po částech připravované síly k protiútoku jsou spojené s tím, že tato problematika v posledních letech nabývá značného významu. Základy tohoto procesu spočívají ve vzrůstajících možnostech sil a prostředků ozbrojeného zápasu. Přičemž **zničení po částech předpokládá i současné vyřazení různých uskupení sil a prostředků bez ohledu na jejich rozmístění v operační sestavě**. Splnění zejména tohoto úkolu je základem americké koncepce vzdušné pozemní operace (sražení) a v NATO boje s druhými sledy (zálohami). Již z názvů těchto koncepcí je patrné, že ničení záloh a druhých sledů protivníka má prvořadý význam při přípravě a vedení útočných operací. Tento úkol jeho významem je možné přirovnat ke zničení vojsk prvního sledu obránce. Hloubka současného ničení ve vzdušné pozemní operaci může dosahovat 100 až 150 kilometrů a podle koncepce boje s druhými sledy 400 až 500 km. Nejúčinnější výsledky jsou předpokládány při nenadálém napadení v počátečním období války.

Z toho vyplývá, že pokud šlo v minulých válkách především o uchování odolnosti i bojeschopnosti vojsk prvního, druhého sledu a záloh při jejich přesunu do prostoru působení prostředků nepřítele, především dělostřelectva, pak v současné době se situace zásadně změnila. Soudobé prostředky ničení umožňují nepříteli vést efektivní údery na kterékoli prvky operační sestavy našich vojsk. v souvislosti s tím, ve prospěch zvýšení odolnosti uskupení vojsk v obraně a zvláště předurčených k vedení aktivní činnosti, je důležité plánovat i uskutečňovat řadu nutných opatření. Jak potvrzují zkušenosti ze cvičení, nejúčinnějšími opatřeními jsou:

- soustředění úsilí průzkumu na zjištění prostředků ozbrojeného zápasu nepřítele, jejichž dosah umožňuje vést údery na druhé sledy a zálohy (vysoce přesné zbraně, vojskové a taktické letectvo, aeromobilní, úderné výsadkové svazky, útvary atd.) a také zjištění místa jejich systému velení,

- uskutečnění účinných opatření, zvláště proti těm prostředkům průzkumu útočnicka, které mohou vést tuto činnost do značné hloubky,

- vedení hromadných úderů na prostředky dalekého dosahu nepřítele a vyřazení jejich systému velení,

- organizace spolehlivé PVO druhých sledů a záloh, zabezpečení jejich stálé pohotovosti k boji se vzdušnými výsadky agresora,

- dovedné využití ochranných i maskovacích vlastností terénu a jeho ženijní vybudování,

- klamání nepřítele o rozmístění vojsk v operační hloubce i o přesunech do prostoru bojové činnosti.

To znamená, že v **současných podmínkách při přípravě protiútoků patří k nejdůležitějším úkolům uchování odolnosti a bojeschopnosti druhých sledů a záloh**. Jak o tom svědčí i zkušenosti z minulé války, značný význam má **dovedné řešení problému jejich optimálního využití**. Průběh Velké vlastenecké války potvrzuje, že před útokem se velení snažilo soustředit a uchovat vojska, která tvořila základ protiúderných uskupení. Je pochopitelné, že to byla v té době nejúčinnější varianta. Byla-li však vojska v obraně náhle oslabena a vzniklo nebezpečí jejího průlomu, pak nebylo vyhnutí a musela být využita i tato vojska, jinak by obránce byl postupně ničen údery nepřítele.

Právě v takových situacích se projevuje umění velitelů plnit výjimečně složité, dvojité úkoly. Na jedné straně nedopustit výrazného oslabení vojsk, která se brání v prvním sledu, doplňovat je minimálně potřebným množstvím sil a prostředků a na druhé straně – v jednotném zámyslu skloubit použití vojsk prvního sledu a přísunovaných záloh, připravit je k vedení aktivní útočné činnosti.

Analýza zkušeností z Velké vlatenecké války potvrzuje, že požadavky na obranu vedenou v předvídání přechodu do protiútoků spočívají v tom, aby při bojové činnosti bylo splnění obranných úkolů úzce skloubeno s úkoly plánovaného protiútku. Přičemž jeho přípravu je nutné zahajovat co nejdříve, ještě v období vedení obrany, jehož délka bude závislá na konkrétní situaci. Zkušenosti z války potvrzují, že přípravné období vzhledem k mohutným aktivním činnostem mělo zřejmou tendenci k jeho zkracování. Protiútok u **Moskvy** byl zahájen bezmála pět měsíců po napadení Sovětského svazu. K jeho uskutečnění bylo nutné zvláště ve složitých podmínkách alespoň částečně stabilizovat obranu.

Obranná činnost u **Stalingradu** i přímo ve městě trvala asi čtyři měsíce. Takové dlouhé období přípravy k protiútku je objasňováno především těžkostmi spojenými s přísunem velkého množství vojsk a materiálu na značnou vzdálenost, a to za aktivních protioptáření nepřítel v průběhu těžkého obranného sražení.

Přípravné období k protiútku u **Kurska** bylo výrazně kratší. Je to vysvětlováno především těmito skutečnostmi. Bitvě u Kurska předcházela asi tříměsíční přestávka v aktivní činnosti. Za toto období se podařilo vybudovat rozvinutou hluboce členěnou a silnou obranu a soustředit velké operační i strategické zálohy. Ve skutečnosti sovětská vojska ještě před zahájením německého útoku byla již připravena přejít do protiútku.

V současné době v podmínkách vysoce dynamické bojové činnosti, je možné počítat s tím, že doba na přípravu pro přechod do protiútku bude dlouhá. Jeví se účelné již předem plánovat uskutečnění zámyslu možného přechodu do protiútku. Přičemž okolnosti, které není nutné zásadně upřesňovat, pak již mohou být rozpracovány co nejpodrobněji.

Při nedostatku času potřebného na organizaci protiútku mají podstatný vliv i podmínky pro přechod k rozhodné aktivní činnosti. Dále se zmíním o těch, které jsou podle mého názoru nejpříčinnější.

- Charakteristickým rysem, kterým se odlišuje protiútok od klasického útoku, je ten, že se uskutečňuje proti nepříteli, jenž vede ještě útok. Tak tomu bylo v minulosti a je pravděpodobné, že to bude typické i pro protiútok v soudobých operacích. Proto pro operační a taktickou situaci budou příznačné její náhlé změny, včetně čáry dotyku, nutnost častého přijímání doplňujících opatření ke zpomalení útoku nepřítel a zamezení průlomu obrany. Zvláště za takových podmínek je zapotřebí organizovat přípravu k protiútku. V tomto směru jsou poučné zkušenosti sovětských vojsk při přechodu do protiútku u Moskvy v roce 1941.

- Jsem toho názoru, že v současných podmínkách v průběhu obrany se může vytvořit taková situace, že některé protiútery operačních záloh mohou být vedeny mimo rámec rozhodnutí jen pro plnění obranných úseků a stát se počátečním obdobím protiútočné operace. To znamená, že včasné narůstání úsilí vojsk bude mít v tomto období rozhodující význam, protože zbavuje nepřítel nejdůležitějšího činitele, a to času na přípravu a organizaci potřebných odvetných opatření.

- Přechod do protiútku je možný také v podmínkách, kdy nepřítel již vyčerpal větší část svých sil a prostředků, a proto začíná spěšně přecházet do obrany, aby získal čas a přísun vojsk z hloubky.

Zkušenosti z války nepostrádají ani takové příklady vedení bojové činnosti, kdy se nepřítel neopevnil na dosažených čarách, nedosáhl úspěchu v útoku a odcházel na dříve vybudovaná postavení. Tak tomu bylo např. v bitvě u Kurska, na bělorodsko-charkovském směru v roce 1943.

V těchto podmínkách je velmi nutné nedopustit, aby se nepřítel opevnil ve spěšně zaujímané obraně, zejména mu nedovolit organizovat systém palby, budovat ženíjní zátarasy, izolovat prostor bojové činnosti od přísunovaných záloh z hloubky.

- Jak potvrzují zkušenosti z minulé války, podstatný význam pro přechod vojsk do proti-

útoku má **průběh předního okraje**, který byl vytvořen při vedení obrany. Proto je důležité mít na zřeteli, že i při vynuceném odchodu vojsk se musíme snažit udržet čáry, které jsou výhodné pro přechod do protiútoku. Jde např. o terén, který je výhodný pro útok vlastních vojsk, překážky, jež ztěžují přechod k protiútoku, možnosti efektivního využití palebných prostředků, tanků a letectva, prostory v týlu vlastních vojsk, které umožňují utajené soustředění vojsk atd. V některých případech je důležité udržet předmostí nebo prostory operačního významu. U Stalingradu to byla např. předmostí na řece Don, na jezerech Caca i Barmancak na křídlech nepřátelských uskupení.

Průběh předního okraje bezpochyby ovlivňuje jak **volbu směru hlavního úderu**, tak **formy operačního manévru**. Rozhodující úlohu má volba směrů, na kterých by úder zabezpečil zničení hlavního uskupení nepřítele a rozhodující zlom v průběhu obrany. Přitom je nutné plně zvažovat charakter jeho útočné činnosti, protože iniciativa v období obranné operace patří jemu.

● Ve volbě forem manévru v operačním měřítku a **způsobů jeho uskutečnění** je nutný tvůrčí přístup a umění. Je to jedna ze základních podmínek pro dosažení překvapení.

Sovětské velení ve Velké vlastenecké válce vynaložilo značné úsilí na to, aby se neopakovala stejná opatření v zámyslech již uskutečněných a plánovaných operací. Ze zobecnění zkušeností těchto let vyplývají tyto nejtypičtější operační způsoby protiútoku:

- **úder do boku** útočícímu uskupení nepřítele na jednom směru (se používal, když nebylo možné organizovat aktivní protimanévry na několika směrech, a to vzhledem k celkovému poměru sil, k podmínkám terénu nebo vzniklé situaci),

- **čelní úder** měl za cíl rozdělit nepřátelské uskupení na části a následující jeho zničení (používal se tehdy, když nebylo možné využít aktivnějších forem manévru, např. při nedostatku času nebo při nevýhodném postavení stran),

- **úder na dvou i více směrech** zabezpečovaly dosažení nejvýraznějších výsledků – obklíčení a úplné zničení nepřítele.

V současné době vzniká ještě aktivnější forma manévru – **obchvat nepřítele ze vzduchu**. Předpokládá to ale těsnou součinnost vševojskových svazů, svazků na zemi a ze vzduchu.

● Vzniká otázka, zda můžeme pochybovat o ztrátě významu zkušeností z minulé války. Pochopitelně že ne. Současné však není možné je v soudobých podmínkách mechanicky přebírat, a to bez ohledu na změny v prostředcích ozbrojeného zápasu. Považujeme za správné, že právě v dovedném skloubení forem manévru v operačním měřítku, které byly používány v minulé světové válce, i dalších, které vznikly v poválečném období je nutné hledat cesty k dosažení úspěchu.

Hlavním úkolem protiútočících vojsk bylo zničit nejdůležitější útočící uskupení nepřítele, získat iniciativu a ovládnout důležité objekty nebo prostory k dalšímu úspěšnému rozvinutí všeobecného útoku. Z průběhu Velké vlastenecké války je známo, že protiútočné operace se lišily od klasických útočných operací svým rozmachem. Úkolem protiútočné operace bylo zničení aktivního hlavního uskupení nepřítele. V tomto období se jeho nejdůležitější síly rozmísťovaly společně a na značně menší vzdálenosti od čáry dotyku, než za útoku na bráničního se nepřítele. Proto cíle protiútočné operace bylo dosaženo v menší hloubce. Z toho vyplývá, že ne vždy je účelné v protiútočné operaci stanovení řady postupně plněných úkolů. Jako příklad k porovnání je možné uvést dvě operace – stalingradskou a běloruskou. V obou došlo ke zničení hlavních sil nepřítele obklíčením. Avšak v první operaci se toho dosáhlo bezprostředně v prostoru, ve kterém se nepřátelská vojska rozmísťovala na začátku zahájení protiútoků sovětských frontů. V druhé operaci bylo obklíčení provedeno v hloubce 200 km od výchozího prostoru, z něhož vojska přešla do útoku.

● Posuzujeme-li otázky **palebného ničení nepřítele** v protiútoku, je účelné vycházet z analýzy obecných tendencí ve vývoji teorie a praxe. K nejdůležitějším patří:

- zvětšení hloubky současného ničení (některá porovnání – ve Velké vlastenecké válce současné umlčení obrany nepřítele vzrostlo v letech 1941 až 1942 z 2,5 až 5 km na 8 až 10 kilometrů, v jednotlivých případech až na 15 km v roce 1945; v současných podmínkách dosahuje tato hloubka s použitím prostředků skupiny armád nepřítele 300 až 500 i více km),

– v průběhu palebného ničení jsou plněny nejen taktické, ale i důležité operační úkoly (např. vyřazení jednotlivých prvků operační sestavy nepřítele, vytváření trhlin v jeho bojových sestavách),

- zkrácení času mezi zjištěním a ničením objektů (až do skutečného času),
- zvýšení rozsahu úkolů, které plní prostředky palebného ničení, zvětšení jejich efektivity vzhledem k těsné součinnosti s prostředky REB (odborníci USA předpokládají, že účinné využití sil a prostředků REB amerického sboru zmenší až o 50 % možnosti vojsk a zbraní protistojícího uskupení),
- nárůst protitankového, protivzdušného a protiraketového zaměření palebného ničení,
- složitost metod jeho organizace a způsobů uskutečnění a také včasného zabezpečení municí.

Je známe, že obránce nemá takové síly a prostředky jako útočící strana. Proto nebudou reálné propočty na spolehlivé zničení nejen všech, ale i větší části sil a prostředků, které zabezpečují úderný potenciál nepřítele. V těchto podmínkách při přípravě přechodu do protiútoků bude mít prvotní význam **stanovení pořadí ničení objektů nepřítele**, a to z hlediska efektivity ničení vojsk, která přecházejí do protiútoků. Stanovení důležitosti a pořadí ničení různých objektů umožňuje plně realizovat princip soustředění palebných úderů.

Při organizaci palebného ničení je dále nutné:

– Vytvářet systém palby při přípravě obrany z hlediska předpokládaného přechodu do protiútoků, čímž lze zamezit značnému přeskupování útvarů a jednotek. Soustředování palebných úderů je zapotřebí uskutečňovat především manévrem palbou. Výhody tohoto opatření jsou zřejmé – utajení a nenadálé vedení prvního úderu.

– Zabezpečit nepřetržitou palebnou podporu vojsk v útoku a jejich těsnou součinnost s palebnými prostředky, s důrazem na splnění v dané době rozhodujících úkolů.

● Hlavním úkolem vojsk, která se připravují k protiútokům, je **dosáhnout změny v poměru sil** na zemi a ve vzduchu ve svůj prospěch, a to k době jeho zahájení. Myslím si, že jsou dva hlavní způsoby jak toho dosáhnout – maximální oslabení útočícího nepřítele aktivní, dovedně organizovanou obranou a všestranným posílením vlastních vojsk, tj. zvyšováním jejich kvantitativního a kvalitativního potenciálu, technického vybavení, morálního politického stavu, materiálního zabezpečení atd.

● Aby vojska dosáhla úspěchu v protiútoky, je zapotřebí **vytvořit mohutné úderné uskupení**, které má výhodné postavení a rozhodující převahu na směru hlavního úderu. Do jeho sestavy byly v letech války začleňovány svazky prvního sledu, které neztratily bojeschopnost, zálohy operačních svazů, síly a prostředky ze zálohy hlavního velení i vojska z podružných směrů byla přeskupena podél fronty. Vyvádění sil a prostředků z jiných směrů bylo uskutečňováno tak, aby vojska, která zůstala v původních prostorech, mohla spolehlivě zabezpečit boky úderného uskupení a znemožnila nepříteli uskutečnit obchvat.

V letech Velké vlastenecké války bylo většinou používáno kombinovaného způsobu vytváření úderných uskupení. Spočíval v soustředění vojsk prvního sledu na plánovaném směru úderu, ve stanoveném prostoru, a to jejich přeskupením v rámci fronty, vyvedením bojeschopných záloh svazů i přisunovaných záloh a vojsk z jiných směrů do výchozích prostorů. Vzhledem k tomu, že tyto prostory byly mimo dosah většiny palebných prostředků nepřítele, mohla se vojska v nich rozmísťovat poměrně delší dobu. Slabou stránkou tohoto způsobu bylo to, že v případě jejich zjištění mohl nepřítel stanovit předpokládaný záměr plánované činnosti. S cílem toto nedopustit a tím zajistit i účinné překvapení plánovaného protiútoky byl prováděn široký komplex maskovacích opatření.

V soudobých operacích, jak potvrzují zkušenosti ze cvičení vojsk NATO, při vytváření protiúderného uskupení vzniká pro něj největší nebezpečí, neboť po jeho zjištění budou na toto uskupení okamžitě vedeny hromadné úderky raketového vojska, dělostřelectva, letectva a vysoce přesných zbraní. Východiskem z toho může být, současně se zvýšením úlohy organizace spolehlivého utajení a vysoce efektivní ochrany a obrany vojsk, hledání nových způsobů vytváření úderných uskupení. Přitom je nutné dodržovat především tyto podmínky:

- Maximální zkrácení doby k vytváření úderných uskupení a jejich soustředění. Optimální

variantou může být začlenění svazků a útvarů do úderného uskupení současně s jejich přesunem a zasazení do sražení z chodu. Avšak toto nebude vždy možné, protože může vzniknout nutnost doplnění PHM, municí, upřesnění úkolů atd. V každém případě je žádoucí, aby vojska úderných uskupení byla ve stanovených prostorech jen minimálně nutnou dobou, danou k vykonání nejnútnejších opatření. K dosažení tohoto cíle je např. možné do těchto prostorů předem soustředit (navést) potřebné materiální prostředky. Přitom bude zvlášť důležité v nich předvídat velký rozsah činnosti a zamezit zbytečnému nahromadění bojové techniky.

– Ze zkušenosti z Velké vlastenecké války vyplývá, že prostory určené k soustředění vojsk byly vždy připravovány předem. Připomenu jen některá opatření, která jsou nutná přitom provést, jako např.: podrobný průzkum a rekognoskace k rozmístění vojsk, ženijní průzkum a ženijní vybudování prostorů; organizace spolehlivé PVO; splnění komplexu úkolů k protioptatření průzkumu nepřítele, organizace pořádkové, regulační služby a ochrany i obrany; vytvoření spojovací soustavy, zabezpečující velení vojskům bez použití spojovacích prostředků předurčených k využití v průběhu bojové činnosti atd.

Je třeba poznamenat, že prostory soustředění vojsk musí být voleny tak, aby zabezpečovaly jejich přesun na čáru zasazení do sražení bez překonávání značných přirozených překážek a možnost jejich rychlého vyvedení z hromadných palebných úderů nepřítele.

● Významným prvkem rozhodnutí je **stanovení doby přechodu do protiútoků**. Hlavním kritériem je pravděpodobné dosažení překvapení a maximální síla prvního úderu, jež zabezpečí získání iniciativy. Nakolik je to důležité, potvrzuji zkušenosti z války. V bitvě u Moskvy měl nepřítel na začátku převahu sil a prostředků, zejména v tancích, a výhodné operační postavení k obchvatu. V průběhu úporných sražení na přístupech k Moskvě se situace zásadně změnila. Nepřítel byl oslaben, ztratil převahu a výhodné postavení. Sovětská vojska byla posílena mohutnými zálohami. Včasné narůstání síly protiúderů umožnilo jejich přerůstání do protiútoků.

● Zkušenosti z války svědčí o tom, že úspěšné rozvíjený protiútok spojený se zničením hlavního uskupení nepřítele zásadně změnil na směr hlavního úderu poměr sil a vzájemné postavení stran. Přitom je důležité umět využít nejen dosaženého úspěchu, ale včas zvyšovat i jeho sílu, nedat nepříteli možnost organizovat obranu a **rozvíjet aktivní činnost na široké frontě**, nepřetržitě zvětšovat jeho hloubku. Toto bylo uskutečňováno postupnými a současně vedenými útočnými operacemi. V letech války vojska dosahovala narůstání síly úderu jejich posílením čerstvými zálohami a aktivním zapojením do bojové činnosti sousedních frontů s cílem konečného rozbití strategické fronty nepřítele.

Výsledky bitvy u Moskvy svědčí o tom, že protiútok na západním strategickém směru byl uskutečněn na začátku ledna 1942 a jeho vojska postoupila o 100 až 250 km. Po zhodnocení situace hlavní velení přijalo rozhodnutí k přechodu do všeobecného útoku u Leningradu, na západním, jihozápadním a severozápadním strategickém směru. V jeho průběhu se nepodařilo dosáhnout stanovených cílů, tj. obkličít a zničit hlavní síly skupiny armád Střed. Byl však splněn hlavní úkol – zmaření plánu bleskové války.

V bitvě u Stalingradu protiútok sovětských vojsk přerostl, po zničení uskupení nepřítele koncem prosince 1942, ve všeobecný strategický útok. Údery vedené třemi fronty, byly zajišťovány útokem dalších frontů.

Protiútok u Kurska byl veden vojsky dvou frontů – Západního a Brjanského. V průběhu 36 dnů se k útoku připojilo dalších šest frontů. Šířka pásma útoku byla kolem 2000 km a hloubka postupu dosáhla 300 až 500 km.

Toto jsou některé názory získané studiem problematiky přechodu z obrany do protiútoků. Ve způsobech ozbrojeného zápasu má protiútok zvláštní postavení. V soudobých operacích se jeho význam stále zvyšuje, zvláště v počátečním období války, při odrážení nenadálých mohutných úderů agresora.

Důležitost daného problému a nedostatečné jeho zkoumání v soudobých podmínkách vyžaduje hlubší analýzy zkušeností z minulé války a především rozpracování otázek, které souvisejí s protiútokem.

různé

Major doc. PhDr. František Ochraňa, CSc.

Zaplaceno

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM HODNOCENÍ VLIVU VĚDECKOTECHNICKÉHO ROZVOJE NA BOJOVOU SÍLU V PODMÍNKÁCH ČSLA

Bojová síla ČSLA je vnitřně členěný systém, který se skládá z věcných a lidských prvků. Významným činitelem, který působí na jejich vztahy a proměny, je vědeckotechnický rozvoj. Zavádění výsledků vědeckotechnického rozvoje do armády vede k dalšímu prohlubování vzájemných funkčních souvislostí mezi lidskými a věcnými prvky bojové síly armády. Její reprodukce nutně způsobí další narůstání intelektualizace vojenské činnosti, k rozšiřování potřeby kvalifikovanějších kádřů. Proto si příprava vojenských kádřů bude vyžadovat odpovídající změny ve stanovení profilu absolventů škol všeho druhu.

Zavedení vědeckotechnických poznatků povede k podstatným změnám uvnitř profesní struktury důstojníků se zachováním absolutní převahy vojenskotechnických a velitelských kádřů ve vztahu k ostatním směrům plánovaným pro důstojníky, přičemž lze očekávat mírný početní nárůst velitelů a techniků. Bližší údaje o této skutečnosti – viz tabulku 1. (Údaje jsou vyjádřeny v procentech.)

Tabulka 1

Směr	Rok				
	1965	1975	1980	1985	1988
Velitelský	36,6	36,0	36,8	38,7	38,4
Technický	31,1	32,4	32,0	31,4	32,3
Ostatní	32,3	31,6	31,2	29,9	29,3
Velitelský a technický celkem	67,7	68,4	68,8	70,1	70,7

Z tabulky vyplývá, že velitelský a technický směr má z hlediska ostatních směrů zjevnou převahu, která v současnosti tvoří 70,7 % plánovaného stavu pro důstojníky ČSLA. Tento stav bude příznačný i pro devadesátá léta. Navíc lze očekávat, že vědeckotechnický rozvoj bude i nadále významně působit na důstojnické kádry v tom smyslu, že absolutně i relativně poroste počet vysoce specializovaných vojenských odborníků – důstojníků v poměru k řadovým vojákům – a to zvláště u speciálních jednotek a útvarů vyzbrojených špičkovou vojenskou technikou. Současně bude pokračovat proces diferenciací a integrace druhů vojsk s nárůstem technizace armády. Pro určitou ilustraci této skutečnosti můžeme použít tyto údaje: jestliže v roce 1962 z celkového počtu druhů vojsk byla bezprostředně spjata s moderní technikou méně než třetina, potom v roce 1988 je to již téměř polovina druhů vojsk.

Technizace armády je dialekticky spjata s organizační strukturou. Zavádění nových zbraní povede k formálním i obsahovým proměnám v organizační struktuře i v bojové činnosti vojsk. Tyto proměny můžeme očekávat tehdy, dojde-li k hromadnému zavádění nových zbraní a techniky do ČSLA.

Zavádění nových zbraní je vzhledem k organizaci armády a bojové činnosti vojsk objektivním činitelem rozvoje armády. Proto je třeba se v předstihu již nyní v oblasti teorie soustředit na:

- analýzu úlohy nových zbraní v možné bojové činnosti,
- specifiky a možnosti použití těchto zbraní,
- rozpracování nezbytných doporučení k jejich použití v souvislosti se záměry nepřítele i s vojenskopolitickou stránkou doktriny ČSSR.

Domnívám se, že by bylo vhodné zkoumat tyto problémy v rámci samostatného interdisciplinárního výzkumu.

Proces technizace armády zasahuje i skupinu vojáků základní služby. Promítá se v dynamice přeměn vojenských odborností a funkcí. Jestliže v roce 1980 bylo 405 ČVO a 474 funkcí. V roce 1987 narostl počet ČVO o 20 a počet funkcí o 36 – přičemž 2 byly zrušeny. Současně je třeba vzít v úvahu, že se podstatně mění obsah vojenských odborností, a to směrem k technizaci činnosti.

Vědeckotechnický rozvoj zároveň vede k prohlubování integračních diferenciacních tendencí ve vojenských odbornostech a tendenci podstatného nárůstu kvality a kvantity inženýrsko-technického směru. Budeme-li sledovat tuto tendenci ve vzájemném poměru velitelských a inženýrsko-technických odborností souhrnně u motostřeleckého, tankového, dělostřeleckého, raketového, ženijního, chemického, železničního, automobilního, protiletadlového a radiotechnického vojska a letectva, měnil se vzájemný poměr velitelského a technického směru – viz **tabulku 2**. (Údaje jsou vyjádřeny v procentech.)

Tabulka 2

Rok	Velitelský směr	Inženýrsko-technický směr
1955	73,9	26,1
1975	50,2	49,8
1987	49,7	50,3

Rovněž z této skutečnosti vyplývají důležité závěry. Jestliže výrazně narůstá počet kádrů zabezpečujících provoz a opravy vojenské techniky, je třeba na základě toho změnit profil absolventů vojenských škol a stanovit, nakolik odrážejí a respektují uvedené objektivní tendence.

Zavádění nové techniky bude klást nové nároky i na psychiku vojáků. Povede k novým jevům, které by měly již v předstihu analyzovat psychologie osobnosti vojáka a sociální psychologie. Tato problematika se v praxi musí promítnout ve formování psychické odolnosti vojáků, v systému psychologické přípravy vojsk a v osvojování si teorie sociální psychologie malých kolektivů u řídících subjektů.

Vědeckotechnický rozvoj vede nejen ke kvalitativním, ale i kvantitativním a organizačním změnám ve vztahu člověk – vojenská technika. Podstatně se změnil poměr počtu vojáků a techniky. Vyjádříme-li tento poměr jako vztah:

$$K = \frac{\check{c}}{t}, \text{ kde:}$$

$\check{c}$ – počet vojáků,

t – počet techniky (brána jen kolová a pásová technika), dostaneme sice zjednodušený, avšak určitý konkrétní příklad umožňující do jisté míry srovnávat stupeň nasycení armády technikou.

V letech 1949–1950 byl tento poměr u pěší divize 25,87; v roce 1954, kdy byly zrušeny pěší divize, byla hodnota K u střelecké divize 21,43 a u mechanizované divize 15,26. V současnosti se tato hodnota u motostřeleckých divizí pohybuje přibližně v mezích 4,77 až 5,22. Tato čísla jsou sice relativní, avšak i tak dostatečně prokazují růst technizace armády. Přitom je třeba vzít v úvahu, že se podstatně změnila i kvalita techniky. Vojenská technika se stává stále více složitější, že si vyžaduje vysoce specializovanou inženýrskou obsluhu. V budoucnu proto bude nezbytné vytvořit předpoklady pro nábor k získání dostatečného množství kádrů k zabezpečení spolehlivého provozu této techniky.

Lze očekávat, že s úrovní vědeckotechnického poznání ve vojenské technice nadále poroste míra nároků na ovládání vojenské techniky a její funkční závislost na připravenosti člověka. V budoucnu se tato skutečnost projeví především v tom, že bude docházet ke stále zřetelnějším změnám významu různých vojenských specialistů a činností za podmínek narůstání úlohy vysoce specializovaného zabezpečovacího personálu vojenské techniky a snižování podílu skupiny vojáků bezprostředně ovládajících vojenskou techniku v bojové činnosti. Např. počátkem sedmdesátých let se ve srovnání se začátkem století zvýšil podíl specialistů zabezpečujících provoz vojenské techniky 25krát a asi 6krát poklesl podíl lidí bezprostředně ovládajících vojenskou techniku v bojové činnosti. Rovněž z této souvislosti je potřebné pro praxi ČSLA učinit potřebné závěry pro přípravu vojenských kádrů. Produkce a reprodukce bojové síly ČSLA je totiž ve vzrůstající míře závislá na kvalitě provozních, zabezpečovacích a opravářských služeb a na vysoce specializované činnosti vojáků ovládajících složitou vojenskou techniku. Samotná špičková vojenská technika ovšem automaticky nepovede ke spolehlivosti fungování systému člověk – vojenská technika. K tomu je zapotřebí i vysoké spolehlivosti vojáků. Technické systémy vytvářejí totiž jen určitou možnost. Její přeměna ve skutečnost závisí na vycvičenosti obsluh, jejich morálně politických a psychických kvalitách a v závislosti na nich se bude pohybovat v určitých mezích.

Z této skutečnosti vyplývá další teoreticko-praktický problém: potřeba zkoumat spolehlivost systému člověk – vojenská technika a zejména jeho sociální stránku. Za základní výzkumné otázky v této souvislosti považujeme:

- interdisciplinární rozpracování problematiky spolehlivosti systému člověk – vojenská technika,
- rozpracování kritérií spolehlivosti daného systému,
- stanovení podílu základních prvků systému a funkčních vazeb na utváření jeho spolehlivosti.

V systému člověk – vojenská technika jde totiž o to, umět nalézt optimální funkční vazby mezi člověkem a technikou jako jeho základními prvky. Lze vyslovit domněnku, že se vzrůstající materializací vědeckého poznání ve vojenské technice bude narůstat i složitost funkčních vazeb mezi člověkem a vojenskou technikou, přičemž největší poruchovost při činnosti systému bude pravděpodobně spočívat v nesouladu mezi činností člověka a technikou. Ve funkčních vztazích mezi člověkem a vojenskou technikou je proto potřebné hledat takové prostředky, které umožní rozšířit funkční schopnosti člověka při řízení soudobé vojenské techniky a nedovolí jejich pokles pod hranici negativních faktorů. To předpokládá při konstrukci vojenské techniky plně docenit fyziologickou stránku a psychologické možnosti člověka. Lze očekávat, že s růstem složitosti vojenské techniky se zvýší nejen podíl chyb člověka

v poměru k poruchám techniky, ale i závažnost a důsledek těchto chyb. Před soudobou vědou stojí tudíž problém: při vymezování vzájemných vztahů člověka a vojenské techniky brát komplexně na zřetel biologické, psychické a sociální zvláštnosti člověka a zároveň faktory vnějšího okolí. Vysoké parametry moderní vojenské techniky mohou přinést očekávaný efekt tehdy, bude-li tato technika konstruována se zřetelem na možnosti člověka. Proto ovládnutí soudobé vojenské techniky může být úspěšné za předpokladu, jestliže již samotná konstrukce vojenské techniky bere v úvahu budoucí činnost člověka v tomto smyslu. K tomu je potřebné komplexní vědecké poznání člověka.

Obdobně to platí pro konstruování vysoce moderní a výkonné vojenské techniky, která zároveň klade zvýšené nároky na komplexní připravenost člověka – na jeho vojenskoodbornou, morálně politickou a psychickou připravenost. Tatáž vojenská technika může být totiž v závislosti na připravenosti člověka rozdílně účinná. Proto zavádění nové vojenské techniky vytyčuje požadavek vysoké vojenskoodborné připravenosti vojáků. Není to ovšem jen záležitost ryze odborná, ale i politická. Důležitou úlohu v tomto procesu sehrává ideové výchovná práce, její zaměření k mobilizaci vojáků k mistrnému ovládnutí vojenské techniky. Proto také celoarmádní stranický aktiv zdůrazňuje, že „vyšší úroveň musí doznat vojenská výchova. V ní je prvořadě formování neustálé připravenosti vojáků splnit slova vojenské přísahy a schopnosti snášet psychické, morální a fyzické těžkosti vojenské služby jako průpravy na skutečnou bojovou činnost.“

V budoucnu se bude dále prohlubovat rozpor mezi úrovní vycvičenosti vojáků a dynamickým rozvojem vojenské techniky. Řešení tohoto rozporu předpokládá uskutečňování přeměn v organizaci bojové a politické přípravy. Znamená to, že spolu s budováním materiálně technické základny ČSLA je nezbytné věnovat zvýšenou pozornost subjektivnímu faktoru ČSLA, a to zejména v těchto směrech:

1. Formovat u vojáků vědecký světový názor v podmínkách, kdy se zachování světového míru stává všelidskou hodnotou. Vést vojáky k třídílnému hodnocení vzniklé situace, k vyvarování se pacifistických iluzí, k pochopení úlohy ČSLA při uchování světového názoru.

2. Zavádění nových zbraňových systémů povede k podstatnému prohloubení vzájemné závislosti mezi kázní, organizovaností a iniciativou. Výrazně vzrůstá závislost mistrného ovládnutí nových zbraňových systémů a techniky na morálně politickém stavu a psychické připravenosti vojáků. Stále zřetelněji se bude projevovat tendence maximálního přiblížení se bojové pohotovosti a stavu jejich komponentů v reálné bojové činnosti. Působení této tendence vyžaduje náležité změny v metodách a formách výuky a výcviku vojáků.

3. V souvislosti s tím je nezbytné rozvíjet novou moderní učební a výcvikovou základnu. Neustále se zvyšující konstrukční složitost bojové techniky a růst jejich nároků na obsluhu si vynucují zvýšené požadavky na inovaci a kvalitativní změnu vybavení v oblasti materiálně technického zabezpečení výcviku prostřednictvím využívání moderní výpočetní techniky, trenažerů a simulátorů. To umožní zdokonalení a zefektivnění výcviku, formování pevných dovedností a návyků při ovládnutí bojové techniky a maximální přiblížení výcviku reálným bojovým podmínkám.

4. Zvládnutí nových vojenskotechnických vědomostí, dovedností a návyků je nutné utvářet na pevných socialistických morálních základech, neboť jen za těchto podmínek se dané vědomosti, dovednosti a návyky stávají součástí aktivního životního postoje vojáků. V budoucnu proto podstatně poroste úloha mravní výchovy vojáků. Půjde o to jak v kolektivech vojáků v základní službě budeme napomáhat k vytváření atmosféry, v níž se dostává uznání těm, kteří obětavě plní vojenské povinnosti, projevuje se úcta k náročným a spravedlivým velitelům a za samozřejmost se považuje nekompromisní boj proti porušování řádů. U vojáků z povolání je nutné více zdůrazňovat morální význam osobního příkladu a vyžadovat důsledné uplatňování jednoty slov a činů.

5. Zavádění nové vojenské techniky vede k přeměnám v duchovním profilu vojáků. Technizace vojenských odborností a důraz na tvořivost činnosti vojáků znásobí nároky na tvořivé zvládnutí marxisticko-leninské metodologie, základů přírodních, technických a vojenských věd. V praxi to představuje nejen změnu forem, ale i obsahu výchovy a výcviku vojáků. Musí

docházet k další intenzifikaci výchovy a výcviku vojáků ČSLA a k prohlubování internacionálních svazků se Sovětskou armádou a ostatními armádami členských států Varšavské smlouvy. To předpokládá formovat i u nižších velitelských kádří schopnost aktivního použití ruského jazyka v oblasti vojenství.

Tyto nové nároky na subjektivní faktor zvláště významně ovlivní velitelský sbor. Povedou nejen k již nastiněným přeměnám v kvalifikaci, vojenskotechnické a morálně politické připravenosti vojáků z povolání a s tím spjatými strukturálními přeměnami v přípravě kádří, ale budou klást i zvýšené nároky na nepřetržitý proces sebevýchovy.

Přípravu velitelů a štábů podřídit cílevědomému osvojování, rozpracování a důsledné realizaci požadavků vyplývajících z obranného charakteru vojenské doktríny.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

Z kapitalistických armád

Plukovník Ing. Josef Novotný

Zapadl

MODERNIZACE A REORGANIZACE SIL A PROSTŘEDKŮ PVO NATO NA STŘEDOEVROPSKÉM VÁLČISTI

Vojenskopolitický význam protivzdušné obrany Severoatlantického paktu, podle západních vojenských odborníků, spočívá v integraci sil a prostředků PVO členských států paktu pod jednotné operační velení již v době míru. Společné působení amerických, belgických, britských, kanadských, nizozemských a západoněmeckých útvarů a jednotek PVO má demonstrovat na středoevropském válčisti spojeneckou solidaritu a úsilí po společné obraně v duchu vojenskopolitické strategie „pružné reakce“.

Bouřlivý rozvoj nových prostředků vzdušného napadení si počátkem osmdesátých let vynutil podstatné změny v koncepci PVO NATO. Proto byly modernizovány pozemní systémy řízení a uvědomování PVO, a tím došlo k rozšíření jejich možností při zjišťování nízko letících vzdušných cílů výstavbou létajících středisek řízení a uvědomování systému NAEW (NATO Airborne Early Warning). Dojde tak k posílení protivzdušné obrany prostoru vysoce mobilními protiletadlovými raketovými prostředky. V plánu je počítáno i se společným použitím zbraňových systémů PVO dalekého a středního dosahu v prostorech bojové činnosti. Tím budou odstraněny nedostatky dosud používané pásmové obrany PVO a na válčisti se vytvoří volné prostory, vhodné k použití stíhacího letectva a využití jeho bojových možností. Koncepce obsahuje také požadavky na výrazné posílení protivzdušné obrany leteckých základů protiletadlovými raketovými prostředky krátkého dosahu.

V roce 1983, na zimbím zasedání ministrů obrany členských států Severoatlantického paktu, bylo rozhodnuto uskutečnit rozsáhlou reorganizaci a modernizaci pozemních sil a prostředků, vyčleněných do jednotného systému PVO NATO na středoevropském válčisti. Cílem bylo vyřadit z výzbroje zastaralé, protiletadlové řízené střely Nike Hercules, nahradit je mobilním zbraňovým systémem PVO Patriot a zároveň i posílit protivzdušnou obranu leteckých základů protiletadlovými řízeními střelami Hawk, ADATS a Roland. Na realizaci tohoto programu, který označuje západní tisk za největší přezbrojovací projekt za celou dobu trvání jednotného systému PVO NATO, se ve střední Evropě počítalo s účastí USA, NSR, Belgie, Nizozemí a Kanady. Včetně přípravného období byl program rozpracován do roku 1995. V jeho průběhu má být vyřazeno z výzbroje 468 odpalovacích zařízení PLRS Nike Hercules a do výzbroje zařazeno na 760 odpalovacích zařízení PLRS Patriot a Roland.

Spojené státy americké mají vyřadit z výzbroje 32. velitelství PVO, umístěné na území NSR, protiletadlové řízené střely Nike Hercules a nahradit je 54 palebnými bateriemi (tj. 432 odpalovacími zařízeními s 1 728 řízenými střelami, připravenými k odpálení) Patriot, které

mají být organizovány v devíti protiletadlových raketových oddílech a společně s pěti protiletadlovými raketovými oddíly Hawk jsou určeny k obraně americké armády rozmístěné na území NSR.

Souběžně s tím zahájilo pozemní vojsko USA modernizaci zbraňového systému PLRS Hawk. Obě opatření ocenil západoněmecký tisk částkou 32 miliardy západoněmeckých marek.

Dne 7. ledna 1985 byl za přítomnosti ministrů obrany USA Weinbergera a NSR Wörnera uveden, v západoněmeckém městě Giessen, do bojové pohotovosti první protiletadlový raketový oddíl Patriot a podřízen 32. velitelství PVO pozemního vojska USA. Od té doby jsou pravidelně přisunovány z USA do NSR další protiletadlové raketové baterie Patriot. Do roku 1992 má mít americké pozemní vojsko v NSR celkem sedm protiletadlových raketových oddílů Patriot dislokovaných v prostorech Giessenu, Hanau, Dexheimu, Kaiserslauternu, Giebelstadtu, Ansbachu a Bitburgu. Výzbroj pro zbývající dva oddíly, z původně devíti plánovaných, bude pronajata na dobu 10 let západoněmeckému vojenskému letectvu v souladu s úpravou, kterou uskutečnilo velení amerického pozemního vojska v roce 1985.

Belgie měla podle původních plánů zakoupit ve Spojených státech amerických výzbroj pro čtyři palebné baterie Patriot po pěti odpalovacích zařízeních jako náhradu za vyřazení z výzbroje 8 baterií se 72 odpalovacími zařízeními PLRS Nike Hercules.

Vzhledem k tomu, že toto přezbrojení vyžadovalo vysoké finanční náklady, rozhodla se belgická vláda v roce 1987 odstoupit od programu Patriot. Potvrdila, že do roku 1990 vyřadí z výzbroje, bez náhrady PLRS Nike Hercules. V jednotném systému PVO NATO, na území NSR ponechá nadále pouze dva protiletadlové raketové oddíly (8 baterií se 48 odpalovacími zařízeními) Hawk.

Nizozemí podepsalo dohodu, že do roku 1992 vyřadí z výzbroje jeden protiletadlový raketový oddíl (4 baterie s 36 odpalovacími zařízeními) Nike Hercules a nahradou zařadí do výzbroje 4 palebné baterie (celkem 20 odpalovacích zařízení s 80 řízenými střelami) Patriot. V souvislosti s tím mělo uskutečnit i rozsáhlou reorganizaci sil a prostředků PVO.

Po těchto plánovaných opatřeních bude do jednotného systému PVO NATO vyčleňovat dvě protiletadlové raketové skupiny; každá má po dvou bateriích Patriot a dvou bateriích Hawk. Ty budou umístěny na území NSR. Na vlastním území posílí protivzdušnou obranu leteckých základů a námořních přístavů určených k přísunu posilových vojsk ze zámoří. K tomuto účelu má být využito baterií PLRS Hawk, které budou přesunuty z území NSR.

Kanada zařadí do roku 1992 do výzbroje 4 palebné baterie (36 odpalovacích zařízení) kombinovaného protiletadlového a protitankového raketového systému ADATS (Air Defense – Anti Tank System) k obraně kanadských leteckých základů a důležitých objektů kanadské armády v NSR.

Německá spolková republika uzavřela se Spojenými státy americkými dvoustrannou dohodu na dodávky výzbroje pro 40 palebných baterií (celkem 320 odpalovacích zařízení s 1280 řízenými střelami) Patriot a 115 odpalovacích zařízení PLRS Roland k protivzdušné obraně leteckých základů. Třicet šest protiletadlových raketových baterií Patriot má nahradit dvacet čtyři baterie PLRS Nike Hercules. Zbývající čtyři baterie Patriot jsou určeny jako výcvikové a pro technickou zálohu.

Z těchto počtů zakoupí západoněmecké vojenské letectvo v USA výzbroj pro 14 palebných baterií Patriot (z nich 2 mají být výcvikové). Výzbroj pro dalších 14 palebných baterií Patriot (z nich 2 výcvikové) darují USA západoněmeckému vojenskému letectvu a výzbroj pro dalších 12 palebných baterií Patriot bude pronajata na dobu 10 let, z původních počtů 32. velitelství PVO USA, k jejichž obsluze dodá západoněmecké vojenské letectvo personál a bude hradit provozní náklady.

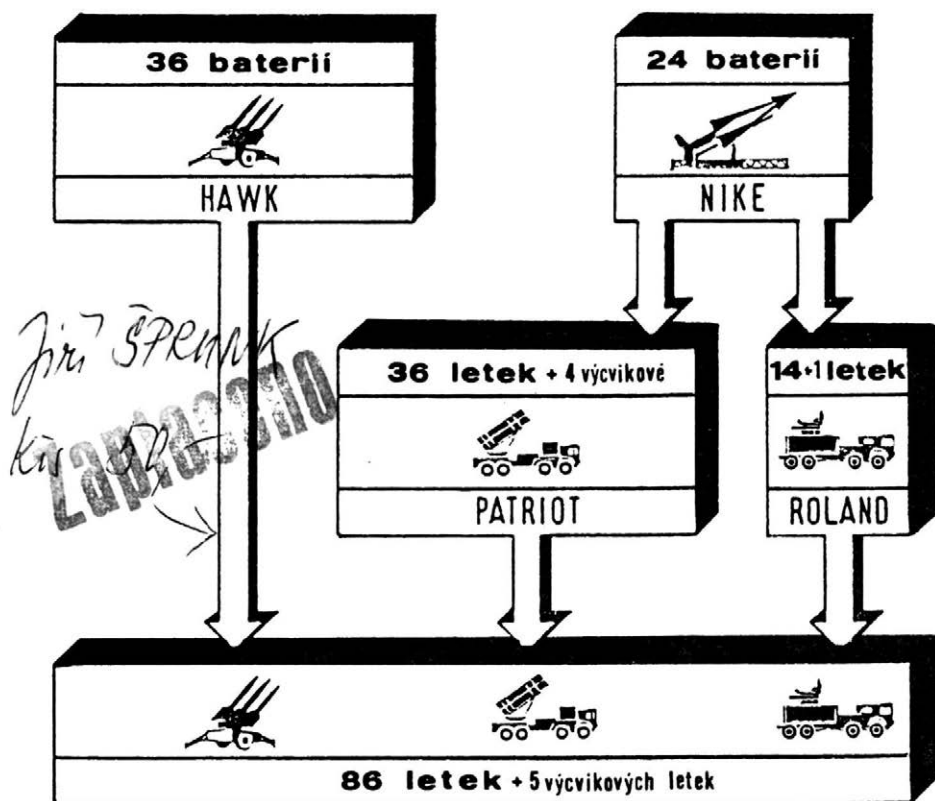
Jako protihodnotu za pronajatou a darovanou výzbroj Patriot zabezpečí západoněmecké vojenské letectvo protivzdušnou obranu tří amerických leteckých základů v NSR (Frankfurt a. M., Wiesbaden a Sembach), pro které vyčlení 27 odpalovacích zařízení PLRS Roland, včetně obsluhy.

Protivzdušnou obranu západoněmeckých leteckých základů má zabezpečovat 68 odpalovacích zařízení PLRS Roland, která budou začleněna ve 14 protiletadlových raketových

letekách tří protiletadlových raketových skupin. Letectvo vojenského námořnictva NSR obdrží 20 odpalovacích zařízení PLRS Roland k protivzdušné obraně svých leteckých základů.

Počty protiletadlových raketových oddílů, baterií a odpalovacích zařízení PLRS Hawk, západoněmeckého vojenského letectva, zůstanou beze změn. Po ukončení přezbrojení má mít západoněmecké vojenské letectvo celkem 86 protiletadlových raketových letek Patriot, Hawk, Roland a pět výcvikových, jak je uvedeno na obr. 1.

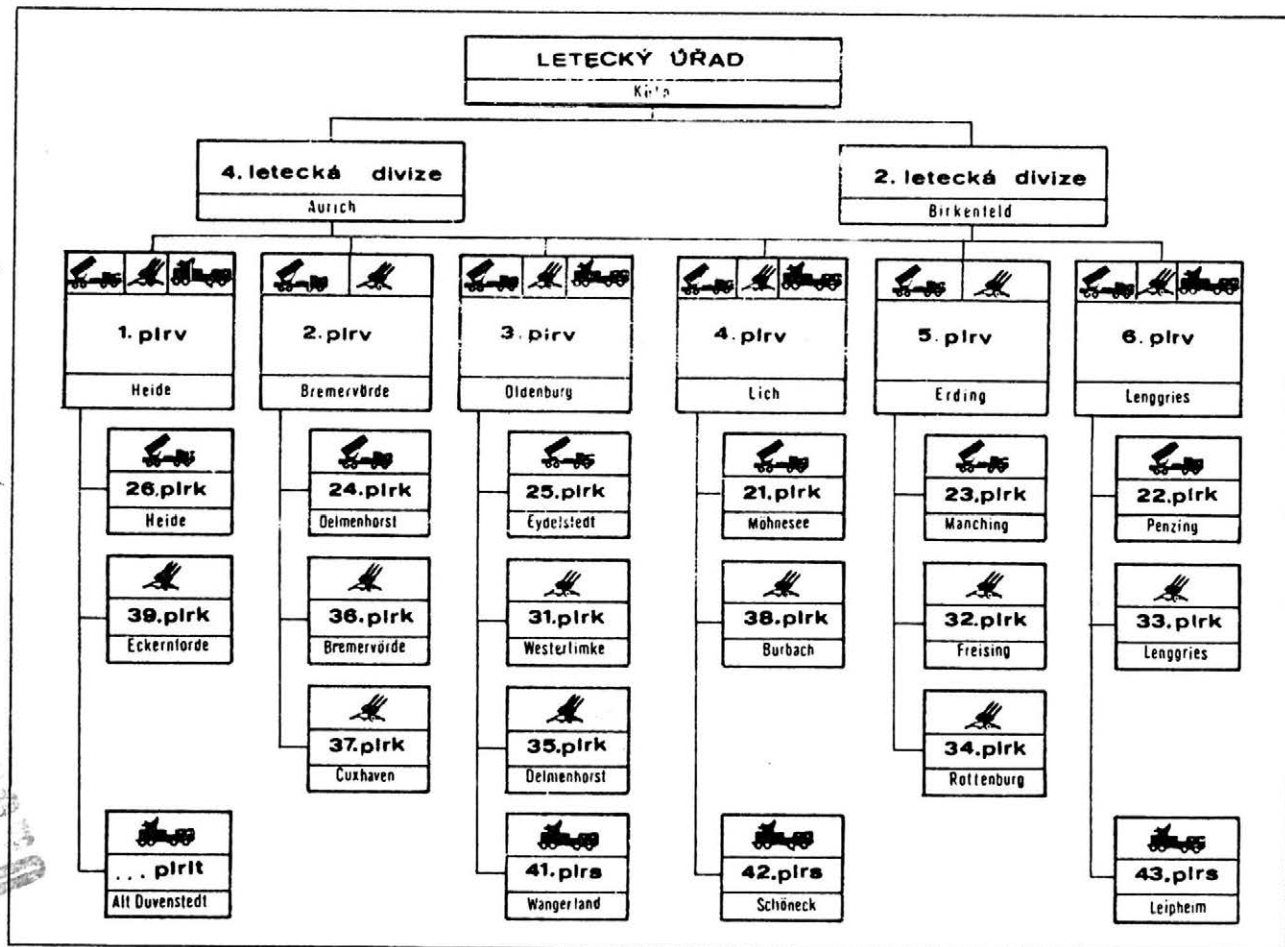
Zařazení do výzbroje zbraňových systémů PVO Patriot a Roland si vyžádá i změnu organizační struktury sil a prostředků PVO západoněmeckého vojenského letectva – viz obr. 2

Obr. 1

Bez závažných změn zůstanou velitelství 2. a 4. letecké divize. Štáby protiletadlových raketových pluků Hawk (1., 3. a 4. plrp.) a protiletadlových raketových pluků Nike Hercules (2., 13. a 14. plrp.) se reorganizují na protiletadlová raketová velitelství – plrv, která jsou rovná organizačnímu stupni brigády.

U zbraňových systémů PVO Patriot a Hawk se také uskuteční reorganizace protiletadlových raketových oddílů na protiletadlová raketová křídla (FlaRak Geschwader). Celkem se

4. plrv
Lich

21. plrk
Mohnesee

38. plrk
Burbach

42. plrs
Schöneck

5. plrv
Erding

23. plrk
Manching

32. plrk
Freising

34. plrk
Rottenburg

6. plrv
Lenggries

22. plrk
Penzing

33. plrk
Lenggries

43. plrs
Leipheim

Obr. 2

81
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344
 2345
 2346
 2347
 2348
 2349
 2350
 2351
 2352
 2353
 2354
 2355
 2356
 2357
 2358
 2359
 2360
 2361
 2362
 2363
 2364
 2365
 2366
 2367
 2368
 2369
 2370
 2371
 2372
 2373
 2374
 2375
 2376
 2377
 2378
 2379
 2380
 2381
 2382
 2383
 2384
 2385
 2386
 2387
 2388
 2389
 2390
 2391
 2392
 2393
 2394
 2395
 2396
 2397
 2398
 2399
 2400
 2401
 2402
 2403
 2404
 2405
 2406
 2407
 2408
 2409
 2410
 2411
 2412
 2413
 2414
 2415
 2416
 2417
 2418
 2419
 2420
 2421
 2422
 2423
 2424
 2425
 2426
 2427
 2428
 2429
 2430
 2431
 2432
 2433
 2434
 2435
 2436
 2437
 2438
 2439
 2440
 2441
 2442
 2443
 2444
 2445
 2446
 2447
 2448
 2449
 2450
 2451
 2452
 2453
 2454
 2455
 2456
 2457
 2458
 2459
 2460
 2461
 2462
 2463
 2464
 2465
 2466
 2467
 2468
 2469
 2470
 2471
 2472
 2473
 2474
 2475
 2476
 2477
 2478
 2479
 2480
 2481
 2482
 2483
 2484
 2485
 2486
 2487
 2488
 2489
 2490
 2491
 2492
 2493
 2494
 2495
 2496
 2497
 2498
 2499
 2500
 2501
 2502
 2503
 2504
 2505
 2506
 2507
 2508
 2509
 2510
 2511
 2512
 2513
 2514
 2515
 2516
 2517
 2518
 2519
 2520
 2521
 2522
 2523
 2524
 2525
 2526
 2527
 2528
 2529
 2530
 2531
 2532
 2533
 2534
 2535
 2536
 2537
 2538
 2539
 2540
 2541
 2542
 2543
 2544
 2545
 2546
 2547
 2548
 2549
 2550
 2551
 2552
 2553
 2554
 2555
 2556
 2557
 2558
 2559
 2560
 2561
 2562
 2563
 2564
 2565
 2566
 2567
 2568
 2569
 2570
 2571
 2572
 2573
 2574
 2575
 2576
 2577
 2578
 2579
 2580
 2581
 2582
 2583
 2584
 2585
 2586
 2587
 2588
 2589
 2590
 2591
 2592
 2593
 2594
 2595
 2596
 2597
 2598
 2599
 2600
 2601
 2602
 2603
 2604
 2605
 2606
 2607
 2608
 2609
 2610
 2611
 2612
 2613
 2614
 2615
 2616
 2617
 2618
 2619
 2620
 2621
 2622
 2623
 2624
 2625
 2626
 2627
 2628
 2629
 2630
 2631
 2632
 2633
 2634
 2635
 2636
 2637
 2638
 2639
 2640
 2641
 2642
 2643
 2644
 2645
 2646
 2647
 2648
 2649
 2650
 2651
 2652
 2653
 2654
 2655
 2656
 2657
 2658
 2659
 2660
 2661
 2662
 2663
 2664
 2665
 2666
 2667
 2668
 2669
 2670
 2671
 2672
 2673
 2674
 2675
 2676
 2677
 2678
 2679
 2680
 2681
 2682
 2683
 2684
 2685
 2686
 2687
 2688
 2689
 2690
 2691
 2692
 2693
 2694
 2695
 2696
 2697
 2698
 2699
 2700
 2701
 2702
 2703
 2704
 2705
 2706
 2707
 2708
 2709
 2710
 2711
 2712
 2713
 2714
 2715
 2716
 2717
 2718
 2719
 2720
 2721
 2722
 2723
 2724
 2725
 2726
 2727
 2728
 2729
 2730
 2731
 2732
 2733
 2734
 2735
 2736
 2737
 2738
 2739
 2740
 2741
 2742
 2743
 2744
 2745
 2746
 2747
 2748
 2749
 2750
 2751
 2752
 2753
 2754
 2755
 2756
 2757
 2758
 2759
 2760
 2761
 2762
 2763
 2764
 2765
 2766
 2767
 2768
 2769
 2770
 2771
 2772
 2773
 2774
 2775
 2776
 2777
 2778
 2779
 2780
 2781
 2782
 2783
 2784
 2785
 2786
 2787
 2788
 2789
 2790
 2791
 2792
 2793
 2794
 2795
 2796
 2797
 2798
 2799
 2800
 2801
 2802
 2803
 2804
 2805
 2806
 2807
 2808
 2809
 2810
 2811
 2812
 2813
 2814
 2815
 2816
 2817
 2818
 2819
 2820
 2821
 2822
 2823
 2824
 2825
 2826
 2827
 2828
 2829
 2830
 2831
 2832
 2833
 2834
 2835
 2836
 2837
 2838
 2839
 2840
 2841
 2842
 2843
 2844
 2845
 2846
 2847
 2848
 2849
 2850
 2851
 2852
 2853
 2854
 2855
 2856
 2857
 2858
 2859
 2860
 2861
 2862
 2863
 2864
 2865
 2866
 2867
 2868
 2869
 2870
 2871
 2872
 2873
 2874
 2875
 2876
 2877
 2878
 2879
 2880
 2881
 2882
 2883
 2884
 2885
 2886
 2887
 2888
 2889
 2890
 2891
 2892
 2893
 2894
 2895
 2896
 2897
 2898
 2899
 2900
 2901
 2902
 2903
 2904
 2905
 2906
 2907
 2908
 2909
 2910
 2911
 2912
 2913
 2914
 2915
 2916
 2917
 2918
 2919
 2920
 2921
 2922
 2923
 2924
 2925
 2926
 2927
 2928
 2929
 2930
 2931
 2932
 2933
 2934
 2935
 2936
 2937
 2938
 2939
 2940
 2941
 2942
 2943
 2944
 2945
 2946
 2947
 2948
 2949
 2950
 2951
 2952
 2953
 2954
 2955
 2956
 2957
 2958
 2959
 2960
 2961
 2962
 2963
 2964
 2965
 2966
 2967
 2968
 2969
 2970
 2971
 2972
 2973
 2974
 2975
 2976
 2977
 2978
 2979
 2980
 2981
 2982
 2983
 2984
 2985
 2986
 2987
 2988
 2989
 2990
 2991
 2992
 2993
 2994
 2995
 2996
 2997
 2998
 2999
 3000
 3001
 3002
 3003
 3004
 3005
 3006
 3007
 3008
 3009
 3010
 3011
 3012
 3013
 3014
 3015
 3016
 3017
 3018
 3019
 3020
 3021
 3022
 3023
 3024
 3025
 3026
 3027
 3028
 3029
 3030
 3031
 3032
 3033
 3034
 3035
 3036
 3037
 3038
 3039
 3040
 3041
 3042
 3043
 3044
 3045
 3046
 3047
 3048
 3049
 3050
 3051
 3052
 3053
 3054
 3055
 3056
 3057
 3058
 3059
 3060
 3061
 3062
 3063
 3064
 3065
 3066
 3067
 3068
 3069
 3

plánuje výstavba šesti protiletadlových raketových křídel Patriot a devět protiletadlových raketových oddílů Hawk bude reorganizováno na protiletadlová raketová křídla Hawk. Protiletadlové raketové baterie se reorganizují na protiletadlové raketové letky.

Základní palebnou jednotkou PLŘS Roland se stane protiletadlová raketová letka. Nadřízeným velitelským stupněm pak protiletadlová raketová skupina Roland.

U sil a prostředků PVO západoněmeckého vojenského letectva dojde k podstatným změnám v dislokaci. Cílem je, jak ukazuje **obr. 3**, posílit protiletadlovými raketovými prostředky dalekého dosahu jižní část NSR, zejména prostor severně a západně Munchenu.

Plánují se tyto základní redislokační změny:

- 23. protiletadlový raketový oddíl (plro) Nike Hercules se po reorganizaci na 23. protiletadlové raketové křídlo (plr) Patriot přemístí do prostoru Manchingu, Rothu.

- 26. plro Nike Hercules se po reorganizaci na 26. plr Patriot přemístí do prostoru Heide ve Schleswigu Holsteinu,

- 22. plro Nike Hercules po reorganizaci na 22. plr Patriot bude přemístěno do prostoru Penzingu, Lechfeldu, Kaufbeurenu.

- 38. plro Hawk po přejmenování na 38. plr Hawk se přemístí z Heide do prostoru Burbachu, Kasselu.

- Tři nové protiletadlové raketové skupiny (plrs) Roland budou dislokovány: 41. plrs ve Wangerlandu, 42. plrs v Schönecku a 43. plrs v Leipheimu.

Zavedení do výzbroje mobilních PLŘS Patriot a Roland znamená nejen významné posílení jednotného systému PVO NATO ve střední Evropě, ale přináší také zásadní změny v řízení a použití pozemních protiletadlových raketových prostředků.

Podstatou nové koncepce protivzdušné obrany NATO je zejména:

- posílení obrany prostoru mobilními zbraňovými systémy PVO Patriot a Hawk ve smíšeném uskupení v prostorech společné bojové činnosti (v západním tisku označovaných „Cluster“),

- řízení společné bojové činnosti protiletadlových raketových prostředků dalekého dosahu (Patriot) a středního dosahu (Hawk),

- vytvoření volných prostorů pro činnost stíhacího letectva a tím i využití bojových možností moderních stíhacích letounů,

- posílení protivzdušné obrany objektů a důležitých vojenských zařízení zbraňovými systémy Roland na kolovém podvozku.

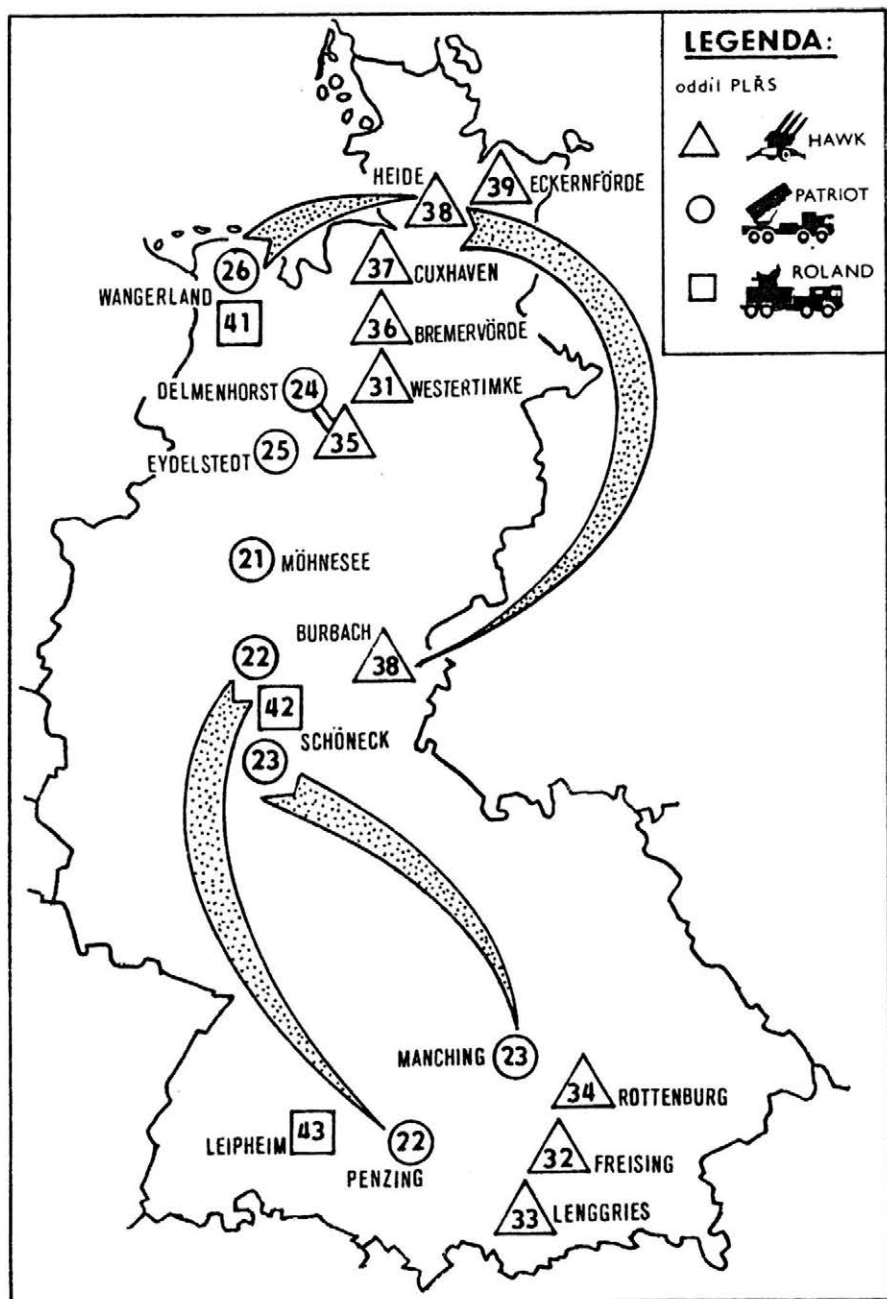
Koncepce společného bojového použití zbraňových systémů PVO Patriot a Hawk v předním pásmu bojové činnosti, která ruší dosud používaný systém pásmové obrany, je v souladu se strategickou koncepcí „přední obrany“. Zámysl uskupení sil a prostředků je znázorněn na **obr. 4**.

Podle názorů západních vojenských odborníků tak vznikne, při společném použití sil a prostředků PVO USA, Belgie, Nizozemí a NSR v blízkosti státní hranice NSR s NDR a ČSSR účinné pásmo prostředků PVO k obraně území států západní Evropy a současně k PVO uskupení útvarů a svazků pozemního vojska.

Společné použití zbraňových systémů PVO Patriot/Hawk má současně vyrovnat slabiny jednotlivých systémů. K nim patří zejména schopnost radiolokátoru, zbraňového systému Patriot, vyhledávat vzdušné cíle pouze v sektoru 120°, zatímco systém PLŘS Hawk může působit proti vzdušným cílům celokruhově. Naproti tomu je systém Hawk závislý na některých údajích o vzdušné situaci nutných pro řízení palby, které přebírá od vykonnější řídicí ústředny palebné baterie Patriot.

Rostoucí palebná síla a pohyblivost těchto protiletadlových zbraňových systémů vyžaduje nová, odpovídající opatření v oblasti řízení palby, plánování a organizování přesunů palebných jednotek v průběhu vedení bojové činnosti.

K zabezpečení těchto požadavků a úkolů se v **prostorech společné bojové činnosti prostředků PVO Patriot a Hawk vytvářejí mobilní velitelská stanoviště SAMOC** (Surface to Air Missile Operation Center), která zabezpečují v souladu s aktuálním vývojem situace, řízení palby, organizaci přesunů, týlové a technické zabezpečení všech baterií

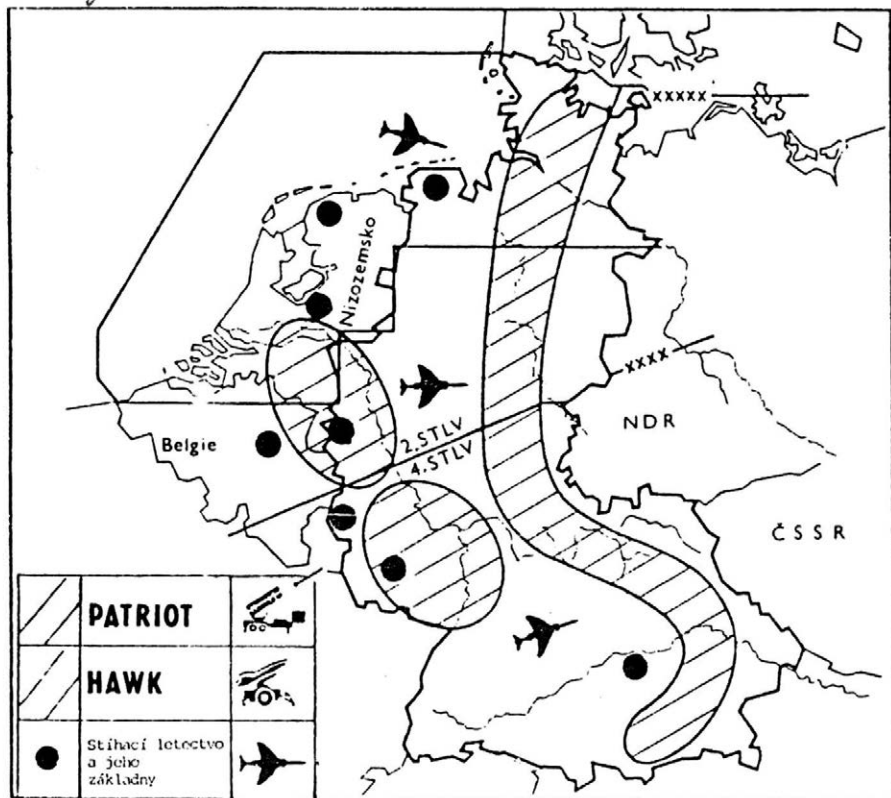

Obr. 3

Handwritten: JPRANK
Kč 50

Stamp: 83

Jim SPRUNK *LEADERS*

Obr. 4

Patriot a Hawk dislokovaných v jejich prostoru odpovědnosti. Podklady k řízení přebírá od stálých operačních středisek (stanovišť) řízení a uvědomování PVO (SOC a CRC).

Mobilní velitelské stanoviště SAMOC má řídit zpravidla jeden protiletadlový raketový oddíl (křídlo) Patriot a minimálně čtyři palebné baterie (letky) Hawk – viz **obr. 5**.

Příprava velitelů a technického personálu pro zbraňový systém PVO Patriot pozemního vojska USA, vojenského letectva Nizozemí a technického personálu západoněmeckého vojenského letectva probíhá ve škole PVO amerického pozemního vojska a raketových specialistů Luftwafe v El Paso, stát Texas.

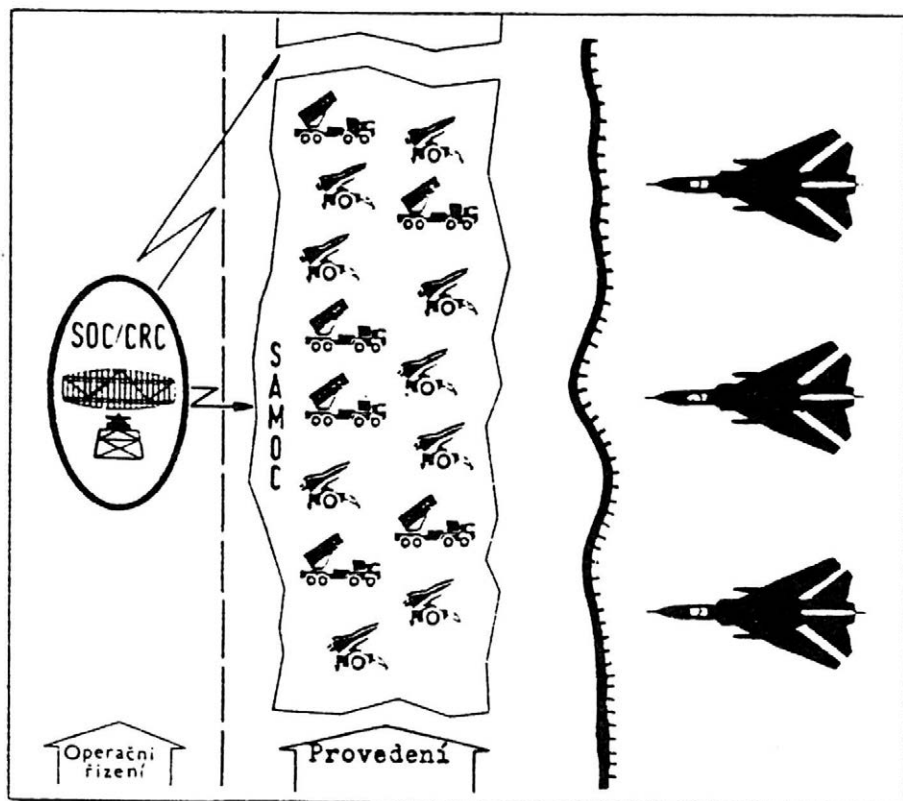
Příprava technického personálu pro zbraňový systém PVO Roland probíhá ve škole technických jednotek pozemního vojska (Schule Technische Truppe 1 des Heeres) v Eschweileru, NSR. Velitelé obsluhy pro tento systém se připravují ve škole PVO pozemního vojska (Heeresflugabwehrschule) v Rendsburgu, NSR.

□

Modernizace pozemních protiletadlových raketových sil a prostředků ozbrojených sil Severoatlantického paktu v Evropě spočívá v zavedení do výzbroje zbraňových systémů PVO Patriot a Roland. S tím související reorganizace útvarů, jednotek a některých řídicích

orgánů významné ovlivní možnosti při působení proti vzdušným cílům. Zvýší se palebná síla systému PVO, vzroste počet PLRS připravených k odpálení, počet naváděcích kanálů u systému Patriot a u modernizovaných systémů Hawk. V souvislosti se společným působením prostředků Patriot/Hawk se očekává zvýšení celkové účinnosti řízení sil a prostředků PVO, které se má projevit v zamezení působení dvěma prostředky na jeden cíl, jak tomu bylo často dosud.

Tato nová kvalita sil a prostředků PVO se má příznivěji odrazit v operačním řízení všech druhů ozbrojených sil NATO, zejména v zabezpečení volnosti manévru.

Obr. 5

Handwritten signatures and stamps:
Princk
Kij
50
 85

Юрий ТАЛТЫНОВ **Запасной**
 (20 рублей 3 ст. 2 ч. 1 ст. 1
 др. руб. и коп.)

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Олдржих Чеха, кандидат военных наук Вопросы более эффективной заинтересованности человека в интенсификации обучения	3
--	---

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Антон Выбог, кандидат военных наук Создание группировок и оперативного построения войск при переходе в контрнаступление	9
Полковник Йиндржих Буреш, кандидат военных наук, доцент Способы и возможности перехода войск в контрнаступательную операцию	16
Генерал-майор Антон Слимак Организация и ведение разведки при подготовке и проведении фронтовой оборонительной операции	21
Полковник Иван Галва Вопросы подготовки дежурных органов	26
Полковник Иван Поперник Некоторые данные, полученные в ходе проведения показательных полковых тактических учений	32
Подполковник Владимир Душак Возможности повышения эффективности артиллерийской разведки в армиях	34
Подполковник Йосеф Солничка Возможности уничтожения систем управления авиацией стран НАТО	42
Полковник Франтишек Гулка майор Йозеф Салаи Управление войсками ПВО при отражении первого массированного удара воздушного противника	45
Генерал-майор Михал Гондек Оценка использования вооружения и техники при обучении	50
Отакар Неруда, кандидат естественных наук полковник Павел Петырек, кандидат медицинских наук, доцент Франтишек Подзимек, кандидат естественных наук Важность различных способов облучения от радиоактивных продуктов ядерного взрыва	55

МНЕНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ

Вопросы ведения боевых действий в полосе обеспечения	61
Некоторые взгляды на направление содержания монотематического номера 10/1988	65

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

От обороны в контрнаступление	67
---	----

ИНФОРМАЦИИ

Майор Франтишек О х р а н а, кандидат философских наук, доцент Некоторые вопросы оценки влияния научно-технического развития на боевую мощь в условиях ЧНА	73
Полковник Йосеф Новотны Модернизация и реорганизация сил и средств ПВО НАТО на Центрально-европейском театре военных действий	78